

SKAPANDE SKOLA EN FÖRSTA UPPFÖLJNING

© Statens kulturråd 2009

Dokumentation och forskarsamtal är utförda av Amelie Tham, Ord, Ljud och Bildbyrån

Statens kulturråd, Box 27215, 102 53 Stockholm Besök: Borgvägen 1-5

Tel: 08 519 264 00 Fax: 08 519 264 99 E-post: kulturradet@kulturradet.se Webbplats: www.kulturradet.se

KULTURRÅDET

INNEHÅLL

Förord sid. 4

Inledning sid. 5

Slutsatser sid. 6

Resultatredovisning sid. 9

Dokumentation från besök sid. 13

Norrköpings kommun sid. 14

Sandvikens kommun sid. 20

Västerås kommun sid. 24

Gotlands kommun sid. 31

Hammarstrand, Ragunda kommun sid. 40

Härlanda stadsdelsförvaltning, Göteborgs kommun sid. 43

Skurups kommun sid. 49

Katarinaskolan, friskola i Uppsala kommun sid. 55

Hällefors kommun sid. 60

Dokumentation från forskarsamtal sid. 66

FÖRORD

Vi kan se tillbaka på ett läsår där svenska skolelever har fått möjligheten att möta och arbeta med kultur i skolan. Bidraget Skapande skola har gett skolelever tillgång till kultur i olika former, från att skriva dramatik till att motivlackera mopeder.

Kulturrådet fick förra året i uppdrag av regeringen att årligen fördela 55 miljoner kronor för kulturinsatser i årskurs 7–9. Målet för bidraget Skapande skola är att integrera kulturen långsiktigt i lärandet. Ett år har gått och vi börjar nu se effekterna av arbetet med Skapande skola.

Kulturrådet har på uppdrag av regeringen gjort en uppföljning av bidraget. Den här rapporten innehåller intervjuer med lärare och elever från nio platser i landet, där man arbetat med Skapande skola, samt samtal med forskare. Intervjuerna ger en ögonblicksbild av hur man arbetar med kultur i skolan idag.

Det är för tidigt att dra några långtgående slutsatser, men vi kan redan nu se att skolledare, lärare och elever överlag är positiva till arbetet med kultur i skolan. För att lyckas integrera kulturen i skolan måste man förankra arbetet på alla nivåer, från kommunens politiker till skolans elever och personal. Skolans personal måste också ha skolledningens stöd för att genomföra kulturaktiviteter och till exempel kunna avsätta tid för att arbeta med kultur i skolan. Skola och kulturliv behöver dessutom lära mer om varandras villkor för att få en gemensam bild av hur man på bästa sätt och utifrån sina egna förutsättningar kan arbeta med kultur i skolan.

Lärarnas erfarenheter från elevernas arbete med kultur i skolan är mycket positiva. De menar att elever som har medverkat bland annat tar stort ansvar för sitt arbete när det ska resultera i en föreställning, utställning, film eller liknande och att elevernas självförtroende stärks när de uppträder, visar sina filmer eller har en konstutställning.

Även eleverna är överlag positiva till arbetet med kultur i skolan och många framför önskemål om mer regelbundna kulturaktiviteter. En elev i årskurs 9 beskriver till exempel i rapporten sin upplevelse av att arbeta med dans: ”I stället för att prova på vals och sådan dans, fick vi prova på något där det kändes som man använde insidan lite mer. Det var som att man pratade genom kroppen.”

Under den tid som bidraget funnits har man genomfört många spännande projekt runtom i landet som involverar kulturskapare inom alla konst- och kulturområden. Konstnärer är ute i skolorna och arbetar med eleverna, det kan till exempel vara en koreograf som arbetar fram en dansföreställning eller en filmare som guidar eleverna

i att göra en film om deras vardag. Kulturrådet bedömer, utifrån ansökningar och dialog med bidragsmottagare, att bidraget har betydelse för konstnärers och kulturpedagogers möjligheter att arbeta i skolorna.

Skapande skola har funnits i drygt ett år, men på sikt kommer bidraget att vara etablerat i skola och kulturliv. Skrivningarna i läroplanen för grundskolan är tydliga; ”Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola har utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud”.

Kulturrådet har i Budgetunderlaget för 2010–2012 föreslagit att Skapande skola utvidgas till att omfatta hela grundskolan. Det är angeläget att även elever i yngre åldersgrupper ges möjlighet att möta konst och kultur och att få skapa själva. Skapande skola är ett konkret sätt att förverkliga regeringens prioritering av barns och ungas rätt till kultur.

Kennet Johansson
Generaldirektör

INLEDNING

Bidraget för Skapande skola ska rikta sig till grundskolans högre årskurser och fördelas till skolhuvudmän med stöd i förordningen (2007:1436) om statsbidrag till kulturell verksamhet i skolan. Av förordningen framgår att bidrag får ges för inköp av professionell kulturverksamhet, insatser som främjar elevers eget skapande samt insatser som främjar långsiktig samverkan mellan grundskolans högre årskurser och kulturlivets parter.

Det finns enligt förordningen två ändamål med bidraget:

- att kulturella och konstnärliga uttryck långsiktigt integreras i grundskolans högre årskurser med utgångspunkt i skolans kulturuppdrag som i förordningen (SKOLFS 1994:1) om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet anges som en del i skolans måluppfyllelse, och
- att öka den professionella kulturverksamheten för och med eleverna, så att tillgången till kulturens alla uttrycksformer och möjligheterna till eget skapande ökar.

Som en förutsättning för bidraget gäller att skolhuvudmannen

- har utformat en handlingsplan för utvecklingsarbetet med kultur utifrån skolans behov och en beskrivning av formerna för samverkan med kulturlivets parter, och
- redogör för de kulturinsatser som planeras som ett komplement till den befintliga kulturverksamheten.

Skolans elever ska ha getts tillfälle att medverka i arbetet med att utforma en handlingsplan.

I regleringsbrevet för 2008 fick Kulturrådet i uppdrag att fördela 55 miljoner kronor inom ramen för bidraget Skapande skola. En första uppföljning av satsningen ska enligt regleringsbrevet för 2009 lämnas till regeringen senast den 30 juni 2009. Uppföljningen ska bland annat redovisa:

- antal sökande samt totalt ansökt belopp,
- geografisk fördelning av de sökande,
- en sammanfattande bedömning av bidragssökandenas prioriteringar,
- informationsinsatser som vidtagits för att öka kunskapen om Skapande skola.

Föreliggande rapport utgör denna uppföljning.

Rapporten är uppdelad i fyra delar. Rapportens första del utgörs av slutsatser av det insamlade materialet som genomförts av Kulturrådet och Kunskapscentrum vid Riksteatern. Andra delen utgör Kulturrådets resultatredovisning av utfallet av de tre ansökningsomgångar som genomförts under 2008 och 2009, bedömningsgrunder och kriterier för fördelningarna samt trender och tendenser som Kulturrådet har kunnat utläsa ur ansökningarna. Dessutom redovisas antalet och typer av informationsinsatser som Kulturrådet genomfört under den tid bidraget funnits, samt resultatet av en genomgång av vissa återrapporteringar från Kulturrådets bidragsmottagare. Tredje delen utgörs av en dokumentation av besök och telefonintervjuer med bidragsmottagare. Intervjuer har genomförts i åtta kommuner och på en friskola med samordnare, skolledare, lärare och elever. Valet av platser har grundat sig i geografisk spridning, storlek på kommun, och skolform. Uppdraget att genomföra dokumentationen gick till kulturjournalist Amelie Tham. Amelie Tham har även genomfört samtal med fyra forskare på barnkulturområdet. Dessa samtal redovisas i rapportens fjärde och avslutande del. Det var inom ramen för Amelie Thams uppdrag inte möjligt att diskutera Skapande skola med företrädare för kulturlivet. Kulturrådet planerar för detta i kommande uppföljningar. Det har inte varit möjligt att utgå ifrån samtliga bidragsmottagares egna erfarenheter då de första redovisningarna från dem som fick bidrag våren 2008 inkommer först i september 2009.

SLUTSATSER

Med utgångspunkt i det material som Kulturrådet förfogar över; ansökningarna till de tre ansökningsomgångarna, Amelie Thams dokumentation och samtal med forskare, återrapporteringar från vissa av Kulturrådets bidragstagare samt erfarenheter från möten om Skapande skola ute i landet, gör Kulturrådet bedömningen att Skapande skola har bidragit till att initiera processer i landets kommuner och friskolor som har skapat förutsättningar för långvarig samverkan mellan skola och kulturliv.

Både ansökningarna och dokumentationen visar att nya strukturer har etablerats där utbildnings- och kulturförvaltningar, eller andra samordnande funktioner, skolledare, lärare och elever har haft en dialog kring varför och hur man vill arbeta med konst och kultur i skolan. De visar även att det har kommit igång en diskussion på flera olika nivåer om hur konst och kultur kan bidra till lärande i skolan. Emellertid förs dessa diskussioner ofta inom små grupper. Det vore därmed önskvärt att mötesplatser skapades både internt på skolan men även gemensamma mötesplatser för både skola och kulturliv. De ansökningar Kulturrådet har fått in för 2009 visar på en ökning av planeringen av sådana mötesplatser jämfört med 2008.

Kulturrådet kan även konstatera att på vissa håll i landet har konsulenter och centrumbildningar initierat möten och/eller varit delaktiga i arbetet med ansökan och fungerat som kontaktyta mellan skola och kulturliv. Därmed har dessa organisationer bidragit till att skapa förutsättningar för att bra samarbeten mellan skola och kulturliv ska uppstå. Både ansökningarna och dokumentationen visar även på Kulturskolans betydelse i planering och genomförande av insatserna.

Det är för tidigt att dra slutsatser om långsiktiga effekter av bidraget. De orter och skolor Amelie Tham har besökt hade endast haft tillgång till bidragsmedlen i drygt ett halvår. Senare utvärderingar får visa om målet med bidraget att långsiktigt integrera kulturens roll i skolan har uppnåtts.

Dokumentationen har genomförts på nio olika platser och ger en bra bild av vad arbete med kultur i skolan kan leda till. Vissa hinder och framgångsfaktorer eller effekter av bidraget är återkommande, annat är specifikt för en enskild skola eller kommun men har av Kulturrådet bedömts som så pass intressant att det är värt att lyfta fram i det följande. Detta sammantaget gör att Kulturrådet drar följande slutsatser från dokumentationen:

Generellt sett är både samordnare, skolledare, lärare och elever positiva till arbetet med kultur i skolan. Där

dialogen mellan dessa grupper har fungerat har också insatserna fungerat bäst, vilket visar på vilken avgörande betydelse det har att förankringskedjan i alla led är obruten för att långsiktig samverkan mellan skola och kulturliv ska uppstå. Där det har brustit i dialogen har också problem uppstått; lärare har inte i tid fått veta att konstnärer eller kulturpedagoger ska komma till klassen vilket gör att läraren varken kan tillägna sig det som sker eller arbeta vidare när konstnären eller kulturpedagogen inte är kvar. Noterbart är dock att man på de platser där man har haft vissa negativa erfarenheter ändå är positiv till att fortsätta att arbeta med kultur i skolan.

Samordnarens funktion har stor betydelse. Var funktionen är placerad kan vara avgörande för vilken legitimitet personen har gentemot skola och kulturliv och vilken möjlighet samordnaren har att samla de olika aktörerna för att klargöra ansvarsfördelning och roller. Samordnaren har även möjlighet att skapa de mötesplatser mellan skola och kulturliv som är viktiga för att satsningarna ska bli lyckosamma.

I många intervjuer framhålls tidsaspekten som en viktig faktor för lyckade Skapande skola-projekt. Saknas nödvändig tid, vilket framförallt många lärare vittnar om, riskerar kulturinsatserna att bli enstaka nedslag i skolan. Om det å andra sidan avsätts tid för gemensam planering mellan lärare, elever och kulturskapare ökar förutsättningarna för lyckade insatser. Detta förutsätter att skolledningen är engagerad i satsningen och tar ansvar för att lägga en planering som möjliggör denna.

Tiden har även betydelse i det att skolan har lång framförhållning i sin planering medan kulturlivets planeringstid upplevs som kort av skolan. Detta problem skulle kunna undanröjas om det gavs möjlighet för gemensam planering mellan skola och kulturliv.

Det är även Kulturrådets mening att tidsaspekten till del är en konsekvens av att bidraget är nytt. Kunskapen om bidraget kommer att öka efterhand och på sikt att bli en naturlig del i skolans planering. Detta bekräftas av de erfarenheter som man till exempel gjort i Västerås. De skolor som sedan länge har varit inblandade i det så kallade IDA-projektet är mer benägna och positiva till att arbeta med kultur i skolan än de som inte varit med.

Gemensam planering och gemensamma mötesplatser skapar även förutsättningar för ökad kunskap om kulturlivets respektive skolans villkor. Kulturrådet skrev i rapporten *Kulturliv och skola – hinder och framgångsfaktorer för samverkan* (2007:8) att ökad kunskap om varandras

villkor är nödvändig för att kunna sätta upp syften och mål för samverkan som både skola och kulturliv är överens om.

Många beskriver i dokumentationen att skolans personal, både lärare och skolläda, behöver kompetensutveckling när det gäller hur man kan arbeta med konst och kultur i skolan. Saknas den kompetensen så kan inte lärarna arbeta vidare med det som konstnären eller kulturpedagogen har initierat. Behovet av kompetensutveckling är förmodligen även anledningen till att många svarar nej på frågan om det förekommer diskussioner om estetiska lärprocesser på skolan. Har man inte kunskapen om hur kultur kan bidra till elevernas lärande finns inte heller förutsättningen att diskutera detta. En möjlighet är dock att som i Skurup lägga in konst och kultur i skolans kompetensutvecklingsplaner. Kulturrådet menar även att skolans kunskaper kommer att öka med tiden, under förutsättning att det skapas möjligheter för skolans personal att vara delaktig i planering och genomförande av insatserna. I materialet framkommer även att lärarna önskar att kulturskaparna hade större kunskap om skolans och lärarnas villkor.

När det gäller elevernas synpunkter på insatserna överväger de positiva erfarenheterna. Många uttrycker önskemål om mer regelbundna kulturaktiviteter. En elev i år 9 uttrycker följande om upplevelsen av att arbeta med dans: "I stället för att prova på vals och sådan dans, fick vi prova på något där det kändes som man använde insidan lite mer. Det var som att man pratade genom kroppen, jag kan nog säga att det handlade om psyket." Eleverna uttrycker även att de visserligen ofta kan påverka projekten när de väl är igång men att de skulle vilja vara mer delaktiga i planeringen av Skapande skola-insatserna. Lärarna menar att det är mycket viktigt med elevernas medverkan men att detta framförallt gäller just möjligheten att påverka de pågående projekten. Att det viktiga är att ge eleverna något de inte visste de ville ha.

Vid Kulturrådets genomgång av ansökningarna för 2009 kunde rådet dock konstatera att de sökande la större vikt vid arbetet med att engagera eleverna i framtagandet av handlingsplaner och insatser. Många skolor har etablerat "kulturråd" som är delaktiga i framtagandet av handlingsplaner och ansökningar. Det finns goda skäl att anta att detta arbete kommer att fortsätta att utvecklas i takt med att nya kanaler mellan förvaltningar, skolläda, lärare och elever upprättas.

Lärarnas erfarenheter från elevernas arbete med kultur i skolan är mycket positiva. De menar att:

- eleverna känner ett ökat ansvarstagande för sitt arbete när det ska resultera i en föreställning, utställning, film eller liknande,

- eleverna har utvecklat en förmåga till självkritik, de fortsätter att arbeta tills de är nöjda,
- elever med skrivsvårigheter har utvecklat sitt skrivande, andra minns bättre med hjälp av bilder vilket förstärker lärandet;
- eleverna får redskap att hantera sin tillvaro;
- elevernas självförtroende stärks när de uppträder, visar sina filmer eller har en konstutställning.

Samtalen med de fyra forskarna bekräftar och fördjupar bilden som framträder i samtalen med kommunerna och friskolan. Forskarna framhåller till exempel vikten av gemensam planering och att kulturlivets och skolans kunskaper om varandras villkor måste öka för att lyckad samverkan ska uppstå. Exemplet från Värmland och Växjö visar att ökad kunskap bidrar till en medvetenhet om hur man kan arbeta med kultur i skolan. Ökad kunskap bidrar även till att man tillägnar sig ett språk för att kunna beskriva och diskutera konstnärliga erfarenheter, både med kollegor och med elever. Detta bidrar i sin tur till ett ökat självförtroende vilket framhålls som en förutsättning för att våga föra detta samtal.

De hinder för framgångsrikt arbete med kultur i skolan som har uppstått överensstämmer helt med de hinder som Kulturrådet lyfte fram i rapporten Kulturliv och skola – hinder och framgångsfaktorer för samverkan (KUR 2007/8):

- lärarna har upplevt att tid har saknats för att planera och genomföra insatserna,
- dialogen mellan samordningsfunktionen och skola och kulturliv har varit bristfällig,
- dialogen mellan skola och kulturliv har varit bristfällig,
- lärarna har upplevt att de saknar kompetens för att arbeta med kultur i skolan,
- kunskapen om skolans respektive kulturlivets villkor är bristfällig,
- eleverna upplever att de inte fått vara med och planera insatserna i tillräcklig utsträckning.

Därmed kan Kulturrådet utifrån tillgängligt material till denna rapport även dra slutsatsen att följande framgångsfaktorer som identifierades i samband med Kulturliv och skola – hinder och framgångsfaktorer är fortsatt giltiga:

- förankringskedjan mellan förvaltningar, skolläda, lärare och elever måste vara obruten om långsiktig samverkan ska kunna uppstå,
- skolans personal måste ha skollädningens stöd för att kunna genomföra kulturaktiviteter så att exempelvis nödvändig tid kan avsättas för arbetet med kultur i skolan,
- det finns ett stort behov av fortbildning av skolans

- personal om hur man kan arbeta med kultur i skolan som bör tillgodoses, liksom det behövs en ökad kunskap hos kulturlivet om skolans villkor,
- gemensam planering mellan skola och kulturliv skapar bra förutsättningar för lyckad samverkan,
  - former för elevernas delaktighet måste utvecklas.

Kulturrådet kommer framgent att arbeta med bland annat följande områden för att säkerställa att utvecklingen av Skapande skola drivs framåt:

- Arrangera regionala mötesplatser för kulturliv och skola.
- Utveckla samarbetet med Skolverket och övriga skolmyndigheter.
- Utveckla samarbetet med kulturlivets företrädare, t.ex. centrumbildningarna.

- Utveckla Kulturrådets webbplats för att bl.a. tillgängliggöra goda exempel på arbete med kultur i skola.
- Aktivt delta på konferenser och seminarier för att sprida information och ha en dialog om bidragets utveckling.
- Förse regering och allmänhet med uppföljande rapporter om bidragets utveckling.

Slutligen står en sak klar: utveckling tar tid. Skapande skola har funnits i drygt ett år, det kommer att ta tid innan det är etablerat i skola och kulturliv, men vad denna rapport visar är att en sådan utveckling är möjlig om ovanstående hinder utvecklas till framgångsfaktorer.

RESULTATREDOVISNING

Kulturrådet har sammanlagt utlyst tre ansökningsomgångar till Skapande skola, med sista ansökningsdag 15 mars 2008, 1 oktober 2008 samt 1 mars 2009. I tabellen nedan har vi slagit ihop ansökningsomgång 1 och 2, 2008.

UTFALL SKAPANDE SKOLA

	2008	2009
Antal ansökningar	315	287
varav kommuner	222	189
varav stadsdelsnämnder	24	22
varav friskolor	59	74
varav statliga skolor	0	2
Sökt belopp	112 894 205	97 786 700
Antal elever	236 000	201 000
Beviljade ansökningar	288	287
varav kommuner	215	189
varav stadsdelsnämnder	24	22
varav friskolor	49	74
varav statliga skolor	0	2
Beviljat belopp	48 771 080	59 287 000

Kulturrådet har fått in 85 ansökningar 2009 från skolhuvudmän som inte sökte bidraget under 2008. Av dessa är 30 från kommuner, fyra från stadsdelsnämnder, 49 från friskolor och två från statliga skolor. De två statliga skolorna är Specialpedagogiska skolmyndigheten som är huvudman för fem regionala skolor med elever med dövhet eller hörselskada och Statens institutionsstyrelse som är huvudman för skolverksamheten vid landets 31 ungdomshem.

80 procent av dem som beviljades bidrag på våren 2008 sökte igen 2009. Motsvarande siffra för dem som beviljades bidrag på hösten 2008 är 56 procent. Skälet till att färre från höstomgången sökte igen torde vara att många relativt nyligen har kommit igång med sina insatser och därmed avvaktar med att planera för nya.

Lägger man samman de tre ansökningsomgångarna har 253 kommuner sökt Skapande skola-bidrag minst en gång under den tid bidraget funnits, dvs. 87 procent av alla kommunala skolhuvudmän. Av landets ca 300 friskolor med elever år 7–9, har 108 sökt bidraget, dvs. ca en tredjedel. Samtliga län har varit representerade i ansökningarna.

De flesta konstområden är företrädade i ansökningarna. Många ansökningar berör flera konstarter och de allra flesta gäller insatser för elever i såväl årskurserna 7, 8 och 9. Samverkan mellan kulturliv och skola i form av gemensamma seminarier förekommer i större utsträckning i

denna ansökningsomgång jämfört med föregående. Under både 2008 och 2009 är det fler ansökningar som gäller elevers eget skapande tillsammans med professionella kulturaktörer än inköp av ett kulturellt utbud, även om många söker för både och.

Bedömningskriterier och prioriteringar

Barns och ungas rätt till kultur är en av regeringens prioriteringar under mandatperioden och vägledande för arbetet med kulturpolitiken. Skapande skola är ett led i detta arbete. Syftet med bidraget är att långsiktigt integrera kulturella och konstnärliga uttryck i grundskolans högre årskurser, samt att öka den professionella kulturverksamheten för och med eleverna.

Som underlag för bedömningen av ansökningarna har Kulturrådet haft dels de av huvudmannen beskrivna insatserna för vilka man söker bidrag, dels de handlingsplaner som huvudmannen har bilagt ansökan. Handlingsplanerna ska enligt Kulturrådets riktlinjer bland annat beskriva hur huvudmannen avser att långsiktigt stärka kulturens roll i skolan, hur samverkansformerna mellan skola och kulturliv kan stärkas och hur skolans elever har getts tillfälle att medverka i arbetet med att utforma handlingsplanen.

Kulturrådet har i sin bedömning använt sig av erfarenheterna från Kulturrådets rapport (KUR 2007:8) *Kulturliv och skola – hinder och framgångsfaktorer för samverkan*. Där framhålls bland annat vikten av strategiska insatser för att utveckla de estetiska lärprocesserna och för att främja samarbetet mellan kulturlivets och skolans aktörer. Att stimulera dessa processer är en viktig utgångspunkt för bidragsgivningen.

Kulturrådet har använt sig av följande bedömningsgrunder i fördelningen av bidrag till Skapande skola:

- om och hur skolhuvudmannen i handlingsplanen beskriver ett strategiskt och långsiktigt förhållningssätt och arbete med tydliga mål för att integrera kulturens roll i skolans verksamhet,
- ifall det finns en väl fungerande struktur för samverkan mellan kulturliv och skola,
- om kommunen eller friskolan finns i glesbygd och/eller har ett mindre antal elever, utspridda skolor och därmed få möjligheter till kultursamverkan på nära håll vilket leder till att kulturverksamhet kostar mer per elev,
- om skolhuvudmannen i handlingsplanen beskriver ett strategiskt förhållningssätt och arbete med avseen-

de på jämställdhet, mångfald, elever med funktionsnedsättning samt internationellt samarbete.

Bedömning

Kvaliteten på ansökningar har under de tre ansökningsomgångarna varit stigande, i det att fler nu beskriver ett mer strukturerat förhållningssätt till varför och hur man vill arbeta med kultur i skolan och att man har som ambition att integrera kulturens roll i lärandet. Dialogen med eleverna om handlingsplanernas utformning och vilken typ av insatser eleverna önskar har även den utvecklats. På de flesta håll sker dialogen med elevråden, men på vissa ställen har det även bildats särskilda kulturråd som har en dialog både med övriga elever och med skolans personal och företrädare för huvudmannen.

I ansökningsomgången 2009 var 30 procent nya sökande. Liksom vid föregående ansökningsomgångar har kvaliteten skiftat på dessa ansökningar beroende på om det redan fanns etablerade strukturer för samverkan mellan kultur och skola eller inte.

Kulturrådets mål om att göra kulturen tillgänglig i hela landet har för bedömningen av ansökningarna inneburit att målsättningen är att bidraget ska nå så många elever som möjligt. Kulturrådet har därför använt det elevantal som sökande angett i ansökan som nyckeltal vid fördelningen.

Exempel på genomarbetade handlingsplaner från ansökningarna läggs fortlöpande ut på Kulturrådets webbplats, www.kulturradet.se.

Skolverket har tagit del av Kulturrådets förslag till beslut under de tre ansökningsomgångarna och ställt sig bakom Kulturrådets bedömning.

Trender och tendenser 2008–2009

- Kvaliteten på handlingsplanerna är fortsatt stigande. Det är en följd av att det har byggts upp strukturer i många kommuner för att ta fram handlingsplaner. Samverkan mellan t.ex. skol- och kulturförvaltningar har utvecklats.
- Ansökningarna beskriver ännu tydligare 2009 än under föregående år att man vill integrera konst och kultur i lärandet och inte bara se det som ett enstaka evenemang.
- Det finns ett fokus på elevers eget skapande. Liksom under 2008 handlar övervägande delen av ansökningarna 2009 om att man vill engagera kulturpedagoger i skolan, men många ansökningar gäller för en kombination av kulturpedagogik och kulturupplevelser.
- Ansökningarna beskriver på tydligare vis 2009 än under 2008 elevernas medverkan. Vanligast är att samverkan mellan de som har ansvar för att göra an-

sökningen och eleverna sker via elevråden. Detta syns även i de insatser som i vissa fall helt utgår från elevernas egna kulturyttringar, som t.ex. street-dance och motivlackering av mopeder under ledning av konstnär.

- Många konsulenter har en stark betydelse för arbetet med att göra ansökan och för att förmedla kontakter mellan skola och kulturliv.
- Fler namngivna grupper från det fria kulturlivet syns i 2009 års ansökningar även om de är få jämfört med de regionala institutionerna.
- Ansökningarna 2009 beskriver både att man vill fortsätta att utveckla det arbete som påbörjades under 2008 och att man vill utvidga arbetet till att gälla sådana konstområden som man tidigare inte arbetat med.
- Särskolans elever tas med i högre utsträckning i 2009 års ansökningar. Det är många som beskriver att man avser att inkludera särskolans elever i de satsningar man planerar och det finns även vissa kommuner som tänker satsa enbart på sina särskolor.
- Ökat antal ansökningar från friskolor. Det är fler friskolor som har sökt 2009 men mer arbete krävs för att inspirera fler friskolor att söka.

Bidragsmottagande institutioners och organisationers erfarenheter av Skapande skola under 2008

Det har inom ramen för denna rapport inte varit möjligt att analysera vilka effekter som Skapande skola haft för kulturlivets villkor. Kulturrådet kan dock konstatera att under den tid bidraget funnits har ett stort antal kulturpedagoger och konstnärer varit engagerade i Skapande skola-insatser. Vilka effekter bidraget har haft för kulturlivet kommer att tydliggöras när återrapporteringarna från dem som fick bidrag våren 2008 kommer in till Kulturrådet under hösten 2009, samt framtida återrapporteringar från institutioner och det fria kulturlivet.

Kulturrådet har i blanketten för återrapportering frågat länsinstitutionerna, fria teater- och dansgrupper, centrubildningarna och länskonsulenterna om deras eventuella erfarenheter av Skapande skola under 2008. Förhållandevis få av har redovisat sådana erfarenheter vilket kan bero på att insatser kopplade till Skapande skola kom igång först under hösten 2008. Ytterligare anledning kan vara att institutionen eller den fria gruppen inte känner till att deras tjänster bekostas med medel från Skapande skola. Flera skriver dock att man kommer att delta i projekt under 2009, vilket Kulturrådet har kunnat notera i 2009 års ansökningar till Skapande skola.

Dokumentationen i denna rapport visar hur exempelvis filmpedagoger, bildkonstnärer, författare, skådespela-

re och danspedagoger arbetat med elevers eget skapande. Många har även gjort besök på exempelvis konstutställningar eller teaterföreställningar för att få inspiration till fortsatt arbete i klassrummet. I Sandviken har bland annat alla elever i årskurs 7–9 arbetat vid tre tillfällen med en danspedagog; i Västerås har ett antal skolor samarbetat med Teater Västmanland om en musikalstafett och gemensam föreställning; i Skurup har skolorna bland annat samarbetat med en fotograf kring ett modeprojekt.

Länsmuseerna

Av 19 genomgångna återrapporteringar från dem som uppbar bidrag som regionalt museum redovisar fyra att de har påbörjat projekt med skolorna. Ytterligare fem har deltagit i informationsinsatser och/eller varit delaktiga i planeringen av en kommuns ansökan. Exempel på projekt är Kalmar länsmuseum som har påbörjat ett arbete med historiska tidsresor och rollspel för samtliga i årskurs 8 i Kalmar kommun. Kalmar länsmuseum planerar även historiska rollspel i Mörbylånga kommun. Västerbottens museum planerar en dokumentation av elevernas närmiljö i Tärnaby kommun. Stockholms länsmuseum har påbörjat ett arbete med skolorna i Huddinge kommun.

Scenkonstinstitutionerna

Av 49 genomgångna återrapporteringar från scenkonstinstitutionerna redovisar tio att de har genomfört projekt inom Skapande skola. Ytterligare elva har deltagit i informationsinsatser. Fyra stycken redovisar att de kommer att delta i projekt under 2009. Exempel på scenkonstinstitutioner som arbetat med Skapande skola-projekt är Stockholms stadsteaters *Ta rummet i besittning, du når ut!* där lärarna som deltagit med sina klasser vittnar om ett positivare klimat i klasserna och ökad lust till skolarbete. Elever med andra modersmål än svenska har utvecklat sin förmåga till kommunikation. Länsmusiken i Stockholm har deltagit i utbudsdagar och inspirationsdagar för Skapande skola. Kalmar läns teater/Byteatern har ordnat informationsmöten och erbjudit skolorna i länet teaterpaket med föreställningar och workshops i samarbete med Konstmuseet och Reaktor Sydost. Kalmar länsmusikstiftelse/Camerata Nordica har varit projektsamordnare där skolorna själva fått utforma projektet och redovisar positiva erfarenheter från mötet med skolan. Värmlandsoperan har i satsningen på musikalerna *Spring Awakening* erbjudit skolorna för- och efterarbete i samarbete med Rädda Barnen. Teater Västmanland genomför projekt i sex skolor i Västerås och Köping och har mycket positiva erfarenheter från mötet med skolan. Västmanlandsmusiken har samarbetat med Västerås Kulturskola och skolorna i Västerås. Norrbottensmusiken har samarbetat med Bodens musikskola och

högstadieskolorna i Boden och redovisar att man på detta vis stärkt banden till Norrbottens musik- och kulturskolor. Ett flertal institutioner beskriver även att man deltagit i informationsmöten och/eller varit med i planeringen av ansökningar.

Länskonsulenterna

Av 30 genomgångna återrapporteringar från dans-, konst- och mångkulturkonsulenterna redovisar 19 erfarenheter från arbete med Skapande skola. Flera, till exempel i Jämtland, där mångkulturkonsulenten är samordnare för Östersunds ansökan, samarbetar med varandra i det konsultativa arbete man bedriver gentemot kommunerna i deras arbete med ansökningar och genomförande av insatser. Konsulenterna bidrar med rådgivning, arrangerar utbuds- och inspirationsdagar och är kontaktyta mellan skola och kulturliv.

Centrumbildningarna

Av tio genomgångna återrapporteringar redovisar Musikcentrum Väst, Teatercentrum, Konstnärscentrum och Författarcentrum erfarenheter från Skapande skola. Musikcentrum Väst skriver att trots att de gjorde informationsinsatser av vad man kan erbjuda skolorna tidigt så verkade det som skolorna redan bestämt sig för vad man ville satsa på. Teatercentrum har arrangerat seminarier och workshops och inspirationsdagar kring Skapande skola för att öka förståelsen mellan skola och kulturliv och för att hitta nya strukturer och former för samarbeten. Konstnärscentrums medlemmar har arbetat i Skapande skola-projekt men skriver även att det varit svårt att sälja in sina tjänster till skolorna. Författarcentrum har bistått skolor med råd och information om tänkbara litteraturprojekt. FC Öst har tagit fram tre exempel på projekt som inspiration för skolorna hur de kan arbeta med litteratur, språk och skrivande. Projekten finns på www.forfattarcentrum.se.

Det är Kulturrådets uppfattning att skolorna ofta inte vet hur man ska komma i kontakt med konstnärer som kan och vill arbeta i skolan. Exemplet visar att centrumbildningarna har goda förutsättningar att vara den kontaktyta mellan skola och kulturliv som behövs om konstnärerna ska bli delaktiga i arbetet med Skapande skola.

Informationsinsatser

För att öka kunskapen i landet om bidraget Skapande skola har Kulturrådet till dags dato genomfört följande informationsinsatser:

- 31 möten med företrädare för regionalt och lokalt utbildningsväsende och kulturliv,
- åtta möten med kulturlivets företrädare, däribland

- centrumbildningarna, FUISM (Föreningen för undervisning i svenska museer) och Läns museernas samarbetsråd,
- möten och samverkan med företrädare för Skolverket,
- möten med företrädare för friskolekoncernerna och Friskolornas riksförbund,
- spridit information och diskuterat bidraget i möten med nationella och nordiska nätverk för kultur och skola,
- arrangerat tre konferenser som helt eller delvis har handlat om Skapande skola,
- deltagit i konferensen A Holistic Approach to Arts in Education, arrangerad av Sweden House, Washington DC,
- varit i kontakt med de 65 kommuner som inte hade sökt bidraget under 2008,
- spridit information för publicering på externa webbplatser, bl.a. Skolverket, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Friskolornas riksförbund, Sveriges Kommuner och Landsting,
- lagt upp länkar till centrumbildningar och regionala kulturkonsulenter på Kulturrådets webbplats,
- lagt ut exempel på bra handlingsplaner,
- tryckt upp en folder om bidraget och skickat till samtliga kommuners utbildnings- och kulturansvariga, friskolor och friskolornas intresseorganisationer,
- pressmeddelanden om utfallet när besluten har tagits, till såväl nationella som regionala media och fackpress,
- annonserat i tidningar riktade till kommunala beslutsfattare,
- tillsammans med kulturministern besökt 12 skolor i landet för att diskutera erfarenheterna från arbetet med Skapande skola.

DOKUMENTATION FRÅN BESÖK

I arbetet med dokumentationen har jag besökt samordnare och skolor i Gotlands kommun, Katarinaskolan, friskola i Uppsala, Västerås kommun och Hällefors kommun.

Jag har gjort telefonintervjuer med samordnare och skolor i Norrköping, Härlanda stadsdelsförvaltning, Hammarstrand/Ragunda kommun och Sandviken, samt med Mackleanskolan i Skurup.

På de platser jag besökte fanns det ytterst lite eller ingen tid för att dokumentera projektarbeten. Dokumentationen består alltså av utsagor om processer och projekt i samband med Skapande skola.

Under några av besöken uppstod luckor i materialet, i Uppsala kunde jag inte intervjuar elever i årskurs 7, i Västerås var samordnaren sjuk, i Hällefors var skolledaren sjuk. Jag har därför intervjuat dem på telefon. När det gällde eleverna på Katarinaskolan föll de bort, eftersom jag inte har gjort några intervjuer på telefon med elever.

När det gäller intervjuerna med elever vid besöken var det väldigt stora skillnader på omfattningen av deras erfarenheter av projektarbete, vilket också märks på deras möjligheter att svara på mina frågor.

En viktig fråga som kom upp är vilken betydelse det skulle kunna ha för Skapande skola-satsningen om ansvaret för organisationen delades mellan Statens kulturråd och Skolverket. Frågan handlade om att satsningen för att bli framgångsrik tydligare borde "ägas" gemensamt av kulturfären och skolsfären.

Det blev också tydligt att det hade varit mycket intressant att intervjuar kulturpedagoger/kulturarbetare och andra kulturaktörer verksamma i Skapande skola-projektet. Deras perspektiv finns med där det var möjligt, men deras röster och erfarenheter saknas nästan helt i dokumentationen.

*Amelie Tham, kulturjournalist
Ord, Ljud och Bildbyrån*

Samordnare: Boel Johnson, programsekreterare, utbildningsförvaltningen, arbetar med kvalitetsarbete, utvecklingsarbete och uppföljningar av de politiska uppdragen på övergripande nivå. Boel Johnson fick uppdraget att skriva ansökan och samordna Skapande skola-satsningen i samarbete med Hans Eriksson, kultur- och fritidsförvaltningen, numera kulturskolechef.

– Det är ju väldigt lätt som administratör att man tror att man vet vad andra behöver. Men min uppfattning är att det inte är så enkelt. Jag och Hans Eriksson började arbetet med en liten turné. Norrköping är indelat i sex geografiska områden. Vi valde ut en skola i varje område och bad rektorn att få komma dit på ett samtal. Vi ville också träffa lärarna. Samtalet med eleverna tyckte vi att lärarna skulle ha i skolans vardag. Bara på en skola bad vi att få träffa en grupp elever för att höra hur de såg på, använde och mötte kultur. Vi kom alltså till skolorna med ett antal frågor och vi ville träffa lärare i alla olika ämnen. Ur det material som kom fram i de här samtalen byggde vi sedan vår ansökan.

Boel Johnson och Hans Eriksson inledde de här samtalen med att prata om kulturbegreppet; vad är kultur? De frågade lärarna vad de själva hade gjort i skolan eller på sin fritid när de var i elevernas ålder. De bad också lärarna fundera över vad de visste om vad deras elever gjorde på fritiden, vilka intressen de hade. Vad i Norrköpings kulturliv brukade skolan nyttja? Och hur arbetade skolan med olika kulturformer, estetiska lärprocesser?

– Det framkom mellan raderna att det beror väldigt mycket på vilken lärare eleverna har, lärarens person och intressen. Det var också så att lärarna började lyfta fram det de faktiskt hade gjort på skolan. Samtalet blev på det sättet också ett lärande mellan lärarna.

Hans Eriksson konstaterade efter samtalen att den bild han hade av 7–9-skolorna förändrades i mycket positiv riktning. Det fanns stora ambitioner, man ville involvera olika ämnen och ta hjälp av professionella för att ge eleverna ytterligare en estetisk dimension.

– Vi frågade: om ni får särskilda pengar för kultur, vad skulle ni göra då? Då öppnades en sluss av olika förslag. Så ansökan första året handlade om skapande på olika sätt på skolorna och att många skolor skulle utveckla hur de tog del av det kulturutbud som finns i Norrköping. Hon fortsätter:

– Skolorna behöver en annan organisation när det gäller tid om man ska kunna besöka en utställning eller en kulturinstitution. Många kulturinstitutioner har ganska

kort framförhållning i sitt utbud, medan skolornas planering har lång framförhållning. På det sättet lever skolor och kulturinstitutioner olika liv. Parallellt med skolorna förde vi samtal med kommunens barn- och ungdomskulturgrupp. Vi har ju många kulturinstitutioner i Norrköping, museer, kulturskolan, Östgöta teaterns Ung Scen Öst och andra som har ett stort utbud. Flera av de här institutionerna var bekymrade över att de inte når ut till skolor som de skulle vilja. Det beror ju ofta på att de inte har tillräcklig kännedom om skolans uppdrag.

På ett tidigt stadium i arbetet inför ansökan skapade Boel Johnson och Hans Eriksson en mötesplats för alla skolor, kulturskolan, samt olika kulturaktörer som blev involverade i Skapande skola. Man har möten omkring fyra gånger per termin. Mötena förläggs första året ibland till någon av kulturinstitutionerna, tanken är att de nästa år förläggs till olika skolor. Mötena inleds med att någon i gruppen ger exempel på genomförda kulturprojekt.

På ett av vårens möten berättade en bildlärare om ett projekt med en årskurs åtta, en bild- och musikklass. De gjorde egna berättelser och arbetade också med sagor och spelade dem som modellteater för förskolebarn, med pappersfigurer som dras fram och tillbaka på scenen. Man sköter figurerna från scenens sida med pinnar av ståltråd. Åttorna var först mycket nervösa, men sedan upptäckte de att förskolebarnen tog föreställningen på stort allvar. Det blev en rad föreställningar som fick ett starkt mottagande av publiken och som också innebar ett verkligt möte mellan åttorna och de små barnen. Boel Johnson:

– Nu får vi allt fler sådana berättelser på våra möten, om hur Skapande skola-projekten har utförts och hur eleverna har svarat på arbetet. Och också hur lärarna har dokumenterat projektens arbetsprocesser.

Skolorna har också möjlighet att ta med några elever till mötena. Samtidigt finns det en uppmärksamhet på att eleverna bara ska vara med om mötena kan vara meningsfulla också för dem. Inför hösten ska några möten struktureras så att eleverna kan få en tydlig roll i diskussionen.

– När eleverna är med har vi möjlighet att få deras synpunkter på de projekt som pågår. Vid ett möte berättade en filmpedagog om ett samarbete på en skola. Han nämnde en filmtitel, han tyckte att den var dålig, och frågade om någon på mötet sett den. En av eleverna i åttan hade också sett filmen och tyckte att den var jättebra. Men vi vuxna lyckades inte ens stanna upp och fråga varför han

tyckte den var bra. Efter mötet frågade några av eleverna sin lärare om det bara var de vuxna som bestämde över Skapande skola-projekten. Och det kändes! Det är så ofta som vuxna bara tar för givet att de vet vad barn och unga behöver.

Flera av skolorna vill börja arbeta med film som konst- art. Det handlar dels om att se film, att eleverna lär sig analysera film, dels om att göra film på skolan. I första årets Skapande skola-projekt handlade det dock mest om skolbio och filmanalys, det blev inte så mycket produktion av film. Och det handlar, tror Boel Johnson, om att skolorna inte har tillgång till teknik för att göra film. Det kan också bero på att det inte finns filmpedagoger på kulturskolan.

Man vill också göra teaterproduktioner, musikalerna, rollspel, spela teater på andra språk.

Skolorna vill också utveckla arbetet med bildspråk i olika former, samt konsthantverk. Det fanns bland annat idéer som handlade om konstnärlig utsmyckning på skolor av elever.

Andra önskemål rörde språk och litteratur, författarb- esök, skoltidning, kreativt skrivande.

Det fanns också många skolor som ville arbeta med musik, körer, musikverkstäder och dans i olika former.

Ansökan från Norrköpings kommun handlade om projekt som rör film, teater och drama, musik och dans. När kommunen hade fått bidrag för Skapande skola år ett informerade man skolorna om att de kunde söka för projektidéer som fanns på skolan. Man har strävat efter att fördela pengarna till alla kommunala skolor.

Hur kommer ni att utvärdera skolornas genomförda projekt?

– Då kommer vi utgå från skolornas ansökningar, där står det ju vad de ska göra och vilka elever man riktar sig till.

Boel Johnson ser att skolorna har gått väldigt olika tillväga. Några har varit väldigt systematiska och planerat vad sjuor, respektive åttor och nior ska få varje år. Andra skolor planerar projekten utifrån några lärares tematiska tänkande i något ämne. Hon tycker att det är roligt att projekten kan bli så olika.

Norrköpings ansökan för Skapande skola-projekt är två bygger helt på vad skolorna har sagt att de vill fortsätta med. Konstområdena är desamma som för år ett och skolorna har lämnat in sina projektidéer. Boel Johnson konstaterar samtidigt att ansökan till Skapande skola innehåller mycket skrivande och att ansökan kräver många människors tid.

Vilken roll har kulturskolan fått i Norrköpings Skapande skola-projekt?

– Kulturskolans pedagoger har fått uppdrag att samspela med skolor. Kulturskolan har också sökt egna medel för att tillsammans med skolornas musiklärare genomföra en stor schlagerfestival under april i år. Elever på sju skolor har skrivit texter, gjort musik och framfört låtarna inför publik. Vi använde Skapande skola-pengar för kulturskolans arbete med schlagerfestivalen tillsammans med skolorna.

Boel Johnson konstaterar att Skapande skola-projekten bidragit till att kulturskolan nu också vänder sig till äldre elever, i år 7–9. Tidigare, menar hon, har kulturskolan framför allt vänt sig till yngre elever. Men nu har man påbörjat ett arbete med äldre elever, som Boel Johnson menar att kulturskolan kan fortsätta att utveckla.

I arbetet med utveckling och samordning av Norrköpings Skapande skola-satsning har man också samarbetat med Linköpings kommun och Skapande skola-arbetet där. Samordnarna i Norrköping och Linköping har haft möten varje halvår. På sikt ser Boel Johnson att det samarbetet kan innebära att administratörer, skolledare och lärare kan följa projektens utveckling i de två kommunerna.

Lär du dig, som administratör, något av det samarbetet?

– Ja, att vi har lite olika sätt att förhålla oss till hur utveckling ska gå till. I Linköping anställde man en projektledare utifrån, en kulturproducent, som skulle hålla i Skapande skola-projekten. Vi arbetar inte på det sättet, vi anser att arbetet med Skapande skola ska vara en del av vårt arbete som administratörer av skola och kulturskola.

Går det att redan nu se om Skapande skola-projekten har bidragit till några förändringar inom området kultur och skola i Norrköping?

– Det man kan se redan nu är mötet som har uppstått mellan skolorna och kulturutövarna, alltså att vi har ordnat en mötesplats. Nu vet man vilka kontaktpersoner man kan ringa till och man vet också vilka de är. Det är mycket uppskattat, och det var ganska enkelt att ordna. Kulturinstitutionerna har också fått större förståelse att de måste vara tidigare ute med sina program, så att skolorna hinner planera. Mötesplatserna ger även kulturinstitutionerna möjlighet att knyta kontakter och bygga sina idéer mer på det arbete som pågår i skolorna.

Borgsmoskolan, f–9, omkring fyrtio procent av eleverna har inte svenska som modersmål. Borgsmoskolan har även en enhet för elever med diagnosen autism.

Lärare: Maria Landqvist, lärare i musik och SO, år 7–9.

– Först var det faktiskt lite svårt att få överblick över vad vi kunde göra, vad olika projekt kunde kosta. På Borgsmoskolan jobbar vi i olika profiler, estetisk verksamhet, media eller idrott. Jag är en av fyra estetiklärare på estetprofilen. Vi sökte för att arbeta fram en utställning under hösten. År 7–9 arbetade med olika teman.

– År 7 arbetade med temat ”Höst och vinter”, år 8 med ”Natur, kultur och väsen”, år 9 med ”Tro, hopp och kärlek”. Elevernas arbeten ställdes sedan ut som en egen utställning på Arbetets Museum i Norrköping. Skolan fick ett samarbete med en museipedagog, som hjälpte till, vi fick också låna ett rum gratis av museet. Hela det arbetet pågick under hösten i perioder på fyra veckor, två timmar per vecka, då eleverna arbetade med musik, trä- eller sylöjd, respektive bild.

År 7 skrev vinterdikter som eleverna sedan läste in ackompanjerade av klassisk musik, som eleverna valde själva. I textilslöjden tovade eleverna tavlor med höst- och vintermotiv, de arbetade med måleri tillsammans med bildläraren.

År 8 arbetade på bildtimmarna en hel del med inspiration av John Bauers bildkonst, eleverna broderade bilder på maskin i textilslöjden, efter egna förlagor som de gjort på bildpassen, samt gjorde luffarslöjd, stålträdsarbeten i träslöjden. I musiken skrev eleverna skillingtryck.

År 9 arbetade eleverna med symbolerna för tro, hopp och kärlek. De målade, gjorde skulpturer och tredimensionella former i trä- eller textilslöjd. På musiken skrev eleverna egna kärlekslåtar, text och musik. Maria Landqvist fortsätter:

– Syftet med det här projektet, att arbeta fram en utställning, var att eleverna skulle göra något som var på riktigt. Annars är mycket av det vi gör i skolan lite på låtsas. Nu ville vi skapa ett skarpt läge, så att eleverna kände ett annat ansvar. Eleverna skulle känna att de arbetade som konstnärer gör, vi gjorde också en riktig vernissage och pressen var där. Vi fick också ett stort uppslag i Norrköpings Tidningar. Sedan tror jag också att eleverna känner ett större sammanhang när vi arbetar i ett gemensamt tema i estetprofilen.

Har ni samarbetat med kulturpedagoger utifrån?

– Nej. Men vi har fått en del hjälp av museipedagogen när vi har önskat det. Hon har också kommit till skolan och pratat med eleverna.

Vilken respons fick ni från eleverna?

– Många tog det på väldigt stort allvar och tyckte att det var roligt. Jag tror inte att de förstod riktigt från början hur stort det skulle bli. Det här var ju ett helt nytt arbetssätt för dem. Jag tror att de blev litet förvånade. Hon fortsätter:

– I starten på vårterminen, efter utställningen, samlade vi alla elever i årskurs 7, 8 och 9 på estetprofilen. Vi hade en diskussion med dem då om hur de ville fortsätta arbeta under våren. Det var då idén med åttornas välgörenhetsgala kom upp. Bland niorna blev det en diskussion och vi lärare presenterade vårt förslag om mode, eleverna vill göra det. Men det kan också vara svårt för elever ibland att komma med förslag om de aldrig har arbetat med liknande projekt tidigare.

– Vi har också en tanke att vi ska försöka få med elever till Skapande skola-gruppens möten, som brukar vara någon gång i månaden. Hittills har vi inte klarat det eftersom det ligger utanför skoltid. Men det är ju bättre att eleverna är med och säger vad de tycker, än att vi bara förmedlar deras åsikter.

Skolans NO-lärare har gjort ett projekt om akustik i år 8. En av klasserna besökte symfoniorkestern och hade en genomgång om akustik där. De fick se orkesterns akustikrum och prata med musiker.

Borgsmoskolans stora Skapande skola-projekt för våren första året är arbetet med en musikal.

Maria Landqvist kom med idén, hon arbetar med skolans kör och bruka varje år arbeta fram en musikal, sedan några år tillbaka. Alla elever i år 7–9 kan välja att vara med i kören, i år har den nitton medlemmar, alla är tjejer.

– Kören handlar om att öva sin förmåga i sång, sceniskt uttryck, hur man talar på scen, agerar, går in i olika rollfigurer. Vi började i höstas med att samarbeta med en danspedagog på Dansgymnasiet i Norrköping, vi var där tre gånger. Vi har också fått hjälp av en dramapedagog från kulturskolan, som har varit på vår skola fyra gånger. Hon har dels hjälpt oss med gruppens samspel och med dramaturgi.

– När det gällde manus utgick jag från musikalerna ”Blodsbröder” och jag skrev om den till ”Blodssystrar”. Jag använde en del av den storyline som finns i musikalerna, men skrev sedan repliker som skulle passa körgruppen. Det hade tagit för lång tid om eleverna skulle ha skrivit manus, kören arbetar bara en timme per vecka. Däremot har de varit med och bestämt att vi skulle arbeta med det här temat, jag presenterade det bara som ett förslag. Det hade blivit för avancerat att använda musiken från ”Blodsbröder”, så eleverna har i stället valt populåtar som de tyckte passade in i handlingen.

Nu har kören nyligen gjort fyra föreställningar av ”Blodssystrar”, för föräldrar och för alla elever på skolan. De gjorde själva en enkel scenografi med möbler från lärarrummet. Och använde egna kläder till sina roller. Maria Landqvist fortsätter:

– Det gick jättebra, de är så otroligt duktiga de här tjejerna. Det har vuxit fram en speciell känsla av samhörighet mellan sjuor, åttor och nior. Och de som brukar vara jättetysta, som jag inte trodde skulle våga säga några repliker, har tagit plats på scenen. De har blivit modigare i att uttrycka sig också med kroppen. Och de har lärt sig att verkligen sjunga ut.

Går det att se redan nu vad de här Skapande skola-projektet betyder för elever och lärare?

– För lärarna i estetprofilen har det betydtt att vi har börjat samarbeta med varandra mer än tidigare. Och för eleverna betyder det framför allt att de har fått delta i verksamhet utanför skolan. Bara det att åka till Arbetets Museum, en del elever hittade inte ens dit när vi började projektet. Föräldrarna har kommit till skolan flera gånger och sett elevernas arbeten. Annars handlar ju en stor del av våra kontakter med föräldrarna om att deras barn inte sköter skolan.

Hur kommer Borgsmoskolan att utveckla Skapande skola-projektet under nästa år?

– Vi vill fortsätta arbeta med liknande tematiska projekt i estetprofilen. Och vi har också sökt pengar för arbete med en ny musikal, då hoppas vi också kunna samarbeta med både dans- och dramapedagogerna. Lärarna i svenska har sökt pengar för att bjuda in en stå-uppkomiker, det kan bli en workshop om hur man skriver sådana texter och framför dem. Lärarna i svenska har också en projekttid om serieskapande. En lärare i hemkunskap vill bjuda in någon som kan prata om vett och etikett, för årskurs nio. De brukar laga en måltid, nu ska de få in lite mer om hur man kan göra det fint runt maten. NO-lärarna vill utveckla arbetet med akustik tillsammans med symfoniorkestern.

Pågår det samtal bland Borgsmoskolans lärare om estetiska språk och lärande?

– Nej, vi har ingen aktiv diskussion om det. Vi är en tre-fyra lärare som driver det här och vi skulle behöva vara lite fler. Jag tror att skolan måste ha ett särskilt forum för sådana samtal. Men det som har hänt nu är att estetprofilen har fått väldigt mycket uppmärksamhet i media och projektet har skapat ett stort engagemang hos eleverna. Det blir mer än vanlig skola och förhoppningsvis kan det göra att fler lärare blir intresserade.

Hur ser du på skolledningens ansvar för de här frågorna?

– Det krävs ett annat sätt att lägga schema. Och det krävs en annan fördelning av personalen, vi lärare behöver ha sammanhängande arbetspass på flera timmar ibland. Jag har någon gång pratat om att samarbeta med lärare i svenska eller engelska. Men när ska vi hitta tid för att planera det? Det kanske skulle behövas en vecka när bara vi lärare träffas och planerar den här sortens samarbeten. Den här veckan har vi en studiedag. Då ska vi fyra estetlärare på estetprofilen försöka ta oss tid att utvärdera Skapande skola-projektet. Det innebär i så fall att vi också kommer presentera arbetet för våra kollegor.

Elever på Borgsmoskolan har också deltagit i en melodifestival som kulturskolan arrangerar för alla skolor i Norrköping. Eleverna vill delta även nästa år. Det sker också inom Norrköpings Skapande skola-satsning, men det här projektet organiseras av kulturskolan. Ett av syftena med melodifestivalen är att skapa mer gemenskap mellan Norrköpings 7–9-skolor. Kulturskolan står för arrangemang, musiker och lokal.

Lärare: Eva Åkerlund, lärare i textilslöjd och SO.

Hur ser du på Skapande skola-projektet?

– Det är otroligt utvecklande att eleverna får fundera mer själva på vad de vill göra. Nu valde ju vi lärare på estetprofilen teman den här omgången. Men inför hösten vill vi att eleverna väljer de teman de ska arbeta med. Det var också viktigt att eleverna gjorde en gemensam utställning. För mig var det betydelsefullt att vi lärare arbetade tillsammans mot ett gemensamt mål. Det ger ju både mig och eleverna mycket mer än det vanliga skolarbetet, det blir en annan helhet. Hon fortsätter:

– En av de saker vi ska utveckla under hösten är att några av våra elever ska komma med på Skapande skola-gruppens möten. Det är viktigt att eleverna också ser den bakomliggande grundtanken som finns för Norrköpings Skapande skola-projekt. Det jag också ser som viktigt är om man kan skapa ett gott samarbete mellan skolor och olika kulturinstitutioner i Norrköping, det kan öppna många nya vägar.

Har du också samarbeten med skolans andra lärare?

– Jag har haft lite samarbeten med lärare i svenska, när jag själv arbetar med SO. Men inte som slöjdlärare. Men slöjden skulle man ju verkligen kunna koppla till matematik, bland annat. Det säger ju eleverna själva: Det här är ju matte, när de måste räkna ut och mäta innan de börjar arbeta. Och min ämneskombination, SO och slöjd, har ju allt egentligen, både historia, geografi, religion, samhällskunskap, som miljö och ekonomi. Det går ju att sätta ihop

till jättebra projektarbeten. Men det finns inte så mycket samarbeten mellan olika ämnen på Borgsmoskolan.

Skulle du vilja utveckla det?

– Absolut! Jag har arbetat på förskola tidigare, helheten är min pedagogiska grund. Jag tycker att högstadiets uppdelning mellan ämnena är lite frustrerande. Och vi ser ju också vad vi utsätter eleverna för med alla olika ämnen. Jag skulle vilja jobba mycket mer så att flera lärare har ett gemensamt mål, fler och fler tänker i de banorna. Då blir det också lättare för eleverna. Inför nästa läsår ska vi försöka få fler lärare involverade.

Vad tyckte eleverna om arbetet?

– Mot mitten av terminen insåg de att det verkligen skulle bli en utställning, någon annanstans där allmänheten skulle kunna se vad de gjorde. Det gjorde att deras arbete fick ett annat värde än det brukar få. Annars är de vana vid att man gör något i skolan och sedan är det inget mer med det. De insåg att de måste lägga mer energi på arbetet. Och egentligen har skolan ett ansvar för att eleverna ska kunna känna att deras arbete i skolan verkligen har ett värde, som inte handlar om betyg. När allt var klart åkte vi ner till museet tillsammans med eleverna. De är ju väldigt duktiga, de hade verkligen en blick för hur vi skulle bygga upp utställningen. Det märktes att de utvecklade sitt tänkande i arbetet på museet också. Vi hade en fem, sex väggar. Det var många frågor om vad som skulle hänga tillsammans och hur ljuset skulle sättas. Hon fortsätter:

– Projektet gjorde också att eleverna utvecklade sin förståelse till självkritik. De lärde sig att man kan ändra ett arbete om man inte är nöjd. Annars brukar de inte orka ändra på det de har gjort, men nu insåg de att det skulle visas för andra människor. Nu fortsatte de tills de själva verkligen var nöjda med sina arbeten.

Lärare: Eva Wessman, lärare i svenska och franska, 7–9. Ansvarar också för skolans bibliotek. Har arbetat på skolan i mer än tjugo år.

– Jag tror att möjligheten att söka Skapande skola-bidrag skapar en ökad fokus på kultur på skolorna. Skolorna börjar fundera mer på vilka möjligheter som finns. Sedan kan man ju önska att det var fler lärare på skolan som var intresserade. Eva Wessman fortsätter:

– Jag är en väldigt kulturintresserad person, jag brukar kolla vad det finns för kulturutbud för mina elever. Och jag ville haka på möjligheten att göra ansökan om ett Skapande skola-projekt. Det var många år sedan vi hade möjlighet att bjuda in en författare, så jag organiserade ett författarbesök för alla elever i årskurs 7–9. Jag disku-

terade planeringen med skolans andra lärare i svenska. Vi valde Douglas Foley, som bland annat har skrivit serien om Habib. Han är känd av många av våra elever, Habibböckerna har gått som tv-serie och några har också läst hans böcker.

– Vi har också förberett ett annat mindre projekt, att se film med årskurs 9 och diskutera filmen tillsammans med en filmpedagog. Vi ska samarbeta med en filmpedagog i Norrköping. Jag tycker att film ingår i svenska och i årskurs 8 går vi igenom filmteknik och filmanalys. Många av våra elever har valt vår mediaprofil, men de arbetar mest med webbdesign. Vi lärare har planerat att jag arbetar mer teoretiskt och mediaprofilen med att eleverna gör film. Men det har inte blivit så. Det är synd för eleverna kan egentligen redan väldigt mycket om hur man gör film.

Författarbesöket förbereddes av svensklärarna tillsammans med eleverna. De läste om författaren på en databas, presenterade hans böcker, tittade på delar av Habibserien. Alla i samma årskurs hade sedan en gemensam samling och lyssnade på Douglas Foley.

– Jag bad honom berätta hur hans böcker kom till rent praktiskt, alltså hur man skriver en bok. Han lade upp innehållet lite skiftande beroende på elevernas ålder. Vi hade också förberett en del frågor tillsammans med eleverna.

Perioden efter författarbesöket arbetade flera klasser vidare. Några skrev egna slut eller förflyttade huvudpersonen till ett av Norrköpings ytterområden där Borgsmoskolan ligger. Andra berättade om böcker de läst.

Och vad gav författarbesöket?

– Vårt syfte är att det ska ge ett ökat läsintresse, en annan blick för litteratur. Och vi valde en författare från ett annat land, många av våra elever har ju en mångkulturell bakgrund. Och det var rätt satsning, det blev många spontana möten under dagen mellan Douglas Foley och olika elever. Vi ordnade även en stund i biblioteket och då var det också många elever som kom. Och efteråt har faktiskt många elever pratat om Douglas Foleys besök.

Har du varit med och diskuterat ansökan för nästa läsår?

– Ja, vår ansökan är nästan färdig. Vi är ju tre lärare på skolan som driver det här. Jag har framför allt tänkt på att utveckla arbetet med film och att ordna ett nytt författarbesök.

Brukar du vara med på samordnarnas Skapande skola-möten?

– Jag har varit där flera gånger, jag tycker att det ger bra information. Sist berättade en filmpedagog om läget idag,

hur skolor kan arbeta. Så det är värdefullt. Man får idéer och vet vart man kan ringa.

Finns det en diskussion på skolan om kultur och estetik i lärandet?

– Vi har försökt sprida intresset bland andra lärare på skolan, men det har inte gett något resultat tyvärr.

Skolledare: Marie Johansson, rektor på Borgsmoskolan sedan två år tillbaka. Har tidigare arbetat som lärare, textilslöjd och matematik, på Borgsmoskolan.

Hur ser du på Skapande skola?

– Möjligheten att söka bidrag är helt avgörande för att vi ska kunna dra igång de här projekten. Jag menar att det är väldigt viktigt för eleverna att få använda sin kreativa sida. Det finns ju undersökningar som visar att de då når målen bättre även i andra ämnen. Jag har också några väldigt engagerade lärare som har gått in i det här. Min bild är att projekten har fungerat väldigt bra. Och skolans samarbete med kulturinstitutioner, som museer, biblioteket och kulturskolan har ju ökat betydligt. Hon fortsätter:

– Nu senast såg jag premiären på musikalen ”Blodsyster”. Jag tycker att det är fantastiskt vad man kan göra med helt vanliga elever på en vanlig skola.

Borgsmoskolan har många elever som inte har svenska som förstaspråk. Tror du att estetiskt arbete kan ha betydelse i deras språkutveckling?

– Absolut! Och framför allt för deras självförtroende. Jag har ofta mött att de här tvåspråkiga eleverna kan ha svårt att hävda sig i andra ämnen, men till exempel i textilslöjden kan de visa helt andra sidor. Jag tror att man kan bygga språkutvecklingen på det som barnen kan och behärskar. Man kan arbeta mycket med språket till exempel genom slöjden, genom musiken.

De här eleverna väljer alla profiler, men nu till hösten ser vi att det är nästan bara invandrarelever som har valt vår kärnämnesprofil.

Vilka strategier har du som skolledare när det gäller estetiska lärprocesser?

– Jag har inte upplevt att det finns några större hinder på den här skolan. Vi har ju också en estetprofil som driver arbetet. Och som chef är jag ju med och stöttar och uppmuntrar.

Finns det en diskussion bland lärarna om estetiska lärprocesser?

– Vi hade en sådan diskussion när vi startade den estetiska profilen för omkring fyra år sedan. Jag har ju själv

undervisat i textilslöjd. Och när vi startade profilen diskuterade vi bland annat hur vi skulle arbeta så att eleverna uppfattar att estetiskt arbete också är viktiga delar av lärandet. Och det märktes ju nu till exempel i musikalen och utställningen på Arbetets Museum, eleverna var väldigt stolta över det de gjort.

Hur ser du på skillnaden mellan att koncentrera det estetiska arbetet i en profil och att organisera det så att det involverar alla elever?

– Det är ju både och här på skolan. Musikalen är ju ett exempel på ett projekt som alla elever kan välja. Men annars har vi inget schemabrytande estetiskt arbete för alla elever. Men alla elever har ju förstås både bild, slöjd och musiklektioner.

Hur ser samarbetet med kulturskolan i Norrköping ut?

– Nu med Skapande skola har det ökat väldigt. Annars är det ju ekonomiska skäl som avgör hur mycket vi kan använda kulturskolan.

Betyder det något för skolan och för eleverna att få uppmärksamhet för Skapande skola-projektet?

– Borgsmoskolan ligger i ett område som tidigare har haft dålig klang. Det har varit mycket skadegörelse, ungdomar har kastat sten på spårvagnen. Även skolan har drabbats av det, vi har ofta hängts ut i lokalpressen. Men nu för tiden är det mycket lugnare. Den här uppmärksamheten för skolans Skapande skola-projekt betyder jättemycket, utställningen på Arbetets Museum fick ett helt uppslag. Tidningen skrev också om musikalen och att våra elever kom tvåa i musikfestivalen. Det betyder verkligen mycket för skolans status.

Samordnare: Inga-Märit Bergek, Utbildningsförvaltningen, Sandviken.

– Vi hade haft poesiprojekt tidigare i hela grundskolan och sarskolan, och dans i år 7–9. Inför ansökan till Skapande skola kände vi att vi ville fortsätta utveckla textbegreppet, så att barnen får fler redskap att arbeta med. Vi ville ge dem flera uttrycksformer. Vi ville också ge dem upplevelser i skolan av till exempel dans, så att de kan uppfatta dans så positivt som möjligt.

För drygt två år sedan startade Sandviken ett digitalt forum, Poesihörnan, där elever kan publicera sin poesi. Ingela Wall, estradpoet, verksam i poesiprojektet har uppdraget att sköta webbplatsen. Hon ska ge respons till de elever som mailar in dikter och lägga ut enkla skrivövningar på webbplatsen.

Första årets ansökan gällde fem 7–9-skolor, samt sarskolan år 7–10. De har satsat på poesi för alla sjuor och dans i alla sjuor, åttor och nior. Arbetet med ansökan utvecklades i en ny arbetsgrupp för Skapande skola. I gruppen ingår två samordnare, en skolledare, skolformschefen, 4–5 elever, samt chefen för kulturskolan och några av de kulturarbetare som är involverade i satsningen.

Skapande skola-projekten kom igång i augusti hösten 2008. Varje skolas rektor informerades om när kulturarbetarna skulle komma till den skolan, vilka lokaler och vilken utrustning som krävdes. Rektorn informerade sedan lärarna och skapade kontakt mellan kulturarbetarna och lärarna. Arbetsgruppen Skapande skola betonade också vikten av att skolorna efter ”Poesiprojektet” fortsatte arbetet med skrivande och bjöd också in eleverna att publicera sina dikter i Sandvikens digitala forum poesisatsningen.

Alla elever i årskurs sju fick ett tillfälle att arbeta med poesi, som pågick i två och en halv timme. Efter kulturarbetarnas besök blev det dock färre elever än väntat som har publicerat sina dikter i ”Poesihörnan”.

– Vi planerade det här projektet så att vi bröt schemat. Det här blev något utanför undervisningen och det tycker jag känns som en nackdel idag. Vi hade bett att en lärare, helst elevernas lärare i svenska, skulle vara med för att sedan kunna utveckla elevernas fortsatta poesiskrivande. Ibland kom eleverna med sin svensklärare, men det kunde också vara lärare i andra ämnen. Tillgången på datorer är inte den bästa på alla skolor, så de elever som ville publicera sina dikter i ”Poesihörnan” när de var i skolan kunde kanske inte alltid göra det.

Kulturarbetare, lärare och skolledare planerade till-

sammans projektet mer i detalj på varje skola. Tre kulturarbetare arbetade inom poesiprojektet, musikern och ljudkonstnären Anders ”Kråkan” Ågren, estradpoeten Ingela Wall och dramapedagogen Ulrika Gärde Westby.

Kulturarbetarna började poesiprojektet med att göra olika övningar med eleverna, dels för att pröva att uppträda inför kompisarna och dels för att arbeta fram dikter. De började med att avdramatisera vad en dikt kan vara och gjorde enkla dikter om föremål, en vän och annat till att börja med. Inga-Märit Bergek:

– Eleverna hade till exempel möjlighet att välja ljud till sina dikter, de fick möjligheter att klä ut sig, läsa framför en mikrofon. Och det hände verkligen mycket i det här arbetet. Eleverna ställde sig framför mikrofonen och läste, även de som inte brukar prata inför de andra. Kreativiteten var stor och jag uppfattade det som att eleverna tyckte att det var roligt. Men det var ju bara ett tillfälle och jag tror att ett sådant här projekt hellre ska in i undervisningen och pågå längre tid. Man skulle också kunna utveckla det här så att det blir ett samarbete mellan olika skolämnen.

När det gäller danssatsningen för alla kommunens elever år 7–9 har en av kommunens rektorer varit samordnare, tillsammans med danspedagogen. Ett övergripande syfte var att försöka påverka elevernas schablonbilder och värderingar om dans. Och att eleverna ska kunna känna att alla kan dansa utifrån sin förmåga.

– Danspedagogen Johanna Wahlman introducerade eleverna i street dance. Det har också gjort att killarna har velat vara med. Dansprojektet pågick på idrottslektioner och idrottslärarna var med. Alla elever hade dans tre lektioner. Här var också eleverna i förberedelseklassen med, nyanlända elever, som dansade med sina jämnåriga. Efter satsningen gjorde danspedagogen en utvärdering med alla elever.

Under projektets gång frågade man om några elever ville vara med och göra en dansföreställning tillsammans med danspedagogen och en koreograf. I arbetsgruppen fanns det en föreställning om att man behövde omkring trettio elever. Men trehundra elever svarade att de ville vara med! En så stor föreställning har man dock inte resurser att genomföra nu. Men danspedagogen kommer att bygga upp en mindre föreställning på varje skola, det blir alltså en mindre fortsättning för sjuor, åttor och nior som arbetar tillsammans.

Ansökningsomgången för år två av Skapande skola inträffade precis när skolan stod inför strukturförändring-

ar och ekonomiska problem. Diskussionen på skolorna kom igång försent.

– Det gjorde att bara en av kommunens 7–9-skolor ville fortsätta, Jernvallsskolan. Jag tror inte att det här beror på att de andra skolorna inte vill vara med, alla verkar nöjda med projekten. Men de ser inte att de har tid att vara med eller ens fundera på hur ett sådant här projekt kan läggas upp.

Vad kan man dra för slutsatser av det?

– Det är en fråga som jag också ställer mig. Saker och ting får ju olika prioritet, man värderar utifrån sina erfarenheter. Men en sådan här fråga ska ju förankras hos lärarna.

– Vi kommer nu att göra en ansökan för en fortsättning och utveckling av dansprojekten på Jernvallsskolan. Eleverna vill lära sig mer. Och de kommer att vara med när arbetet planeras tillsammans med skolans idrottslärare. Fördjupningen ska göra att eleverna kan känna sig trygga i dans, få förståelse för dans och öka sitt kunnande om dans, samt också utveckla egen dans. Det ska bli fem tillfällen med danspedagog per klass, på två av dem kommer en koreograf att lära eleverna att skapa egen dans. De kommer att lära sig mer om dansens historia. Eleverna ska också få se en större dansföreställning. Projektet ska avslutas med att eleverna gör en mindre föreställning på sin skola.

Hur har ni utvärderat projekten med eleverna?

– Vi har gjort utvärderingar genom enkäter med eleverna. Jag har inte sammanställt dem än, men många av eleverna är nöjda och vill gärna ha fler projekt med bland annat dans och teater. Vi ska också göra utvärderingar med lärarna. Alla elever som deltog i ”Poesihörnan”, på nätet, fick mail och en enkät. Men det gav inte så många svar. Danspedagogen gjorde också en enkät med alla elever i dansprojektet.

Lärare: Lena Rogell-Hedlund, idrottslärare, Jernvallsskolan, år 7–9.

Vad betyder Skapande skola-projekten på Jernvallsskolan?

– Som det är nu med alla neddragningar så får ju ingenting kosta. Vi måste mer och mer göra det som skolan kan med egna resurser. Ibland kan det handla om att utnyttja vad elever kan, vi har en del elever som dansar. De kan ibland ha en ledarlektion just för sin klass. Men Skapande skola ger ju möjligheter att göra något extra och jag tror att det är sådant som eleverna kommer att minnas när de tänker tillbaka på skoltiden. Jag tror också att det betyder något för deras fortsatta intresse för kultur.

Just nu, konstaterar Lena Rogell-Hedlund, står Jern-

vallsskolan inför att skära ner, klasserna ska bli större, lärarna får mindre tid till samarbeten. Men hon tror samtidigt att också lärarna i f-6, gärna skulle vilja hänga på den här sortens projekt.

– Jag tycker att dansprojektet har varit bra. Det har varit lätt för oss att integrera i undervisningen. Det stämmer direkt med vad vi annars skulle ha gjort, men på ett annat sätt. Danspedagogen är otroligt duktig och har engagerat eleverna. Hon arbetade med eleverna i sjuan, åttan och nian, vid tre tillfällen per klass. Projektet involverade totalt 148 elever på Jernvallsskolan. Och eleverna var positiva. Flera elever som jag anade kanske inte skulle vilja delta gjorde det på ett bra sätt.

Jernvallsskolan blev erbjuden ett färdigt danspaket av samordnarna. Och det gjorde att skolans egen planeringstid för projektet inte blev så omfattande. Lena Rogell-Hedlund fortsätter:

– Jag tror att det är en fördel i sådana här samarbeten. Tar projekten för mycket av lärarens tid finns det en stor risk att de inte blir av. Jag var med på varje danspass. Och eftersom jag inte behövde instruera, kunde jag observera hur eleverna agerade. De började med att dansa ”street” och gjorde egna danser som de sedan visade upp för varandra. De fick också höra danspedagogen berätta om hur hip-hopens olika dansstilarna har vuxit fram. Det gjorde att eleverna fick flera infallsvinklar.

Vad har Jernvallsskolan för strategier för Skapande skola år två?

– En av samordnarna kom till skolan för att höra hur vi, lärare och en grupp elever ville fortsätta med dansen. Samordnaren berättade dels om en stor dansföreställning som ska komma till Sandviken, dels om hur danspedagogen kan fortsätta arbetet. Eleverna kommer att få pröva en annan typ av modern dans och dessutom utveckla sitt arbete med att skapa egna lite längre danser med de olika steg de lär sig. Hon fortsätter:

– Jag tror att eleverna ser dans som en del av idrottsämnet. Vi har andra aktörer på skolan som lär eleverna mer traditionella danser, som foxtrot och bugg, en gång varje år, den kursen avslutas alltid med en danskväll för niorna. Men det här dansprojektet ger eleverna möjligheter att lära sig de senaste stegen som jag inte har i min utbildning.

Lärare: Liza Nordén, lärare i svenska, år 7–9. Vikarie på Jernvallsskolan läsåret 2008/2009.

– Våra sjuor fick ett erbjudande om att vara med i poesi-projektet. Det handlade mycket om att försöka använda ord på ett annat sätt och skriva poesi. Det var Ingela Wall, Anders Ågren och Ulrika Gärde som drev projektet, de

är kulturpedagoger. Jag var med i min sju. Skolans båda sjuor hade först en gemensam introduktion, som en liten föreställning för att eleverna skulle förstå vad det handlade om. Ingela Wall bad till exempel eleverna om sju ord, sedan gjorde hon en rapptext av de orden. Kulturpedagogerna hade med sig utklädningskläder till eleverna som de fick använda om de ville. De hade en mikrofon som eleverna också fick pröva om de vågade prata i. De fick också pröva att stå på scen och ta emot applåder. Sedan fick de skriva dikter. Varje klass hade en halvdag med kulturpedagogerna.

Liza Nordén arbetade vidare med poesi efter kulturpedagogernas besök. De skrev enkla dikter av bokstäverna i sitt namn. De arbetade också med sagor, att skriva egna sagor. Eleverna tyckte först att det var svårt. Då använde Liza Nordén samma knep som eleverna mött i poesiprojektet. Hon bad eleverna ge henne tre ord var. Och med dem skrev hon en saga som hon läste upp för klassen. Och eleverna lyssnade efter sina ord.

Senare fick eleverna börja arbeta med att dramatisera några sagor. Även då arbetade hon ensam, utan stöd av till exempel dramapedagog.

– Det finns ju många behov i en klass. Mitt lilla projekt fungerade jättebra ett tag, men sedan rann det ut i sanden, tyvärr. Men nu har eleverna varit på mig och frågat när de ska få spela upp sina sagor. Flera av grupperna har ändå varit jätteduktiga så här långt. Men finns det fler vuxna hinner man ju bättre hjälpa de elever som behöver mer stöd.

Vilken respons har du fått från eleverna på poesiprojektet?

– Eleverna tyckte att poesiprojektet var bra, men särskilt en del killar tyckte att det var lite jobbigt att skriva. Några tjejer tyckte att det var svårt i början, till exempel att läsa inför klassen. Men det lossnade ju. Och att leka med musik och kläder tyckte de var jätteroligt.

Och hur var det för dig som lärare att ta emot projektet?

– Jag tyckte att det var väldigt intressant. Jag deltog ju också, tillsammans med eleverna, och gjorde samma uppgifter som de. Jag satt längst bak i klassrummet och kunde samtidigt se hur alla eleverna reagerade. Jag tror faktiskt att arbetet blev lite lättare för eleverna, just därför att jag också deltog och visade att jag tyckte att det var roligt. Hon fortsätter:

– Och nu efteråt tycker jag att eleverna är mer uppslagsrika när det gäller att ge varandra respons på till exempel texter de skriver. Ibland ber de en kompis läsa sin text. Det gör att det kommer igång en diskussion om språket. Och jag fortsätter faktiskt också att arbeta med att de ska

våga ha mer ögonkontakt, att våga se varandra i ögonen när de talar med varandra.

Men Liza Nordén konstaterar också att när det kommer kulturpedagoger till skolan handlar första tillfället en hel del om att kulturpedagoger och elever börjar med att känna av varandra. Eleverna vet ju egentligen inte vad det handlar om, vad som ska hända. Hade projektet pågått längre hade det, menar hon, kunnat bli ännu bättre utslag.

Det pågår ju flera estetiska projekt på Jernvallsskolan. Också utanför Skapande skola. Så går det att säga vad ett initiativ som Skapande skola betyder?

– Jag tycker att det är jätteviktigt och jag tror att det har betydelse. Inte minst att det kommer kulturpedagoger utifrån. Dansprojektet blev ju väldigt bra. Och eleverna själva efterlyser ju verkligen att de ska få arbeta mer med olika kulturprojekt och med längre projekt, inte bara ett tillfälle. Vi har till exempel diskuterat på klassrådet vad eleverna vill fortsätta med i Skapande skola nästa läsår. Och de ville gärna fortsätta dansa. Men de tycker också att det här med drama är jätteroligt. Liza Nordén fortsätter:

–Kulturen på skolor har fått allt mindre utrymme under de sju år som jag har varit verksam som lärare. Det handlar tyvärr mycket om neddragningar. Samtidigt håller många elever på med olika former av kultur, som teater, dans, musik, bild på sin fritid och man hör ju verkligen att de vill arbeta mer med kultur i undervisningen också.

Skolledare: Lena Dyremark, Jernvallsskolan, f-9.

– Vi läste om Skapande skola och tyckte att det var något för oss. I Sandviken har vi på många sätt ett bra kulturutbud för barn och unga, kulturskolan är också bra. Men de utbuden är ju något barn och unga väljer. Det som kommer till skolan är till för alla och med Skapande skola har vi möjlighet att få kulturarbetare till skolan. Och inför första årets ansökan frågade vi faktiskt våra elever i klassråden vad de ville ha mer av. Och de ville verkligen ha dans.

Hur ser du på Skapande skola-projekten på Jernvallsskolan?

– När det gällde poesiworkshop för årskurs sju tycker jag att det nog var en väldigt liten insats. Jag skulle gärna se den här typen av satsningar flera gånger och på lite längre sikt, under en hel termin.

I samband med arbetet med ansökan för Skapande skola andra året skickade samordnaren Inga-Märit Bergek ut information till skolledarna om att skolorna kunde anmäla sitt intresse. Den enda skolan som ville fortsätta var Jernvallsskolan. Hur ser du på det?

– Jag tror att vi generellt är så pass pressade i vår arbets-situation och att man inte ska tolka det som att de andra skolorna är ointresserade av de här frågorna. Många skolledare har väldigt mycket att göra just nu.

Hur mycket extra arbetstid krävs då av skolledarna för att söka bidrag för Skapande skola-projekt? Och för att ta emot kulturarbetarna?

– Jag tycker inte att det har tagit så mycket tid, jag upplever att vi har fått bra hjälp av samordnarna.

Ansökan för Skapande skola andra året utgick från ett elevperspektiv och den utvärdering som gjordes på skolan. Eleverna svarade ganska entydigt att de ville arbeta med dans även nästa läsår.

Hur vill du som skolledare utveckla projekten under andra året?

– Jag tycker att Skapande skola-projekten blir ett sätt att höja statusen för estetiska ämnen. Också som möjlighet att nå skolans mål. Om vi får som vi önskar så skulle vi vilja att alla våra elever i sjuan, åttan och nian får ta del av ett dansprojekt vid fler tillfällen än första året, då det var två-tre tillfällen för varje elev.

Vilken plats har de estetiska språken på Jernvallsskolan? Är det något som betonas?

– Vi har duktiga lärare i de estetiska ämnena. Bild är populärt på skolan som elevens val för år 4, 5 och 6. I de årskurserna samarbetar vi med Konsthallen, de har andra resurser som också hjälper oss att utveckla ämnet. I år 7–9 finns det bara lite samarbete, mellan enstaka lärare i olika ämnen, bild, slöjd och musik arbetar mest separat. Det är mer integrerat år f–6. Hon fortsätter:

– Estetiskt arbete ger många elever möjlighet att utan press uttrycka det man kan och vill på ett annat sätt än genom att räkna, skriva och tala. Det handlar ju också om att elever får möjligheter att använda andra delar av hjärnan för att lösa problem på olika sätt. En av våra bildlärare, som också är mattelärare, år 7–9, arbetar till exempel med bild i matematiken. Vi har också andra två-ämneslärare, idrott och språk, hemkunskap och språk. Det finns ju många olika vägar in till kunskapen.

Finns det pedagogiska diskussioner på skolan om hur estetiska språk skulle kunna påverka lärandet?

– Ja, det finns det. När vi diskuterar olika vägar till måluppfyllelse så är det en väg till kunskap. Hon fortsätter:

– Hade jag möjligheter att använda mig av andra kompetenser i skolan, som att anställa drama- eller danspedagoger, då skulle jag gärna göra det. Jag ser ju att det ger ett mervärde för både elever och lärare. Men som det ser

ut med skolans ekonomi idag är det ju svårt att få fram pengar till sådana kontinuerliga satsningar.

Kulturskolan erbjuder också skolor samarbete. Skolorna ansöker om att till exempel samarbeta med en drama-pedagog, då kan man få en projektperiod på tio veckor. Skolorna kan också söka så att elever i år 2 kan gå till kulturskolan och spela instrument. Alla skolor får något, men om en skola vill ha mer går inte det. Den här sortens erbjudanden ingår i kulturskolans uppdrag och är utan kostnad för skolorna.

Samordnare: Kerstin Klingman, kultursekreterare, Västerås kulturcentrum. Handläggare och samordnare för delprojekten inom Skapande Skola i Västerås. I arbetsgruppen som gjorde ansökan för Skapande Skola ingick en grupp elever, lärare, skolledare, utvecklingsledare, kulturchefen, rektorn för Kulturskolan, samt strateger från Kultur- idrotts- och fritidsnämndens stab och de pedagogiska nämndernas stab. Arbetsgruppens samordnare var Conny Ström, på de pedagogiska nämndernas stab.

Västerås har sedan några år tillbaka en verksamhet, ”Kultur i grundskolan”, som handlar om att alla elever i grundskolan ska garanteras minst en professionell kulturupplevelse utan kostnad för skolan per läsår. Det gäller alla konstarter, till exempel teater, konsert, biobesök och ibland ingår enstaka pedagogiska verkstäder, till exempel i ateljén på Konstmuseet. Kerstin Klingman:

– Men det som har saknats är ju att stimulera elevernas eget skapande i samarbete med kulturlivet, alltså förutom det skapande eleverna har i bild-, musik- och slöjdamnet på skolan.

I Västerås fanns också erfarenheter av det så kallade IDA-projektet, i stadens västra stadsdelar där många elever har invandrarbakgrund. IDA-projektet har pågått i tre år, en del av projektet handlar om kultur i skolan. En grupp kulturpedagoger från kulturskolan inom musik, dans, drama, film, har arbetat regelbundet på alla de tio skolor som var med. Ett av IDA-projektets syften var att med hjälp av estetiska lärprocesser uppnå läroplanens mål.

Ett av tre ben i ansökan för Skapande skola-projekt i Västerås var att försöka skapa liknande kulturteam av kulturpedagoger för stadens samtliga 7–9-skolor, sammanlagt runt femton skolor. De ska alltså arbeta mer övergripande, kunna ta med sig impulser från en skola till nästa, samt initiera samarbete mellan skolor. De ska också kontinuerligt finnas som bollplank för skolorna, inte bara komma för enstaka projekt. Kerstin Klingman:

– Inför ansökan till Skapande skola bad vi först kulturlivet i Västerås att komma med förslag på vad de skulle vilja göra i skolans värld. Utgångspunkten var att elevernas eget skapande skulle stå i centrum. Förslagen sammanställde vi till en idékatalog som vi skickade till alla skolor. Idékatalogen skulle bara fungera som en utgångspunkt för skolornas dialog med kulturlivet. Skolorna hade alla möjligheter att ändra katalogens idéer eller att komma med egna projektförslag. Skolorna om-

bad också precisera vilka önskemål de hade när det gällde projekt inom Skapande skola. Den här processen tog rätt lång tid. I praktiken kunde inte skolorna få besked från kommunen om de projekt de önskade förrän kommunen hade fått sitt Skapande skola-bidrag. Skolornas konkreta planering kom därför igång först en bit in på höstterminen.

Inför ansökan för Skapande skola år två ombildades Skapande skola-gruppen. Den nya gruppen har också fokuserat arbetet med att fördjupa Västerås övergripande handlingsplan för kultur och skola. Den första handlingsplanen skrevs under stark tidspress i samband med första ansökan för Skapande skola.

Ansökan för andra året följer i stort sett samma plan som första årets ansökan. Alltså att ta tillvara kulturlivets förslag, att utveckla flexibla kulturteam, samt att skapa olika arenor där elever kan visa upp resultaten av sina projekt. Första året satsade man på att utveckla arenor för dans, musik, film. Inför andra året ska dansens arena vartannat år växla om med en arena för litteratur/skrivande. Inför år två finns också en särskild prioritering av mångkulturella projekt. Kerstin Klingman:

– Just nu upplever jag att kulturlivet ligger före skolan när det gäller att ta initiativ till samarbete. Skolans förslag har än så länge en tendens att vara ganska begränsade och de avviker inte särskilt mycket från ordinarie skolarbete. Skolor tänker än så länge inte så djärvt. Bland kulturlivets förslag för Skapande skola finns det projekt av en mycket mera vildvuxen art. Det intressanta här är samtidigt att skolorna som deltagit i IDA-projektet avviker markant med sina förslag. De nappar numera på alla kulturlivets vilda projektidéer.

Skapande skola-satsningen i Västerås innehåller bland annat en musikalstafett, som är ett samarbete med några skolor och Länsteatern. Den första skolans elever börjar skriva ett manus, de eleverna sätter upp en föreställning utifrån sitt manus, med musik, dans, skådespeleri. Den andra skolan är publik och tar över stafetten, de fortsätter skriva manus och gestaltar sin text på scen, som de spelar upp för den tredje skolan som ska skriva slutet på manus. Kerstin Klingman:

– Nu under slutet av våren sätter man dock ihop en gemensam ensemble från alla tre skolorna. Unga Teater Västmanlands konstnärliga ledare regisserar och föreställningen sätts upp på Västerås Teaters stora scen med publik. Två av skolorna i projektet har varit med i IDA-projektet. På den tredje skolan var det svårare att genom-

föra projektet, skolan har helt enkelt inte satt av tillräckligt med tid för elevernas arbete. Jag tror att ju mer flexibla skolorna har varit, till exempel när det gäller skolans tid, desto mer har de fått ut av Skapande skola-projekten.

Går det att redan nu summera erfarenheterna från år ett?

– Ja, lite grann. Skapande skola i Västerås har nått väldigt många elever, men inte alla. Då är det viktigt att analysera varför och avlägsna eventuella hinder. Till att börja med var det största bortfallet att inte alla 7–9-skolor i Västerås lämnade in en anmälan till Skapande skola. Bland de skolor som lämnade in ansökan kan man också se att intresset på vissa skolor bara ligger inom ett arbetslag, ibland handlar det bara om kulturombudens egna klasser. Det tyder ju på att kulturombuden inte har lyckats få gehör för Skapande skola på sin skola. Nu har vi tagit in anmälningar från skolorna för år två och då ser vi att det delvis är samma skolor som har fallit bort även den här omgången. Det finns också ett mönster att de skolor som faller bort ibland är de skolor som varit minst aktiva när det gäller ”Kultur i skolan”. Kerstin Klingman fortsätter:

– Det finns också ett fåtal av alla Skapande skola-projekt som inte har blivit genomförda. Det verkar som om något har gått snett på vissa skolor. Det återstår för oss att ta reda på vad det är. Det kan ibland handla om att skolan byter rektor eller att lärare flyttar på sig till andra tjänster, då faller planeringen och eleverna blir utan projekt. I något fall är anmälan till ett projekt inte tillräckligt förankrad på skolan, lärare och skolläda kan uppleva att det blir för jobbigt och backar.

– Många skolor är vana vid kulturbesök som de bara ska ta emot, men det här kräver ju något annat av skolan. Men Jag tycker att vår uppföljningsprocess av Skapande skola ska bli intressant. Det som behövs nu är nya besök ute på skolorna för att bygga vidare på den här dialogen.

Västerås stad har också en strategi på längre sikt att skolornas arbete med kultur tas med i deras kvalitetsredovisning. Än så länge brukar kulturen sällan eller aldrig höras till de frågor som tas med. Det skulle, konstaterar Kerstin Klingman, ge frågorna en helt annan tyngd.

I vilken utsträckning har eleverna kunnat vara med och påverka ansökan för andra året? Och har ni samtal med eleverna om deras erfarenheter av Skapande skola-projekten?

– Vi har haft ett uppföljningsmöte med fokus på erfarenhetsutbyte, där vi bjöd in både kulturliv och skolor som hade projekt. Vi bad skolorna ta med elever, men bara två av skolorna gjorde det. Men min uppfattning är att de olika arenorna också ska kunna ge utrymme för elevernas erfarenheter. Arenorna ska ge möjligheter för eleverna att

både visa upp projektens resultat och redovisa arbetsprocesser. När det gäller elevernas möjligheter att påverka har vi inte nått hela vägen fram, vi jobbar med det, men det tar tid. Kerstin Klingman fortsätter:

– Inför andra ansökan hade vi en strategi att bygga upp ett system med elevkulturombud på varje skola. Det där tog mer tid än jag trodde eftersom Västerås inte längre har ett centralt elevråd från alla skolor. Vi hann alltså inte med det i vår. Vi har däremot, genom de lärare som är kulturombud, bjudit in elever till mötespunkter mellan skola och kulturliv när idékatalogen har presenterats, både inför första och andra året. Kerstin Klingman:

– De mötena har något som kallas ”speed-dating”, elever och lärare får möjlighet att prata med de kulturarbetare/kulturprojekt de är intresserade av. Elever är också välkomna till skolans utbudsdagar, då också Skapande skola-projekt presenteras. När jag frågar skolorna om hur eleverna har inflytande i Skapande skola-processer, brukar de flesta skolor svara att elevernas möjligheter att påverka framför allt finns när arbetet i de olika projekten börjar. Ibland vet ju inte lärarna på våren vilka elever de kommer ha till hösten. Jag tror att systemet med elevkulturombud kan bli stabilt och förnya sig självt, men det måste först hitta sin form.

Hur ser du på initiativet Skapande skola, vad kan det betyda här i Västerås?

– Som helhet tycker jag att Skapande skola är ett väldigt spännande projekt som ger möjligheter att samla på sig nya erfarenheter. Jag tror också att det har satt igång processer på de skolor där det har fungerat. Det har betydelse redan detta att frågan om kultur och estetiska läroprocesser ställs. Eftersom det kräver att skolor tar ställning: Är det här något för oss eller inte? Först ställer Statens kulturråd frågan i och med möjligheten att ansöka. Sedan ställer våra beställarstabber och utförarorganisationer för skolor och kultur samma fråga till skolorna om och om igen. Och det tror jag gör att skolorna tänker igenom frågan om kultur och estetiska läroprocesser en vända till.

Kerstin Klingman konstaterar samtidigt att det också uppstår problem med planeringen av Skapande skola-projekt i stor skala, eftersom man inte får använda bidragen till lärarfortbildning.

– Men lärarfortbildning är ofta en förutsättning för utvecklingen av ett bra Skapande skola-projekt, många lärare behöver stöd för att utveckla sitt arbetssätt med olika konstformer i lärandet. Och jag undrar var då pengarna till fortbildning ska tas, när den frågan samtidigt är så tydligt integrerad med utvecklingen av kulturprojekten? Det där är verkligen ett stort problem. Hon fortsätter:

– När det gäller film/media har vi haft en enorm hjälp

av att vi kan betala mediepedagogen, som arbetar på skolorna, genom Skapande skola-bidraget. Samtidigt som vi, delvis med stöd från Filminstitutet, har fått till en kurs med Dramatiska Institutet som heter ”Den rörliga bilden och lärandet”. Den kursen pågår i Västerås det här kalenderåret. De lärare på högstadieskolor som går kursen, som är på deltid, har nu fått Skapande skola-projektens mediepedagogs telefonnummer. De kan kontakta honom om de behöver stöd i klassrummet under kursen. Det blir också ett oerhört stöd för Skapande skola-satsningen i Västerås att det finns lärare på flera skolor som går den här fortbildningen

Nybyggeskolan, f–9. Skolans elever kommer från många olika språkområden, omkring fyrtio procent av eleverna har inte svenska som modersmål. Lärare: Anna Hedenstedt, lärare i bild och svenska, år 8 och 9, Yildiz Bahar, lärare i svenska, engelska, tyska, år 7 och 8, Pia Wallenius, Nybyggeskolans träningsskola, år 7–10. Hur har det gått med Nybyggeskolans Skapande skola-projekt?

Yildiz Bahar:

– Det vi har arbetat med fram till nu på svensklektionerna, i både årskurs 7 och 8, är en skrivarkverkstad med en författare som heter Annelie Salminen. Hon har kommit till varje grupp, ca tre gånger. Hon har introducerat eleverna i olika metoder för att på ett enkelt sätt sätta igång deras skrivande. Och jag tycker att det har varit väldigt bra. Jag tror att eleverna har sett att allt de skriver kan betyda något. Och även de elever som nästan automatiskt känner hinder i skrivandet har lyckats prestera något. Hon fortsätter:

– Och jag som lärare tycker att det har varit bra att någon utifrån har kommit hit och visat att så här kan man faktiskt också göra. Jag som är deras lärare brukar visa dem andra former av skrivande som jag vill att de ska lära sig, jag brukar till exempel ibland tala om att det finns vissa regler kring skrivandet. Men Annelie Salminen visar dem att det också finns ett skrivande utan regler. Samtidigt har eleverna förstått att de här olika formerna för skrivande faktiskt ändå hör ihop.

Anna Hedenstedt:

– Jag är involverad i ett filmprojekt med samma mediepedagog, Tobias Johansson, som Yildiz elever också ska arbeta med. Jag har tagit över den här projektiden av en lärare som ville arbeta med film, men som sedan ångrade sig. Vi hade alltså Skapande skola-pengar till projektet, men hade inte bestämt vilka elever som skulle delta. Till slut kom vi fram till att projektet skulle genomföras som en del av ”elevens val”. Jag har ”elevens val” i bild, några av

eleverna där ville vara med, dessutom anmälde sig några av de elever vars lärare ansökt om projektet. Gruppen består nu av femton elever, år 8 och 9. Hon fortsätter:

–Mediepedagogen ska arbeta med eleverna vid nio tillfällen. Två grupper av eleverna ska göra reklamfilm för en produkt de hittar på själva. Den tredje gruppen ska göra en film som presenterar eleverna som har gjort Nybyggeskolans bidrag till Västerås skolors melodifestival. Så projektet innehåller planering, manusskrivande, filmning, val av kameravinklar, redigering. Eleverna är väldigt intresserade och har mycket idéer.

Träningskolan på Nybyggeskolan har tretton elever, från år 7–10. För flera år sedan satte en lärargrupp upp ”Carmen”. Eleverna är väldigt intresserade av sång och musik, men de nuvarande lärarna har inte känt att de ha tillräcklig kapacitet för att driva ett projekt på egen hand. Med möjligheten anmäla sig till för ett Skapande skola-projekt tänkte träningskolans lärare först att de framför allt behövde ett bollplank, någon att bolla idéer mot.

Pia Wallenius:

– Men vi fick så mycket pengar att det räcker till två kulturpedagoger, en musiklektör och en danslärare. De kommer nu och arbetar med våra elever varje fredag två timmar. Vi har också dragit in skolans musiklektör och slöjdlärare, tanken är att eleverna ska ha kläder och kuliser till sin föreställning. Än så länge har vi arbetat med att få ihop gruppen och att eleverna ska bekanta sig med kulturpedagogerna. Vi lärare är också med i arbetet.

Vad betyder de här projekten för era elever?

Pia Wallenius:

– Det betyder väldigt mycket. Vi kan göra något med eleverna som vi lärare inte har tillräckliga kunskaper för själva. I det här projektet får eleverna på träningskolan utlopp för sin skaparlust och lust att uppträda. Det handlar dels om att de rör sig, dansar, och om musik. De får också träna sig på att anpassa sig till andra människor på ett annat sätt. Det är mycket i vår kursplan som kommer in i projektet. Yildiz Bahar fortsätter:

– För mig som pedagog är det jättekul och intressant att kunna få hjälp av en kulturpedagog, det är kompetensutveckling. Det handlar visserligen inte om saker som jag aldrig gör, jag arbetar ju med skrivande och ibland också med film i min undervisning. Men tyvärr hamnar man ju ibland i gamla hjulspår och behöver tänka på ett annorlunda sätt. Det är också nyttigt för eleverna att möta och anpassa sig till människor som har andra yrken. Det borde verkligen vara fler lärare och elever som får ta del av sådana här aktiviteter.

Anna Hedenstedt:

– Jag har bara arbetat som lärare drygt ett år. På min lärarutbildning har vi hållit på mycket med film, så jag tycker att det känns jätteroligt att kunna ha det här filmprojektet med eleverna. Men jag tror inte att jag själv hade kunnat dra igång ett filmprojekt så snabbt annars. Samarbetet med mediepedagogen gör ju att jag får väldigt mycket inspiration, jag kommer kunna göra om det här senare på egen hand både i svenska och på bildtimmarna. Vi har ju kameror på skolan. Men nu lär jag mig hur jag kan lägga upp ett projekt och hur lång tid det tar, var eleverna brukar fastna. Hon fortsätter:

– Jag har dessutom nyligen arbetat med filmanalys med mina elever i svenska och med reklamanalys på bildtimmarna. Nu kommer liknande frågor upp i filmprojektet, eleverna kan se arbetet med film- och reklamanalys som en del av ett större sammanhang.

Är det vanligt på Nybyggeskolan att lärare arbetar med estetiska projekt i lärandet?

Yildiz Bahar:

– Nej. Och anledningen till att många av mina kollegor inte gör det är att många känner att de inte är kompetenta nog, till exempel när det gäller filmteknik. Det är inte jättesvårt, men det är ändå något man behöver lära sig. Och vi behöver avdramatisera svårigheterna. Och jag tycker till exempel att det ska bli intressant att jämföra våra olika filmprojekt i "elevens val" och i ordinarie undervisning. I "elevens val" har eleverna själva valt projektet, i min klass är det en del av undervisningen.

Anna Hedenstedt:

– Jag tror att många lärare har svårt att våga ta in bildarbete eller film i sin undervisning, till exempel i SO, och låta arbetet utvecklas lite på egen hand och se vad det blir. Många är helt enkelt rädda för att komma utanför SO-ämnets kursplan. Men många elever behöver ju bilder för att minnas det vi pratar om mer teoretiskt, som till exempel miljöhotet.

Yildiz Bahar:

– Bildanalys, filmanalys och textanalys är ju jämförbara, de är jämbördiga. Allting knyts ihop och det är viktigt, tycker jag, för våra elever att se att en parallellhandling kan förekomma både i en film och i en text.

Pågår det samtal bland Nybyggeskolans pedagoger om estetiska lärprocesser, om och hur de kan påverka lärandet?

Anna Hedenstedt:

– Jag har ju inte arbetat här så länge. Men jag har inte märkt att estetiska lärprocesser är något som den här

skolan fokuserar på. Det finns heller inga ordnade tider för den sortens samtal. När vi har arbetslagsmöten ska det handla om IG-varningar eller klassresan. Jag och den andra bildläraren har haft informella samtal om idéer, men det har inte blivit något än.

Yildiz Bahar:

– Jag skulle vilja säga att de här samtalen i så fall förekommer i små fickor, bland enstaka lärare.

Pia Wallenius:

– Vi på träningsskolan är en sådan liten klick, vi är tre lärare och några assistenter. Flera av våra elever kan ju till exempel inte läsa. Vi behöver ett mer flexibelt tänkande, som ger plats för mer än bara det här kunskapsmässiga, teoretiska, som ju skolan står för väldigt mycket. Vi har en pågående diskussion med varandra om bild, musik och hur vi kan använda det.

Har träningsskolan en med övriga skolan gemensam, övergripande diskussion om pedagogik?

– Nej. Vi är organiserade i skolans olika arbetslag, men där känner vi oss inte särskilt hemma.

Vad betyder det för en skola om skolledaren och lärarna har kunskaper och erfarenheter inom kulturområdet och om estetiska lärprocesser? Vad är det som krävs för att estetik och lärande ska kunna bli ett varaktigt inslag på skolor?

Anna Hedenstedt:

– Det krävs ju absolut att man ser att den här sortens projekt har ett värde och att alla på skolan vet varför man gör dem. Jag tror kanske inte att alla lärare kan bli intresserade. Men sådana här projekt skulle ju kunna öppna för fortsatt arbete, jag skulle till exempel kunna tänka mig att bli en sorts filmkonsult för skolans olika arbetslag efter erfarenheterna från det här projektet.

Yildiz Bahar:

– Jag håller helt med Anna, det krävs ett intresse hos varje lärare om ett projekt ska bli bra. Och också att lärare inser vikten av att implementera estetiska arbetsprocesser i elevernas lärande. Det är viktigt att lärare inte är så beroende av de läromedel som finns, inte är så rädda för att ta ut svängarna. Att de inte tror att man inte uppnår kursplanens mål om man arbetar med film. Jag tror att man kan nå målen till och med ännu bättre om man kan förankra undervisningens stoff i elevernas verklighet. Estetiska lärprocesser kan inte betraktas som något vi ska göra utöver allt annat i skolan. Då blir det ohållbart.

Inför anmälan till Skapande skola-projekt år två är de

lärare som arbetar med projekt under första året välkomna att delta i skolans fortsatta arbete.

Pia Wallenius, särskolan:

– Vi har kunnat önska nya projekt, helt utan restriktioner. Och nu inför andra året hade vi mer tid att fundera.

Anna Hedenstedt:

– De hade några paketlösningar med olika idéer. Men kulturombuden på vår skola sa samtidigt att det bästa är om vi kommer på något helt eget, gärna projekt som bygger på elevernas idéer.

Har eleverna på Nybyggeskolan några möjligheter att påverka projektens innehåll?

Pia Wallenius:

– Grunden för särskolans projekt var faktiskt elevernas inflytande. De har erfarenheter av arbetet med ”Carmen” och har frågat oss om vi inte kunde göra ett nytt musikprojekt. Det var grunden för vår ansökan för första året. Nu har de bett att få göra något med Abba-låtar, sång och dans, kanske kan de också spela några instrument själva.

Yildiz Bahar:

– Eleverna har haft rätt stora möjligheter att under gång påverka innehållet i skrivarpjektet. På lång sikt finns också planer på att samla texter som skrivs i skrivarverkstäder till en bok. Det här gäller också tv-projektet som min klass ska arbeta med nu, där kan de också påverka innehållet. Vi ska dels gå igenom grunderna för filmande med mediepedagogen och sedan ska de göra egna kortfilmer. De ska även planera och genomföra en studiodebatt om en samhällsfråga de diskuterar fram. Eleverna kommer ta olika roller i debatten, en av dem tar också rollen som programledare.

Anna Hedenstedt:

– Jag har inte hunnit fundera över om mina elever i filmkursen/elevens val har idéer för innehållet för nästa års filmprojekt. Man jag kan absolut höra med åttorna. Filmen om melodifestivalen är också ett exempel på en idé som kommer från eleverna.

Yildiz Bahar:

– Det här med elevinflytande kan ju lätt bli skendemokrati också. När vuxna ber dem önska saker som de inte riktigt vet vad det är. De behöver alltid veta vad det är de kan ha inflytande över.

Elever på Nybyggeskolan: Hanna Eriksson, 9 B, Elin Vorbrodt, 9 B, Josephin Bergström, 9 B, alla har ”Film”, som elevens val. De har inte arbetat med film tidigare i skolan. Nu har de haft två tillfällen i filmprojektet/ elevens val.

Hanna Eriksson:

– Det är kul. Man får ju vara med och skapa något från grunden. Första gången tittade vi på olika filmsnuttar för att se hur man kan arbeta med bildvinklar, effekter och ljud.

Elin Vårbratt:

– Man får ju vara kreativ och hitta på egna idéer.

Josephin Bergström:

– Det är verkligen lärorikt. Man får ju lära sig från grunden hur det går till. Vi tre ska göra en reklamfilm om Ikea.

Går det att säga något mer om vad det tillför er att arbeta med film? Ni säger att det är kul. Men går det att säga mer vad det handla om?

Hanna Eriksson:

– Man får ju både planera, skriva manus och sedan också filma och agera framför kameran. Vi får lära oss att klippa och lägga på ljud. Man får ju lära sig hur man gör film så bra som möjligt. Det är ju bra.

Skulle ni vilja arbeta med film i skolämnen också?

– Ja, det vore ju jätteroligt. Vissa lär sig ju bättre när man får göra grejerna själv och när man arbetar med till exempel bilder. Det skulle ju hjälpa till lite i undervisningen.

Josephin Bergström:

– Jag tycker att det är lättare att arbeta med bilder. Det kommer jag ihåg mycket bättre, text glömmar man bort.

August Gustafsson, 8 H, har haft skrivarverkstad.

– Det kom en författare och hjälpte oss arbeta med olika skrivsätt. Jag gjorde som hon sa åt mig att göra. Man skulle bara skriva utan att egentligen tänka, skriva på bara. Vi hade det tre eller fyra gånger. Det blev bara en massa ord.

Vad gav det dig att arbeta med text på det sättet?

– Det hjälper ju till att skriva på andra sätt också. Man lär sig ju att tänka på skrivande på andra sätt.

Hur har den här författaren kunnat få dig att tänka på andra sätt?

– Men det är ju inte att bara ställa upp texten och skriva på samma sätt hela tiden. Man kan variera texten.

Kommer du kunna fortsätta använda dig av det där andra sättet att tänka när du skriver framöver?

– Ja, ibland när man ska skriva långa texter kan det vara lättare att bara börja skriva. Det var ju inte världens roligaste, men det var ju inte helt onödigt heller.

Läste ni upp texterna för varandra?

– Ja, några stycken, de som ville. Jag och en kompis läste upp någon text.

Kunde ni påverka hur ni arbetade i skribarverkstaden?

– Hon sa åt oss vad vi skulle göra och sedan följde vi mallarna. Vi fick lyssna på någon text som hon läste, lyssna på musik, känna på något, titta på olika bilder. Och sedan skulle vi skriva om de olika sakerna. Men det blev ganska enformigt efter några gånger. Det blev inga berättelser, man skulle liksom inte tänka så mycket på vad man skrev.

Är det intressant för dig som elev att kunna ta del av andra sätt att arbeta i skolan?

– Ja. Det är ju kul att få lite variation i arbetet.

Kan ni elever vara med och påverka vad Skapande skola-projekten här ska innehålla nästa läsår?

– Då måste vi nog vara flera stycken, men det här har vi inte pratat om.

Maral Der Megerdichian, 8 A, skribarprojektet

– Skribarverkstaden var bra. Man fick ju till exempel lyssna på en text, eller musik. Ibland föreslog författaren ett ord som skulle vara med i våra texter. Och sedan skulle vi prata om hur de där orden påverkade vårt skrivande. Vi gjorde det flera gånger. Och hon sa ibland att om vi inte visste vad vi skulle skriva, skulle vi ändå inte sluta, utan i stället skriva att vi inte visste vad vi skulle skriva. Det var intressant att se att man kunde göra så också och inte bara släppa pennan. Sedan var det intressant att möta en poet, jag visste inte riktigt vad det var innan eller hur hon arbetade. Hon sa även att hon arbetade med dyslektiker, hon arbetade på ett intressant sätt.

Vad ska ni göra med texterna?

– Annelie Salminen, författaren, frågade om vi vill skriva en bok med poesi och bilder tillsammans. Men det gjorde vi aldrig.

Är det viktigt för dig att möta sådana här projekt i skolan?

– Det hjälpte till med skrivandet just då. Nästa vecka ska vi göra ett film- och tv-projekt, men vi har inte fått reda på så mycket än.

Har ni elever kunnat påverka vad Skapande skola-projekten ska innehålla nästa läsår?

– Det har vi inte gjort. Men det skulle vara kul att kunna komma med sin egen åsikt, till exempel om vad vi ska göra i film- och tv-projektet. Jag skulle alltid vilja ha nya sådana här projekt i skolan. Men på Nybyggeskolan arbetar man mest med sådant här på elevens val.

Nazdar Darvishi, 7 G, skribarprojektet.

– Vi fick skriva mycket. För mig kändes det som jag släppte ut mina känslor på papper. Författaren började typ på en mening och sedan fick man fortsätta. Fick några minuter på oss att skriva något viktigt, sedan satte hon på ett radioprogram för att vi skulle få några idéer, sedan stängde hon av radion. Vissa skrev lite på skämt, några skrev om kärlek. Hon lärde oss också hur man skulle komma igång med att skriva, hur man skulle bli vän med papper och penna. Det gav mig råd, för nu när jag är ledsen skriver jag ner mina känslor på papper.

Nazdar fortsätter:

– Förut använde jag inte så mycket papper och penna. Men nu så fort det händer någonting så tar jag någon dagbok eller papper och skriver ner allting. Ibland när man är riktigt ledsen blir det typ som dikter, då blir det jättefint när man läser det efteråt.

Skulle du vilja ha fler olika kulturprojekt, kanske musik, foto, film, dans, teater?

– Man lär sig ju något nytt varje dag. Men det är sällan något som är så speciellt, så något sådant vill jag gärna göra igen.

Har ni haft diskussioner med er lärare om vad ni vill arbeta med i Skapande skola-projekten nu och nästa läsår?

– Vissa ville att vi skulle läsa upp och spela in våra texter. Andra ville göra en bok. Men för mig är musik viktigast. Det finns låtar, man ser sig själv i dem. Jag skulle vara med i musiken i år, fast jag skämdes så, så det blir nästa år. Jag har sjungit hela livet, men bara för mig själv. Från början sjöng jag på kurdiska, när jag var tio eller elva fick jag intresse för engelska, så då började jag sjunga på engelska.

Skolledare: Ronnie Hising, Nybyggeskolan, f– 9.

Hur ser du på Skapande skola-projekten här på skolan?

– Det vi letar efter på den här skolan är andra vägar till målluppfyllelse, i slutändan ska eleverna gå ut härifrån med en viss stolthet även om de inte når ända fram till målen. Och kulturen är ju ett viktigt inslag. Men när vi pratar om kultur kan jag också märka att vissa lärare backar och tycker att det är svårt. Idag är ju eleverna så

medvetna när det gäller kultur, det kan vara bilder, filmer, kanske framför allt genom IT-tekniken, och det gäller att få fram elevens dolda sidor i skolan. Det mest positiva med Skapande skola-projekten är ju att det kommer folk utifrån och stöttar.

När Skapande skola-gruppen i Västerås i september 2008 hade presenterat idékatalogen på Nybyggeskolan var det flera lärare som satte sig och skrev anmälningar. Några av projekten kom sedan igång i november.

Finns det en diskussion här bland lärarna om estetik och lärande?

– Jag frågar till exempel estetlärarna som har bild, musik, slöjd, vad de tänker göra för att höja statusen i sitt ämne. Och som ett led i den diskussionen har vi både hantverk och musik som elevens val. Men jag vill inte att kulturen ska komma in som ett extra stuprör, det ska in i den ordinarie undervisningen. Och vi måste skapa tiden för det. Men skolan kan inte göra det här själv, vi har inte den kompetensen. Så frågan är ju hur vi kan få in kulturpedagogerna i olika samarbeten med skolan. Därför blir det intressant att utvärdera de här Skapande skola-projekten under första året. Vi behöver se om projekten har slagit väl ut, vad lärarna och framför allt vad eleverna tycker. Om inte eleverna tycker att det är intressant finns det ingen anledning att göra det.

Tror du att lärarna på Nybyggeskolan tycker att de har tillräckligt mycket förkunskaper när det gäller olika konstarter? Och vet du som skolledare tillräckligt mycket om det estetiska området?

– Nej, det gör jag inte. Det behövs fortbildning, men hamnar den på eftermiddagstid eller kvällstid efter en lång skoldag kan det vara svårt att motivera en del lärare. Det krävs nog att man skapar bättre förutsättningar för lärarna att gå fortbildning. Och ska jag skicka lärare på fortbildning måste jag skaffa vikarier. Vill man jobba med estetiska lärprocesser i ett arbetslag måste egentligen alla lärare gå fortbildning. Ronnie Hising fortsätter:

– Ibland kan sådana här initiativ som Skapande skola upplevas som att det kommer propåer uppifrån. Därför måste det vara på skolans villkor. Vi måste se vad eleverna behöver och vad lärarna behöver hjälp med. Många lärare, inte bara på den här skolan, säger att de har för lite tid för meningsfulla diskussioner. Skolans konferenser och andra möten hamnar ofta på elevnivå. Nu har vi börjat med något vi kallar för ”lärsamtal” med en samtalsledare. Där samtalar vi bara om pedagogik, lärande. Och det är kanske den sortens mötesplatser vi också skulle ha med kulturpedagoger, alltså om hur vi kan hitta kopplingen mellan skolan och kulturen.

Ronnie Hising satt till en del med i Skapande skola-gruppen som arbetade fram handlingsplanen, i samband med ansökan första året till Skapande skola. Där diskuterade man bland annat också möjligheten att skapa nya mötesplatser mellan kultur och skola. Han har också varit delaktig i ansökan för andra året, men ansökan sätts ihop på förvaltningen.

– I Skapande skola-gruppen har vi också diskuterat hur kulturprojekt och estetiska lärprocesser ska beskrivas i alla skolors kvalitetsredovisning. Aktiviteterna i projekten är ju ganska lätta att räkna upp. Men vi måste också utvärdera vad det är för mål vi har uppnått. Och hur ska elevernas arbete i de estetiska projekten värderas gentemot betygen?

Samordnare: Gotlands ansökan för Skapande skola-projekt första året samordnades av Ylva Hammar tillsammans med Styrgruppen för Skapande skola. Omkring årsskiftet 2008/2009 efterträddes hon av Hanna Wärf Radhe, konstnär, stenhuggare och tf barnkultursekreterare, kulturförvaltningen. I samtalet om Skapande skola-satsningen i Gotlands kommun deltar Hanna Wärf Radhe, Ylva Hammar och Gunilla Carlsson, utbildningsförvaltningen.

Hanna Wärf Radhe:

– Vi började med en tydlig intention att skapa en långsiktighet i utvecklingen av samarbetet mellan skola och kulturområdet, av estetiska lärprocesser. Första årets ansökan handlade mycket om att skapa en lust för det här arbetet. Men det handlar samtidigt om andra strukturer, till exempel fortbildningsdagar för lärare. Lärare behöver ha erfarenhet av egna estetiska arbetsprocesser. Vi behöver utveckla liknande processer mellan pedagoger: Hur kan jag i matten arbeta med dansen?

– Vi måste ha en insikt om hur vi kan implementera den här sortens arbetssätt. Det räcker inte med att stoppa in duktiga kulturpedagoger i klassrummet. Det krävs mer runt omkring, seminariedagar, återkommande utbildningsdagar för både lärare, skolledare, också för kulturaktörer och kulturinstitutioner. Och vi har nyligen fattat beslut om att hålla en mer omfattande kultur i skolandag, dit flera representanter för kulturverksamhet i skolan bjuds in.

Ylva Hammar:

– Jag uppfattar Skapande skola som en möjlighet till en process på alla nivåer, alltså för elever, lärare, skolledare, institutioner och kulturaktörer. Jag ser att Skapande skola skulle kunna utvecklas till en organism där alla delar måste samverka för att vi ska få ett meningsskapande kunskapande i klassrummet, där pedagoger tar alla språk i anspråk i stället för att vara reproducerande.

Ylva Hammar, Hanna Wärf Radhe och Gunilla Carlsson konstaterar att många lärare är nöjda med projektet under första året. Men det finns också erfarenheter bland lärarna som handlar om de problem som kan uppstå när Skapande skola-projekt ska genomföras i skolan. Lärarna får i några projekt ett ansvar för samordning som de inte är informerade om. Det blir ibland rörigt och projektet alltför utdragna. Det fanns inte heller tillräcklig tid för kommunikation mellan kulturpedagoger som kommer till skolan och lärarna.

Gunilla Carlsson:

– De här problemen är väldigt tydliga exempel på att det inte går att svänga en atlantångare på tio minuter. De här projekten måste börja med små steg så att vi ser att det bär. Och ju fler som är inblandade i ett projekt desto svårare kan det bli. Och vi ser att ibland är varken lärarens eller kulturpedagogens roll i samarbetet tillräckligt definierad.

Några av de skolor jag besökt upplever att de har tagit emot kultur på det mer traditionella sättet. Lärarna har inte involverats i sin pedagogroll eller fått möjligheter att pröva att expandera sin pedagogroll in i skapandet.

Ylva Hammar:

– Det är helt nödvändigt att alla inblandade ser sina roller i den här processen. Det måste vara helt tydligt vad som krävs och vem som tar olika former av ansvar. När det uppstår den här sortens konflikter och oklarheter, om ansvar, projektens planering och innehåll, måste styrgruppen för Skapande skola fundera över hur den fungerar. Hon fortsätter:

– På vilket sätt ska det första årets erfarenheter föras vidare? Hur tuffa kan vi i styrgruppen vara om ansvar för projektet faller mellan olika stolar? Ska vi tala med skolledarna? Hur ska vi stötta? Hur kan vi inspirera, behövs det mer kunskap? Och hur påverkar det första årets erfarenheter vår planering av vad Skapande skola-processen ska vara på Gotland?

Hanna Wärf Radhe:

– Det finns ytterligare en del i det här. Det är ofta bättre i den här sortens skapande projekt att eleverna får arbeta i mindre grupper. Men det betyder i praktiken att lärarna har sin undervisning med halva klassen och kulturpedagogen arbetar med den andra halvan. Samtidigt är målet att skolans lärare ska vara med i kulturprojektet, för att senare kunna ta med sig erfarenheter från projektet in i skolans fortsatta arbete. Det här är alltså ett problem. Inför nästa års Skapande skola på Gotland har vi därför planerat projekt som går bra att genomföra i helklass.

Om man vill jobba på ett nytt sätt i samarbeten mellan kultur och skola kanske man också måste ställa helt nya frågor till alla aktörer? Vilka åsikter och vilka brister på kunskaper har skolor och kulturaktörer egentligen om varandras arbetsområden?

Ylva Hammar:

– Det här rör känsliga områden inom olika professioner.

Här finns det också behov av en större gemensam nationell diskussion – ett nationellt ansvar för att de här frågorna lyfts upp, utvecklas och breddas. Skolan, forskningen, pedagoger på kulturinstitutioner och fria kulturaktörer, alla har sina pågående diskussioner. Vi behöver skapa mötesplatser regionvis för att sprida goda exempel, erfarenheter och forskning. Vi behöver också skapa bra modeller för mindre, kommunala kontinuerliga utvärderande och utvecklande möten. Och här ska både skola, kulturinstitutioner och fria kulturaktörer vara delaktiga. Ylva Hammar fortsätter:

– När det gäller frågan om vem som ”äger” Skapande Skola så har vi sett att det spelar roll att tilltalet nu kommer enbart från Kulturrådet. Om intentionerna i satsningen stämmer – en högre måluppfyllselse av läroplanen – så blir det underligt om inte Skolverket har en tydlig roll i att aktivt medverka i genomförandet och stödjandet av satsningen.

Gunilla Carlsson:

– När möjligheten att söka Skapande skola-bidrag kom hade vi diskussioner om vi var mogna att söka första året. Vi bestämde oss för att söka, men var samtidigt medvetna om att vår planering inte skulle hinna bli tillräckligt förankrad på skolor och bland kulturpedagoger. Inför andra året har vi försökt skapa en bättre förankring och så får vi se om den är tillräcklig. Sedan tror jag att det kan ta ytterligare rätt lång tid innan vi ser samarbeten där lärare och kulturpedagoger verkligen möts i gemensamma arbetsprocesser och kan berika varandra.

Styrgruppen för Skapande skola hade i februari 2009 ett stort presentationsmöte för elever, lärare, rektorer och kulturaktörer med tolv olika projektidéer, som dessutom kunde utvecklas på olika sätt.

Hanna Wärf Radhe:

– Alla kulturaktörer gjorde en presentation av sin idé. Sedan hade vi något som kallas ”Speed dating” då lärare, elever och rektorer kunde fråga mer om varje projektidé. Varje skola utgick sedan från vad eleverna ville prioritera på sin skola. Och den nya ansökan bygger helt på vad skolorna har som önskemål. Förankringen bland eleverna är den största skillnaden mot vår första ansökan. Hon fortsätter:

– Just nu, när ansökan för nästa läsår är färdig, handlar det mycket om att samla ihop en erfarenhetsbank från det första årets processer ute på skolorna. Jag vill också betona behovet av förankring och av verkliga mötespunkter mellan kulturpedagoger och lärare. Vi måste helt enkelt lägga mer tid på att genomföra samverkan.

Ylva Hammar:

– Jag funderar över hur man dels från Statens kulturråd och dels från Skolverket nu tänker följa upp allt det arbete som pågår i väldigt många kommuner och på väldigt många skolor. Det väcker verkligen många frågor och allt arbete behöver utvärderas.

Hon fortsätter:

– Här kämpar vi på med samarbetet mellan kulturområdet och skolan. Men hur ser det ut nationellt? För att vårt arbete ska fortsätta utvecklas behöver vi motsvarande ifrågasättande och utvärderande processer på en nationell nivå. Vi behöver den genomgången och mötesplatser även där. Vad kan olika regioner tillföra varandra, för att diskutera vissa frågor, vissa delar av processen? Det handlar om långsiktighet.

Solbergaskolan, f-9, Visby.

Lärare: Marie Rosvall, lärare i svenska, spanska, år 7-9.

Bengt Lagerström, lärare i idrott och matematik, år 7-9.

Marie Rosvall:

– På ett möte om Skapande skola i höstas för alla högstadielärare i svenska på Gotland kunde skolorna lämna intresseanmälan. Jag ville gärna arbeta med dramaprojektet för årskurs 8. Det är ett samarbete med skådespelare i teatergruppen Unga Roma och en dramapedagog från Kulturskolan. Nu på vårterminen plockas några elever från alla niondeklasser på Gotland ut till en referensgrupp. De eleverna kommer sedan fortsätta delta i Unga Romas arbete med föreställningen.

Unga Roma arbetar på ett manus till en föreställning som ska spelas under nästa läsår, hösten 2009/våren 2010. Den ska handla om två ungdomar som träffas och blir intresserade av varandra. Men sedan händer något, det uppstår en konflikt mellan dem. Projektet innebär att Unga Roma samarbetar med elever som är med och skapar berättelsen. Parallellt arbetar dramapedagogen i klassen med rollspel och improvisationer på föreställningens tema, som är kärlek. Föreställningen kommer sedan att spelas av Unga Romas skådespelare för alla elever på Gotland i årskurs nio under hösten 2009. Marie Rosvall:

– Arbetet började i höstas med att skådespelare och dramapedagog gjorde dramaövningar med eleverna, syftet där var att eleverna skulle lära känna de vuxna och känna sig bekväma med att ge sina synpunkter i arbetet. Arbetet pågick en gång i veckan, en timme. Sedan följde ett pass med dramapedagogen då eleverna arbetade med keramiklera. Grupper av elever skulle gestalta drömkillen och drömtjejen i lera. Nästa gång presenterades figurerna och vad som styrte arbetet för hela gruppen. Vid ett annat pass prövade klassen att improvisera fram situatio-

ner som gestaltar konflikten mellan föreställningens två huvudpersoner.

Efter höstens arbete med elever arbetar nu Unga Roma mer koncentrerat med att skriva manus. Men dramapedagogen fortsätter arbetet i klassen. Tanken är att hon med eleverna ska arbeta fram en liten föreställning som de ska spela upp i slutet av terminen. De arbetar nu med att gestalta Sandro Key-Åbergs ”Prator”.

Marie Rosvall:

– Det är lite speciellt, lite svårt, för många elever att våga göra sådana här saker. Därför har vi delat på klassen. Det betyder att jag inte har kunnat vara med och följa dramapedagogens arbete. Men jag har å andra sidan också arbetat med kontaktövningar och trygghetsövningar i den andra halvan av klassen, för att eleverna ska kunna känna sig lite friare. I projektet har jag också haft lektioner där eleverna har skrivit texter om föreställningens huvudpersoner, hur de träffas, hur de ser ut, hur de är, hur historien om dem kan utvecklas.

Idrottslärarna, år 7–9, på Gotlands skolor hade ett möte med Skapande skola-projektets danspedagoger hösten 2008.

Bengt Lagerström:

– Vi var lite tveksamma och förstod inte riktigt vad de menade med ”modern dans”. Så vi bad danspedagogen att köra ett pass med oss idrottslärare. Och sedan var det inget snack! Vi förstod att det här skulle eleverna behöva. Det handlar väldigt mycket om kreativitet, fantasi, att gestalta, om att röra varandra. Hon ville ha sex tillfällen med varje klass. Jag är med varje gång och det fungerar väldigt bra. Det blir nästan som teater, som en massupvisning. Han fortsätter:

– Det här är ju en sådan sak som den vanlige idrottsläraren inte har utbildning för. Här kommer en ny kraft, en specialist in och det är absolut positivt. Det är klart att ett sådant här projekt ”stör” vanliga planering. Vi insåg att projektet skulle ta plats, men var helt överens om allihopa att det är värt det.

Marie Rosvall:

– Jag tycker också att dramaprojektet fungerar bra. Just det att det kommer in en specialist, som en dramapedagog. Jag arbetar ibland med liknande saker i min undervisning. Men som dramapedagog har ju hon en annan auktoritet, en annan kunskap. Och sedan också det att vi kunde dela på klassen. Ska man agera är det viktigt att kunna vara en liten grupp. Det är också bra att hon kommer varje måndag under så lång tid. Det innebär att eleverna lär känna henne till slut. Och just den här klas-

sen behöver arbeta med att våga prata inför de andra, att våga stå för sina åsikter. Det här skulle jag ensam aldrig ha möjlighet att göra med hela klassen.

Samtidigt konstaterar Marie Rosvall att hon gärna hade velat vara med på dramapedagogernas arbetspass. Men nu under våren arbetar de tillsammans med hela klassen och gör föreställningen på Sandro Key-Åbergs texter.

Hur ser ni på det att bara en sju och åtta får Skapande skola-projekt på er skola? Det är alltså sju paralleller som inte får Skapande skola i varje årskurs.

– Jag tycker att det är synd. Det hade också varit bättre för oss lärare att vara fler i samma projekt och bolla idéer. Jag har ibland känt mig som i en bubbla och inte riktigt vetat hur jag skulle kunna arbeta vidare med projektet på mina egna lektioner.

Bengt Lagerström:

– Jag tycker också det är bättre om alla klasser i en årskurs har samma projekt. Jag tycker det är jätteviktigt. När alla är med kan de diskutera projektet med varandra också utanför lektionerna.

Har ni varit med i arbetet med ansökan för Skapande skola-projekten nästa år?

Marie Rosvall:

– Vi har haft en träff där alla skolor som har deltagit i Skapande skola blev inbjudna, några elever från varje klass, lärare och rektor. Där presenterades de nya projektförslag som har kommit in från olika kulturpedagoger. Vi fick gå runt och prata med varje grupp eller person. Sedan fick eleverna och vi lärare lämna in önskemål på de projekt som vi tyckte skulle vara intressanta att arbeta med. Elevernas önskemål skulle prioriteras.

Marie Rosvall och hennes kollega i sjuan tog de projekt som eleverna föreslog. Foto och genusfrågor, filmproduktion om världsarvsstaden Visby, andra av skolans elever var också intresserade av dans och musik, klassisk komposition.

Vad säger de andra lärarna på Solbergaskolan om Skapande skola-projekten som alltså bara några klasser har?

Marie Rosvall:

– De har ju andra olika projekt, även om de inte är så stora. Just Skapande skola är inte en sådan stor grej på vår skola.

Vad krävde projekten av skolan och lärarna?

Marie Rosvall:

– Vi fick ju göra om schemat lite eftersom dramapedago-

gen bara kunde komma vissa dagar och behöver arbeta i längre pass. Men då kunde vi ta lite tid från NO-passen som klassens mentor gav oss.

Bengt Lagersson:

– Danspedagogen tyckte att femtiominuterspass vara lite för kort. Men vi tyckte inte att vi kunde ordna längre pass, det skulle ha ställt till med för många kedjereaktioner.

Skolan har ju ett uppdrag att ge elever estetisk erfarenhet och att estetiska processer ska in i lärandet. Påverkar Skapande skola-projekten den sortens utveckling här på skolan?

Marie Rosvall:

– Jag vet inte. Det kan vara väldigt svårt att använda drama i undervisningen. Eleverna har olika erfarenheter och många kan vara väldigt rädda för att delta i dramapedagogiskt arbete. Och det kan ta så lång tid för de elever som har ett motstånd. Det kan också vara svårt eftersom man ofta måste arbeta med hela klassen samtidigt, gruppen blir för stor för en lärare. Det är min erfarenhet. Jag har några elever som har spelat amatörteater i flera år, de tycker att dramaprojektet är jätteroligt. Samtidigt har jag andra elever i klassen som knappt vågar säga sitt namn på lektionen.

Har du som är idrottslärare funderat på att samarbeta i dansprojekt med någon av skolans lärare som har till exempel matte, historia eller andra ämnen?

Bengt Lagersson:

– Nej, det har jag inte funderat på.

Har Solbergaskolans elever haft inflytande i planering och innehåll i Skapande skola-projekten?

Marie Rosvall:

– De har inte kunnat vara med alls i planeringen inför första året. Vi blev ju presenterade för projektet två veckor innan det började! Vi skulle bestämma vilka projekt vi ville ha på en dag! Vi lärare var ju knappt med i processen själva. Och jag kunde bara berätta för eleverna att jag hade bestämt att klassen skulle vara med i ett dramaprojekt. Men de flesta är ändå intresserade av projektet.

Inför planeringen av Skapande skola-projekten för andra året plockade Marie Rosvall ut några elever. De gick på skolornas Skapande skola-träff tillsammans med några elever i sjuan och deras lärare. Skolans olika elevråd har inte varit inkopplade i Skapande skola-projektet.

Hur ser ni på samarbetet mellan styrgruppen för Skapande skola, de olika kulturpedagogerna och skolans lärare?

– Det som har varit mindre bra är att det hela tiden är så bråttom med allting. Det gör att man inte hinner tänka igenom de kommande projekten. När vi var med eleverna på träffen inför nästa års arbete skulle vi två dagar senare bestämma vilka projekt vi ville ha. Det var ju lika bråttom i höstas, då fick vi lärare bestämma oss på stående fot. Hon fortsätter:

– Men jag tycker inte att allt borde gå lika hastigt nu inför andra året. Det gör att det blir lite dålig framförhållning. Men sedan när vi har kommit igång så fungerar det ju.

Bengt Lagersson:

– Jag funderar på hur det startar upp, vem som kommer med idéerna. De kommer ju inte från eleverna, för de har ju oftast inte de kunskaperna. Men jag menar inte att det är dåligt.

Skulle ni vilja vara med och formulera projektidéer inom Skapande skola? Idéer som kanske skulle hänga ihop mer med det ni gör?

Marie Rosvall:

– Jag vet inte, både och. Samtidigt kan det vara skönt att det kommer någon utifrån som har en idé. Det kan ju vara projekt som jag inte skulle kunna komma på själv, men som kan ge mig ett nytt sätt att se.

Bengt Lagersson:

– Jag håller med om det. Att organisera projekt själva tar hemskt mycket kraft, det är ett jättejobb. Han fortsätter:

– Sedan kan jag fundera över om projektet lämnar några avtryck hos eleverna. Och om vi kan gå vidare på något sätt. Nackdelen med projekt är just att de är tidsbegränsade. Sedan finns det en risk att arbetet glöms bort. Jag har ju inte sett någon riktig målbeskrivning för det här projektet, alltså det här gör vi för att det är bra för att... Projekt bör ju utgå från att fylla ett behov hos eleverna. Men ofta tycker jag att vi gör tvärtom i skolan.

Lärare: Anna-Carin Bertsdotter, lärare i svenska och SO, år 7, har utbildning även i religion och bild.

Idén bakom "Berättarverkstan" för år 7 är att elever arbetar tillsammans med fyra kulturpedagoger, författare, bildkonstnär, slöjdare och skådespelare. Eleverna ska först skriva en berättelse, vars tema och bilder de sedan arbetar med på olika sätt i projektets olika delar.

– Berättarverkstan började med ett författarbesök. Och det var mycket trevligt att få en riktig författare till klass-

rummet som fick eleverna att börja skriva. Sedan kom en bildkonstnär, men då kunde jag bara vara med en gång. Vår bildlärare tog över den delen av projektet. Jag hade gärna varit med varje gång, men då hade jag behövt ta ledigt från mina andra lektioner.

Det här gjorde att Anna-Carin Bertsdotter tappade kontakten med elevernas arbetsprocess i berättarverkstans olika delar. Hon fortsätter:

– Det svåra för mig var att få ihop projektet. Det blev ju mycket extra arbetstid för mig för att få projektet att fungera på vår skola. Dels handlade det om att jag fick springa många gånger både till slöjd- och bildläraren som skulle ta emot projektets slöjdare och bildkonstnär. Så både bild- och slöjddelen har jag väldigt lite koll på.

Till projektets sista del kom berättaren Evert Jansson, och det var mycket bra. Han fick eleverna att gå fram och berätta sin text. Han gav dem synpunkter på vad de kunde förbättra innan de berättade sin historia nästa gång.

Anna-Carin Bertsdotter konstaterar att hon som klassens svensklärare, trots arbete med organiserande av berättarverkstans olika delar, inte fick någon känsla av projektets helhet.

– När jag hörde talas om projektet var jag väldigt intresserad. Men jag tror att berättarverkstans olika delar och elevernas arbetsprocess var utspridda över alldeles för lång tidsperiod. Det gjorde att eleverna inte heller riktigt förstod sambandet mellan de olika delarna. De hade också velat satsa mer på sin berättelse om de förstått projektets innehåll från början. Om jag fick önska, så här i efterhand, tror jag projektet skulle ha pågått under en vecka, då vi bara jobbade med det. Anna-Carin Bertsdotter fortsätter:

– Jag hade också svårt att förstå vem som hade ansvaret i projektet. När projektet presenterades i Klintehamn fick jag uppfattningen att det skulle komma fyra kulturarbetare och jobba med min klass. Det kändes ju helt fantastiskt. Men när arbetet skulle börja på vår skola kände jag att jag hade ett ansvar för att driva projektet som jag inte förstod från början. Jag skulle ha behövt en tydligare anvisning om vad som var mitt ansvar. Och gärna någon slags handledning också.

Och nu i mitten av mars 2009 är kulturarbetarnas projekt ”Berättarverkstan” på Solbergaskolan avslutat. Däremot är inte alla elever färdiga med sina arbeten i bild och slöjd. Anna-Carin Bertsdotter ska också göra en utvärdering av projektet med sina elever.

– Jag tänker göra en utställning med elevernas arbeten på nästa föräldramöte. Och berätta om projektet. Jag har redan pratat med eleverna om projektet, och flera elever tycker inte att det var så roligt. Men jag ser ju att arbetsprocessen har påverkat flera av eleverna och deras för-

måga att uttrycka sig. Jag har tre elever som har vägrat att stå inför klassen och berätta tidigare. Men nu stod de faktiskt där och berättade sin berättelse. Och det var ju fantastiskt!

Och det talade jag också med dem om efteråt.

Anna-Carin Bertsdotter konstaterar också att alla kulturarbetare inte är pedagoger.

Hon fortsätter:

– Jag tror samtidigt att det är fantastiskt bra att det kommer folk utifrån. Men om man kunde ha ett sådant här projekt under en veckas tid finns det helt andra möjligheter till samarbete mellan vår slöjdlärare och projektets slöjdare, mellan mig och författaren. Man hinner prata, man hinner jobba tätt, konferera, dricka kaffe och prata så att det kan uppstå något. Det tror jag skulle ge jättemycket. För det handlar också om att sådana här projekt ska ge mig som lärare något jag kan fortsätta arbeta med.

Pågår det samtal bland skolans lärare om estetiska lärprocesser?

– Det här är en ganska stor skola och jag tror att de lärare som känner att de trivs ihop samarbetar. Det finns mer eller mindre. Jag skulle också vara intresserad av att utveckla det, jag tycker att det är jätteviktigt med kulturen i skolan.

Skolledare: Leif Ullrich, biträdande rektor, Solbergaskolan. Hur ser du på Skapande skola-satsningen på Gotland och samarbetet med styrgruppen?

– Alla projekt är ju diffusa i starten, innan de sätter sig. Men när vi väl kom igång har det i stort sett fungerat mycket väl. Sjuornas lärare fick ta emot flera olika kulturarbetare och det tror jag inte har varit lätt. En del var väldigt tydliga och en del mindre tydliga. Där, i den gruppen, har det nog varit mest problem. När det gällde dansprojektet för niorna var jag livrädd för ett projekt som skapande dans! Men det har slagit väl ut. Man kan ha fel.

Hur ser du på de estetiska språkens betydelse i skolan?

– Jag tycker att det är viktigt. Samhället är ju så mångfasetterat, skolan ska inte bara köra sina snäva ämneskunskaper utan med hjälp av kulturen kunna vidga kunskapsramen. Och Skapande skola är ett sådant försök som ska kunna leda fram till det. Och jag hoppas att vi kan hitta ytterligare former, men olika lärare är ju olika intresserade, så det får utvecklas efterhand.

Vad är skolledares ansvar när det gäller utveckling av olika estetiska språk i lärandet. Hur ser du på det?

– För oss på Solbergaskolan är det här ganska nytt. Och

det är en bra erfarenhet att se hur det har gått med Skapande skola-projekten på vår skola. Har våra lärare sett svårigheter med projekten? Och vad har de sett som positiva effekter? Sedan handlar det ju om hur vi tillsammans kan diskutera projekten, om också andra skolor kan bli intresserade. Jag tror absolut att det här går att utveckla. Leif Ullrich fortsätter:

– Som rektor ingår jag tillsammans med andra rektorer med i högstadiegruppen. Vi informerar varandra om alla sorters projekt och samarbeten, där kommer vi också att diskutera Skapande skola.

Hur resonerar ni här på Solbergaskolan om estetik och lärande som en del av skolans uppdrag? Alltså bortsett från Skapande skola?

– Vi lär oss så olika. Och vi måste hela tiden kunna erbjuda eleverna möjligheter att lära med hjälp av ett mångfasetterat utbud; drama, film, teater och annat. Men det är samtidigt svårt att organisera.

Vad krävs då för att lärare som haft Skapande skola-projekt ska kunna fortsätta arbetet i sina klasser, när projektet är slut?

– Här finns det alltid svårigheter. Hur ska vi kunna skapa resurser och stötta de lärare som vill fortsätta, men som kanske inte själva har kraften och erfarenheten? Det måste vi komma på, på något sätt.

Kan det handla om fortbildning för lärare?

– Det kan det göra. Och det gäller ju att få med så många lärare som möjligt i det här. Och det gäller också att stötta de lärare som inte är så intresserade.

Vad betyder elevernas åsikter och intressen för den här utvecklingen?

– Elevernas åsikter har absolut betydelse, de ligger ju också ofta före och har andra kunskaper om kulturområdet än de av oss lärare som är äldre.

Leif Ullrich var också med då nästa läsårs Skapande skola-projekt presenterades för lärare och elever.

– Efter presentationen hade vi ett möte här på skolan då jag, lärarna och de elever som var med diskuterade de olika projekten. De förslagen skickade vi sedan vidare till styrgruppen. Men det var inte så lätt för eleverna att välja. Några av dem som presenterade sina projekt pratade väldigt mycket till de vuxna, till lärarna, snarare än till eleverna. Och det kunde vara svårt att förstå vad vissa projekt gick ut på. Men sedan kunde eleverna också ställa frågor till kulturarbetarna och då blev projektens innehåll tydligare.

Elever på Solbergaskolan:

Marianne Pedersen, 7 D, Patrik Mälarsson, 7 D

Hur var projektet Berättarverkstan?

Patrik:

– Det var ju nytt och det var lite spännande faktiskt. Man fick ju träffa en som var van, som hade det som yrke och så fick man göra, ja kultur. Först gjorde vi en berättelse, författaren hade valt fem meningar, vi valde ut en av dem och gjorde en berättelse.

Marianne:

– Jag tyckte också det var roligt. Vi fortsatte skriva på våra berättelser några veckor tills nästa person kom. Det var bild. Vi fick rita en bildserie till våra texter, vi fick välja bilder att arbeta med från vår berättelse. Mellan personerna som kom fortsatte vi arbetet med berättelserna, bilderna och arbetet i slöjden med våra lärare på skolan.

Patrik:

– Sedan var det slöjd, textil- eller träslöjd. Jag var med på träslöjden, då skulle vi karva ut en bild från berättelsen i träplattor. Det var inte svårt att planera bilden, men själva arbetet med träet var svårare. Det var mycket jobb. Jag gjorde en berättelse om en nalle och gjorde en bild i trä av nallen framför en hippiebus.

Marianne:

– Min berättelse handlade om en kille som heter Fabian och som gillar att spela data. Och sedan en dag går hans dator sönder och då blir han väldigt ledsen.

Och utvecklades din berättelse eller förblev den densamma?

– Den förblev densamma. Men det var kul att göra olika saker med samma berättelse. Jag broderade min bild, det var kul. Men jag tycker att de historier vi skrev i klassen var ganska oseriösa. Vi var inte beredda på att det skulle bli ett så seriöst arbete av den lilla historien. Och därför blev det lite konstigt.

Om du hade vetat mer om projektets innehåll skulle du då ha satsat mer när du skrev berättelsen?

– Ja. Vi trodde bara berättelsen skulle vara en övning.

Har ni pratat om projektet i klassen med er lärare?

Marianne:

– Ja, vi har diskuterat det många gånger.

Patrik:

– Vi är mittemellan, både positiva och negativa. Det negativa är till exempel hur berättelserna blev. Och att vi inte

är färdiga med de olika delarna än. Och att vi inte fick en ordentlig genomgång av projektet innan det började.

Är det här sättet att arbeta intressant för er? Skulle ni vilja fortsätta?

Patrik och Marianne:

– Ja, det är intressant, det är annorlunda.

Patrik:

– Jag och en klasskamrat var med på presentationen av de nya projekten. Det fanns många intressanta förslag. Vi föreslog till exempel filmprojektet.

Har ni elever haft inflytande i det här projektet?

Patrik:

– Inte den här gången. Men vi har ju kunnat säga vad vi tycker om projektet till vår lärare, men inte till dem som jobbade i projektet.

Har klassen visat andra elever vad ni gjort i det här projektet?

Patrik/Marianne:

– Nej, det har vi inte gjort.

Hanna Kålberg, 9 D

Hur var dansprojektet?

– Jag tyckte det var kul. I stället för att prova på vals och sådan dans, fick vi prova på något där det kändes som man använde insidan lite mer. Det var som att man pratade genom kroppen, jag kan nog säga att det handlade om psyket.

Vad betyder den erfarenheten för dig?

– Det var många i klassen som först tyckte att det var annorlunda och lite fånigt. Jag var inte skeptisk innan, men det var en helt ny upplevelse och det var många sedan som tyckte som jag.

Vill du fortsätta med dans?

– Jag är inte en dansande person. Det finns ju olika kategorier inom dans, som ska se ut på ett visst sätt. Någon frågade danspedagogen Sanne vad modern dans är. Hon svarade i stället att allt kan vara en dans. Och för mig var det en ny bild av vad dans kan vara och det var det som var så himla roligt.

Vad betyder det då för dig att få med insidan eller själen, i något som du gör med andra?

– Jag har hittat en grej redan där jag har min själ med. Jag har hittat en kristen ungdomsgrupp där jag är med. Men nu på dansen var det också så att några i klassen överraskade mig och tog det här med dansen på allvar. Det var väldigt

kul att se. Och efter några gånger hade vi lärt känna Sanne lite mer och då vågade vi göra saker i klassen som annars hade varit ganska skämmigt. Men det fanns hela tiden ett par stycken som hade svårt att släppa gränsen och våga.

Tycker du att den här sortens dans skulle finnas i skolans arbete?

– Ja. Det skulle vara kul om alla fick prova på det här.

Har ni elever haft något inflytande i projektet?

– Det är väl i så fall att danspedagogen har frågat oss vad vi tycker om de olika momenten.

Tror du att man skulle kunna ha dans i lärandet, alltså som ett sätt att öka förståelsen i skolans olika ämnen, till exempel dans och matte?

– Jag har inte hört något om det, men det låter ju spännande.

Joel Norrby, årskurs 9

Vad tyckte du om dansprojektet?

– Det är intressant och skönt att testa annat än bara sport på gympan ibland. Vissa tycker så klart det är pinsamt och vissa killar tycker bara det är jobbigt. Och jag kan faktiskt erkänna att jag tycker det lite också. Ibland ska man ju typ springa runt och hitta på egen dans och sådär. Jag kände att det mesta var ganska pinsamt, men bara man kommer förbi det så är det ganska kul faktiskt.

Vad gav det dig?

– Vi har ju testat massvis med olika danser, foxtrot och så, som vår lärare säger att vi måste kunna om vi ska gå på bröllop. Och jag har faktiskt lärt mig vals och sådant. Men det här projektet gav kreativitet och fantasi och sådant. Det gäller att komma på själv. Och ibland jobbar vi i par och då gäller det att kunna samarbeta. Då kunde det bli att man skulle jobba med vem som helst i klassen. Och då kan man upptäcka nya erfarenheter hos andra också. Efteråt pratade vi också mycket i klassen om projektet.

Vad tror du den erfarenheten kan betyda för dig? Såg du nya sidor hos dig själv?

– Jag vet inte. Men om det är pinsamt är det bara att stå ut och komma förbi det. Vissa i klassen struntar ju i om det är pinsamt. Och det kan ju till exempel hjälpa mot scenskräck.

Tycker du att den här sortens dans skulle finnas på skolan mer stadigt?

– Ju äldre man är desto pinsammare blir det ju. Om man börjar längre ner i klasserna tror jag faktiskt de skulle vara mycket bättre på dans än vi. De struntar ju i om det

är pinsamt, de tycker bara att det är kul. När man sedan kom upp i nian skulle dansen bara vara en vana. Och då blir det inte så jobbigt.

Tror du kreativiteten som du kände genom dansen också går att koppla till skolans lärande i olika ämnen? Att dans kan vara ett annat sätt att berätta?

– Det krävs nog en del, det är nog inte så lätt som alla tror. Det gäller ju att få nya tankebanor.

Har ni elever haft inflytande i projektet?

– Danspedagogen hade en del övningar, där vi själva fick välja hur vi gjorde en del rörelser. Efter varje övning, när några till exempel hittade på egna rörelser, frågade hon också oss om vad vi tyckte. Och mot slutet av lektionen frågade hon om vi tyckte om övningarna eller om vi ville göra det annorlunda. Det är mycket positivt.

Fred Isaksson, årskurs 8

Vad tycker du om dramaprojektet?

– Jag tycker att det är bra. Man får göra något annat än att bara sitta vid läxboken, man får hålla på med annan svenska, teater och sådant. Man får jobba fysiskt, utveckla något med kroppen via nya sådana där övningar som jag inte har gjort förut. Många av dem är bra och kreativa.

Vad betyder det här för dig?

– Det betyder väl en del. Man blir väl gladare för att man har något annat att se fram emot, att inte bara sitta vid boken.

Lär man känna sig själv mer?

– Ja, det gör man. Man lär nog känna sig själv mer socialt, man blir bättre med andra människor, det är mycket sådana övningar. Man lär sig se enklare vad andra människor tänker.

Menar du tolka?

– Ja, precis. Man får lättare att tolka andra människor. Ibland har vi gjort övningar som handlar om samspel, att man ska kunna våga lita på varandra. Ibland har vi gjort små pjäser. Ibland har vi gjort statyer, där man ska få fram ett uttryck, en känsla. Jag tror att man nog kan bli bättre på att tala, men kanske inte på att skriva och läsa.

Lär man sig tänka på nya sätt när man håller på med drama?

– Alltså, du ser ju arbetet från andra synvinklar. Alltså med drama ser du ju svenskan från ett helt annat håll. Det här med att prata och spela upp för varandra, mycket det sociala, att våga prata liksom. Det tror jag ger.

Har ni gjort någon utvärdering med dramapedagogen?

– Nej, men vi har skrivit vad vi tyckte i våra loggböcker för vår vanliga lärare.

Har ni haft något inflytande i projektet?

– Vi kan komma med olika förslag på vad vi vill göra och oftast tar dramapedagogen dem, om det inte är helt galet.

Skulle du vilja fortsätta med drama i nian?

– Ja, jag tycker det är bra, jag vill gärna fortsätta och lära mig mer. Jag säger inte att jag vill bli skådespelare. Men det förbättrar ju klart mig både som person socialt och på svenska, att prata. Men om man ska ge någonting så ska ju så klart alla få en del av det, inte bara en åtta som i det här projektet.

Filippa Olli-Johansson och Lia Chasmine Hedman, årskurs 8

Filippa:

– Jag tycker att det var jätteroligt, jag tycker om att spela teater. När jag står på scen och går in i en annan roll, då känns det så skönt för man behöver absolut inte tänka på sina egna problem. Och jag tycker om att låtsas också.

Lia:

– Jag har också spelat teater ganska länge på fritiden. Men sedan har vi ju inte spelat så mycket teater, mera diskuterat hur saker uppfattas och så. Drama är roligt, det ingår inte i det vanliga skolarbetet, det är mer fritt. Man lär sig att våga prata mer framför andra. Man lär känna varandra bättre i klassen och lär sig mer om hur andra reagerar på olika saker, olika situationer.

Filippa:

– Vår grupp hade det lite svårt, vissa killar har inte vågar gå in i vissa ämnen utan har stött bort det här med drama. Då blir det att många i klassen också backar tillbaka. Dramapedagogen fick inte med dem, det var mission impossible. De var där, men de var inte närvarande. Men jag tycker ändå att dramapedagogen har varit duktig.

”Unga Roma” ska skriva en pjäs som handlar om kärlek. Och ni har fått arbeta på det temat tillsammans med dem, hur var det?

Lia:

– De försöker få våra perspektiv på det.

Filippa:

– De försöker få våra åsikter genom att göra olika scener med huvudpersonerna och vi får skriva vad vi skulle göra i deras situation. Vi får många frågor, skådespelaren från

”Unga Roma” försöker få igång diskussioner. Men jag vet inte hur mycket de får ut av det.

Lär man sig tänka på ett annat sätt när man håller på med drama och teater?

Filippa fortsätter:

– När jag väl har pluggat in allting och spelar då tänker inte jag så mycket. Då går jag mest på min känsla. Och till vardags blir man mer medveten om sitt kroppsspråk, man är mer kontrollerad som person tror jag faktiskt. Man ser sig själv utifrån tror jag också.

Lia:

– På ett sätt blir man ju modigare. Men man måste inte vara modig för att spela teater.

Har ni elever haft inflytande i projektet?

Filippa:

– Jag kan inte påstå att det var många som blev glada när vår lärare sa att hon hade anmält vår klass till projektet. Det finns många i klassen som är så nervösa, vissa som inte ens räcker upp handen på lektionerna. Man är ju utsatt om man ställer sig på en scen. Om man själv inte vågar räcka upp handen eller säga vad man tycker, då är det väldigt svårt att börja spela teater.

Har ni haft någon utvärdering av projektet?

Filippa:

– Nej. Och jag tycker det har varit rätt oklart.

Lia:

– Det är oklart vad de gör med våra idéer, alltså vad syftet är med det här. Alltså jag tror att de vill ha ungdomars reflektioner, så att deras publik sedan ska känna igen sig i pjäsen de ska göra. Men man känner inte att de ska göra en pjäs. Det känns mer som om det är något pedagogiskt för att vi ska våga prata mer i klassen.

Filippa:

– Jag tror att det är ett dåligt val att vi ska sitta i en halv klass och diskutera ämnen som till exempel sexuell läggning. Det är bara så hopplöst! För det första är vi bara sju tjejer och resten killar och tjejerna är väldigt osäkra. Det blir blickar och det bara vibrerar i luften av allting. Alltså det blir omöjligt. Det skulle betyda så mycket att få diskutera två och två, kanske tjejer med tjejer och killar med killar, killar som är bra kompisar med varandra.

Lia:

– Alltså det är tillräckligt svårt att diskutera ett ämne som sexuell läggning med en vuxen som man knappt känner.

Men nu ska man säga det framför en massa folk i klassen, som man vet dömer en för vad man säger.

Ni var med när nästa års Skapande skolaprojekt presenterades i februari. Hur vad det?

Lia:

– Det var intressant faktiskt. Det var till exempel ett foto-projekt om manligt och kvinnligt och hur man överskri-der de gränserna, till exempel med kläder. Det var ett av de förslag vi ville ha, det andra var dans, som niorna har haft. Men man kan ju inte tala för alla samtidigt, andra elever kanske tycker om andra saker.

Är det viktigt att eleverna kan påverka utvecklingen av innehållet i Skapande skola?

Filippa:

– Jag tror att det är viktigt att man känner av vad eleverna tycker. Så man inte bara kör på och så märker man att ingen är med. Man måste få ett sorts samarbete.

Lia:

– Jo. Och det måste finnas humor i projekten. Det går inte att komma med något dödsallvarligt. Och de som presenterar projekten måste vara engagerade och visa varför man vill göra projekten. Och vad man kommer vinna på det, det var oklart den här gången i vårt drama-projekt. Om eleverna vet varför vi ska göra ett projekt tror jag många blir mer på. Och kanske skulle de också prata med ungdomar när de planerar projekten, innan de är färdiga att presenteras för skolorna.

Hade det varit intressant för er elever som går i åttan att vara med på ett av niornas danspass, så ni hade vetat mer vad det handlar om?

Filippa/Lia:

– Ja, det skulle vara jätteintressant.

Samordnare: Carina Landin, kulturpedagog inom drama, musik/blåsinstrument, sång, samt film, bland annat skolbioprojekt på Kulturskolan. Ansökan för första året gjordes tillsammans med Anders-Olofskolans dåvarande rektor, Elisabet Landerberg.

Lärare: Carina Landin arbetar också som lärare i bild på Anders-Olofskolan, år 6–9.

Vad hade ni för strategier med ansökan för år ett?

– Vi bor ju i glesbygd och ville att eleverna skulle få prova andra saker än det som finns här. Så vi ville dels satsa på skrivarkonferens och författarbesök. Men vi ville också stärka saker som vi redan hade påbörjat, som dansundervisningen till exempel. Vi har tidigare använt dansundervisning i vårt arbete med musikalerna. Men då är det ju bara de som väljer musikal som elevens val som får dansundervisning. Vi har också haft dansundervisning på idrottstimmarna, eftersom vi tidigare har fått bidrag från ”Idrottslyftet”. Då är det mest foxtrot och bugg. Carina Landin fortsätter:

– Vår skola är en 6–9-skola. Jag förstår inte varför Skapande skola bara ska rikta sig mot 7–9. Många andra skolor i Sverige har också 6–9.

Och hur har det gått med projektet?

– I höstas såg alla elever en pjäs i ett samarbete med Vuxenskolan, vi betalade hälften var. Det var Länsteatern som var här med en uppsättning om kärlek som heter ”Födelsedagsbarnet”. Sedan följde lärarna i svenska upp teaterbesöket, eleverna skrev bland annat dikter. Vi ska fortsätta på det här spåret i höst och försöka få hit en spoken word-artist. Vi vill också bjuda in en författare som kan ha skrivarkonferens med eleverna. Hon fortsätter:

– Under våren har vi också haft en workshop för år 6–9 i hip hop/street, en timme för varje grupp, i samarbete med Vuxenskolan. Den workshopen var utanför Skapande skola.

– I vår, i maj, kommer Danspatrullen, en dansskola som lär ut foxtrot, bugg och vals på idrottstimmarna. De arbetar på skolan under en vecka och alla lärare går dit med sina elever. Mot slutet av veckan brukar vi ordna en dans och bjuder också in kommunens andra högstadieskola.

I Hammarstrand har man planerat Skapande skolasatsningen som en handlingsplan för fem år. Det bygger delvis på att man inte uppfattat att varje bidrag är avsett för ett år i taget. Femårsplanen innebär alltså att man fördelar bidraget för år 1 på fem år.

Anders-Olofskolan och Kulturskolan, i Hammarstrand, har av samma orsak inte gjort någon ansökan för år 2.

Men det finns många idéer om hur arbetet kan utvecklas. Man vill bland annat pröva att eleverna får se en föreställning av Norrdans och vill också utveckla samarbeten med olika danspedagoger. Det handlar också om en långsiktig utveckling av ”kreativt skrivande”.

Har ni fått någon respons från eleverna på de projekt ni gjort hittills?

– Hip hopen, som alltså inte var ett Skapande skola-projekt, var verkligen bra. Några av eleverna vill gå vidare, särskilt tjejerna i åttan. Danspatrullen har vi inte haft än, men det brukar vara populärt både bland tjejer och killar. När det gällde teaterföreställningen tror jag att många elever inte riktigt vågade säga vad de tyckte.

Hur arbetar ni med ett sådant fenomen?

– Vi har ju undervisning i livskunskap på skolan och då brukar vi prata om sådana här frågor, att våga säga vad man tänker om en teaterpjäs, att försöka prata om stora frågor. Eleverna ser också en hel del på skolbio. Svenska Filminstitutet har ju en helt suverän hemsida med filmhandledningar. Men den typen av hemsida finns varken för teaterföreställningar eller för dansföreställningar. Det skulle vara en jättestor hjälp för lärare.

Finns det ett samtal på skolan bland lärarna om vad estetisk erfarenhet kan betyda för eleverna?

– Jo, det pågår i våra ämneslag och vi är ju så få på vår skola. Det gör att vi kan ha en ganska daglig koppling om sådant här, vi behöver inte ha ett möte för att diskutera estetiska lärprocesser. Det är ju någonting som hela tiden vävs in i arbetet. Vi har många lärare som är väldigt aktiva inom olika konstformer. Vi har NO-lärare som är musiker, många lärare målar och spelar teater på sin fritid.

Syns det här i deras undervisning?

– Ja, det gör det. Och utan deras kunskaper tror jag inte att vi hade kunnat integrera olika konstformer så mycket i arbetet i grundskolan. Lärarna samarbetar över ämnesgränserna. Vi arbetar också med film i undervisningen i bildämnet och har just haft ett samarbete mellan bild och engelska. Vi gjorde treminutersfilmer på engelska, vi har också gjort cut-out-animation i årskurs åtta. En av skolans filmer har fått pris på en festival i Östersund. Och

i år var en av skolans filmer med på juniorfilmfestivalen, på Svenska Filminstitutet, i Stockholm.

Nu har jag också börjat animera i de lägre åldrarna, f–5.

Ska eleverna på Anders-Olofskolan besöka kulturinstitutioner handlar det ofta om längre resor, till andra orter. Besöken tar ofta en hel dag. Lärarna ger varandra tid för att möjliggöra de här besöken, det kan handla om en utställning på Färgfabriken i Östersund, museet Jamtli eller en föreställning på Länskulturn. Carina Landin fortsätter:

– Jag vill att så många elever som möjligt får chansen att arbeta med olika konstformer. Jag tycker egentligen inte att man ska behöva välja det, utan att det ska vara integrerat i grundskolan. För jag tror ju att mycket av det här är en klassfråga ändå. Får man som barn eller ung pröva det här tror jag att man lär sig tänka på andra sätt. Jag tror att man får ett bredare perspektiv på saker, att man inte blir lika instängd. Och jag tror att det är jätteviktigt när man bor som vi gör.

Har era elever haft någon möjlighet att påverka innehållet i Skapande skola-projekten?

– Det här första året har eleverna inte kunnat vara med och påverka eftersom ansökan skulle vara inlämnad så snabbt. Men nu håller vi på att få till ett fungerande elevråd som vi kommer att koppla in på Skapande skola-projekten. De ska kunna vara med och prata med alla elever i olika klasser inför höstens projekt. Vi behöver veta vad eleverna vill ha, de kanske har jättebra idéer, till exempel om vilken författare vi ska bjuda in.

Lärare: Nicke Amrén, lärare i idrott, år 6–9. Arbetar på Anders-Olofskolan sedan 1986.

– Det ska ju ingå dans i idrott och hälsa. Och nu gör vi det som Skapande skola-projekt det här läsåret. Just nu är Danspatrullen här en vecka och arbetar med alla skolans elever, årskurserna 6–9. Dansen får bryta schemat, så alla lärare får vissa tider när de ska vara med sina elever i gymnasalen. I morgon kväll avslutar Danspatrullen veckan med en danskväll för alla elever i Hammarstrand. Det betyder mycket att vi får hit ett proffs. De flesta av skolans elever brukar tycka att det här är roligt och vi vill att alla ska vara med. Och sedan på sommarlovet brukar jag se våra elever ute på dans. Träningen med Danspatrullen gör att fler vågar sig upp på dansbanan.

Skolledare, vikarierande, vid tiden för första ansökan för Skapande skola: Birger Ajax, samtidigt lärare i matematik och NO, år 6–9. Har arbetat på skolan sedan 1975. Hur ser du på Skapande skola som initiativ?

– Här på landsbygden måste det till lite extra saker när det gäller kultur. I skolvärldens normala ramar har vi ju kultur till en viss del, men den är inte så stor. Skolans knappa resurser ska delas på väldigt många sakers. Så det är kanon med den här satsningen. Och det smittar av sig och blir olika samarbeten. Vi har en enormt bra kulturskola och pedagogerna där har hand om skolans undervisning i bild och musik. Men genom bidraget för Skapande skola kan vi göra ett program med satsningar, som vi annars inte skulle ha orkat med. Nu samarbetar vi också bland annat med Vuxenskolan, det gör att pengarna räcker längre.

Anders-Olofskolan har en hälsoprofil och satsar rätt mycket på lägvistelser för eleverna. I planeringen för Skapande skola-projekten funderar lärarna nu på att till hösten göra en annan sorts lägerform. Birger Ajax fortsätter:

– Eleverna kommer att övernatta på skolan och ha författarbesök och skrivarkonferens som inledning på höstterminen. En lägerskola för kultur. Och det tycker jag verkar väldigt intressant.

Vilken respons har ni fått från eleverna hittills?

– Vi gör ju en musikal som eleverna kan välja som elevens val, då arbetar eleverna tillsammans med kulturpedagoger från kulturskolan. Det är inte ett av Skapande skola-projekten, men är ändå en satsning som hänger ihop med dem. Och elevernas intresse nu för att vara med på musikal, på dansprojekt, på arbete med film växer, det blir mer och mer populärt. För tio år sedan var det nästan lite skämmigt. Nu talar vi om kulturellt entreprenörskap på skolan som en möjlig nisch för elevernas framtida arbetsliv.

Finns det samarbeten över ämnesgränserna, till exempel i dina ämnen?

– Ja, absolut. Jag kanske inte kan säga att det är vanligt, men det uppstår. Nu senast har vi till exempel samarbetat med bildläraren när vi har haft tema om astronomi inom NO. Då arbetade vi tillsammans på lektionerna, lärare i svenska och SO var också med i projektet. Det finns ju en utbredd syn att de praktisk-estetiska ämnena ska vara en avkoppling från det teoretiska. Men här på skolan har vi många temaarbeten, då vi blandar många olika skolämnen. Och jag tror att majoriteten av lärarna förstår betydelsen av att arbeta i olika konstformer i lärandet. Han fortsätter:

– Jag menar att pulsen i skolan är de estetiskt-praktiska ämnena. Fungerar bild, musik, hemkunskap och trä- och

metallslöjd bra, då fungerar resten bra. Men fungerar inte de estetiska ämnena, då blir det trassligt i de andra ämnena också. Det kanske är att ta i att säga att bra undervisning i de praktisk-estetiska ämnena gör eleverna mer harmoniska. Men det uppstår en glädje som sprider sig till arbetet i andra ämnen också. I till exempel bild och musik finns det en möjlighet till individuell undervisning som vi inte har i skolvärlden för övrigt. Och det här tror jag sätter sina spår.

Menar du att barn, unga och pedagoger kan mötas på ett annat sätt i estetiskt arbete?

– Ja, det tror jag. Och de här ämnena är så viktiga andningshål för många elever. Och jag ser ju vilka lyft i tillvaron arbetet med musiken, till exempel, kan vara för många elever.

Vilka strategier har du för utvecklingen av Skapande skola-projekten om ni söker igen?

– Satsningen på dansen måste bli fortlöpande. Och att eleverna också får möjlighet att pröva olika dansformer, några kanske vill bli professionella dansare. Det är viktigt när man bor så här på landsbygden. Sedan handlar det om utvecklingen av kreativt skrivande, men det måste vi komma igång med först under hösten.

Samordnare: Susanne Rydfeldt, chef för kulturskolan i Härlanda.

Vad ville ni utveckla med Härlandas första ansökan till Skapande skola?

– Vi ville fortsätta utveckla den handlingsplan som redan fanns i Härlanda. Det handlar i grunden om att alla barn i Härlanda ska få använda kulturella uttrycksmedel i sin skolvardag. Det handlar också om att utveckla de kulturella språken. Vi brukar tala om flerspråkighet, att barn ska ha möjlighet att utveckla fler språk än det talade och skrivna. Men det kräver också att barn ska få träna sig på att använda olika estetiska språk, det ska inte handla om engångsinsatser. Barn måste få öva sig på att använda dans, drama, bild och form, samt musik så att de får färdigheter. Den andra biten är att sedan använda de här färdigheterna i skolans lärandeprocesser.

Susanne Rydfeldt betonar att Härlandas satsning på estetiska språk inte bara handlar om högstadiet. Handlingsplanen börjar redan när barnen går i förskolan. Kulturpedagoger kommer sedan flera år tillbaka till Härlandas förskolor och arbetar med rytmik, rörelse, drama och sång. Sedan följer dans, bild och form och drama i år tre, fyra och fem.

Genom kulturnätverken KULF och KULIS i Göteborgs kommun, erbjuds också skolor olika så kallade serier av kulturprojekt inom olika konstområden. Det kan handla om att en bildkonstnär, musiker eller dramapedagog arbetar i en klass en kortare tid. De här projekten ligger på nätet och kallas ”Kulturterminen”. Kulturserierna vänder sig till barn och unga från tre års ålder till gymnasiet.

– Vi har dock märkt att de här projekten ofta hamnar bredvid skolans lärande. Därför anställdes en kulturpedagog/dockteaterspelare, som under en viss tid hade ett särskilt uppdrag att arbeta med själva kopplingen till skolans kursplaner, alltså med att få igång estetiska läroprocesser i skolans olika ämnen. Och i samband med Skapande skola har vi åter anställt en kulturpedagog/performanceartist på deltid, hon arbetar tjugo procent med planering och tjugo procent med elever år 7–9.

I arbetet med Skapande skola-projekten i Härlanda samarbetar skolan också med en dramapedagog, en bildkonstnär, samt en filmare.

Susanne Rydfeldt:

– Kulturserierna räcker inte till alla förskolor och skolor, men i och med Skapande skola kan vi göra fler serier. Inför ansökan tog vi på kulturskolan kontakt med rektorerna på Härlandas två 7–9-skolor. Syftet var att vi skulle

göra projekt där eleverna kommer i djupare kontakt med olika konststarters särskilda egenskaper, i förhållande till samhället, olika budskap, produktionsprocesser, framför och bakom scenen. Det handlar alltså om att skapa, men också ge utrymme för intellektuella reflektioner om både skapandet och konstarten. Vi tror att det är först när de här kopplingarna uppstår som lärare, och kanske också elever, har lättare att se nyttan med estetiskt arbete. På lång sikt handlar det ju om att barn får möjligheter att utveckla sin kreativitet för att de ska klara sig i livet.

En av 7–9-skolorna, Torpaskolan, gjorde en stor omorganisation under hösten och hade därför inte möjlighet att arbeta med större Skapande skola-projekt samtidigt. Ett av skolans syften med omorganisationen är att skapa långa arbetspass i schemat för att möjliggöra samarbeten mellan lärarna.

Och hur har Skapande skola-projekten utvecklats?

– Källtorpsskolan startade i höstas ett ”Kulturspår” för elever i årskurs sju, som elevens val, där arbetar en danspedagog och en dramapedagog på deltid. De arbetar nu med en föreställning, en musikal som ska vara färdig under slutet av våren. Eleverna har egna band och körer som kommer att vara med. Dessutom ska alla elever, även de som inte har valt ”Kulturspåret”, gå på en teaterföreställning, som vi ska försöka kombinera med studiebesök bakom teaterns kulisser. Ytterligare någon klass, på Torpaskolan, planerar att besöka Akvarellmuseet på Tjörn och vara med i en målarworkshop där.

Krävs det nya strategier inför kommande Skapande skola-projekt?

– Det enda sättet är att det på varje skola finns en ”pådrivare”. En person som är konstnär själv, som sitter och pratar med lärarna i fikarummet. En person som kommer med idéer och kan skraddarsy projekt i till exempel SO och teater och som dessutom kan stötta lärarna. Det är viktigt att lärare inte behöver lägga ner vansinnigt mycket tid på att uppfinna hjulet. Hon fortsätter:

– Nu under våren har vi en sådan person, en performanceartist, som arbetar med både installationer och drama. Hon finns en dag vardera på Källtorpsskolan och Torpaskolan varje vecka. Hon ska informera på arbetsplatsträffar, hon ska också gå runt i varje arbetslag och tala om vad hon har att erbjuda. Hon ska även hjälpa till att förmedla de kompetenser som inte hon har, men som lärarna be-

höver. Hon följer också med när klasser gör studiebesök på kulturinstitutioner och är med på uppföljningsarbetet i klassrummet med läraren. Det här fungerar väldigt bra. Det genomförs nu en rad småprojekt i olika klasser under våren. Och lärare och elever verkar nöjda. Jag ska nu se om det är möjligt att utöka hennes anställning till höstens arbete med Skapande skola

Vad betyder skolledarna i den här processen?

– Vi har fantastiska skolledare i det här området. Men de kan ändå ha svårt att få med sig lärarna.

Kan det vara så att lärare, ibland också skolledare, kan behöva egen estetisk erfarenhet för att kunna gå in i de här projekten på ett för dem konstruktivt sätt?

– Oh ja, och vi erbjuder ständigt fortbildning till lärarna. Genom våra kulturnätverk har vi kulturombud, varje skola har minst ett, men ofta flera kulturombud. Och de får erbjudanden om en hel del fortbildning, workshops, det är ju de som ska driva arbetet på hemmaplan och entusiasmera sina kollegor. Sedan erbjuder vi också kompetensutveckling för de lärare som vill, men det är ju svårt att få dem att hinna med. Hon fortsätter:

– Men du har rätt. Den lärare som inte själv har estetisk erfarenhet kan ha väldigt svårt att sätta sig in i nyttan. Och för deras elever blir det ju extra viktigt när det kommer en kulturpedagog till klassen.

Här i Härlanda finns det en organisation och en stor grupp människor, kulturskola, entusiastiska skolledare, några intresserade lärare. Och ändå är det paradoxalt nog inte enkelt, någon pusselbit kanske fattas?

– Jag kan ju inte ge order till rektorerna att sätta ner foten ännu mer just när det gäller kulturen. Vi kanske inte är mogna att ta steget att styra skolornas rekrytering, alltså att prioritera lärare som också har erfarenhet och kunskaper inom någon konstform. Men det skulle inte förvåna mig om någon rektor gör det så småningom. Tills vidare tror jag mycket på att skolornas lärare alltid ska vara med när våra kulturpedagoger arbetar tillsammans med eleverna. Det ger också lärarna en viktig erfarenhet när de ser vad eleverna är med om.

I Härlandas handlingsplan finns också en strategi att dra igång ett ”Pedagogiskt kafé” med fokus på estetiska lärprocesser. Tanken är att lärare och skolledare från alla områdets skolor ska kunna presentera erfarenheter och goda exempel för varandra.

Hur ser era strategier ut för Skapande skola-satsningen år två?

– Vi fortsätter på ungefär samma sätt, vi är inte helt färdiga med det vi planerade för år ett. ”Kulturspåret” på Kålltorpsskolan kommer utökas med år 8 och 9. Skapande skola-satsningen, från kulturdepartementet, riktar sig ju bara mot år 7–9. Men vi måste samtidigt utveckla kulturarbetet på förskolor och f–6. Vi måste arbeta med hela vår handlingsplan, det handlar om att kompetensutveckla barnen. Det är ju helt annorlunda att bedriva kulturell verksamhet på högstadiet om barnen har utvecklat kulturkompetens under tidigare år. Det här arbetet måste börja i förskolan. Hon fortsätter:

– Jag ser Skapande skola som ett stimulansmedel för att öppna lite fler dörrar på högstadiet. Nu vet högstadielärarna att vi har fått särskilda pengar bara för dem, det är ett signalvärde i det. Jag är tacksam för det, nu pratar man om Skapande skola i Härlanda.

Susanne Rydfeldt är kulturskolechef också i Örgryte, stadsdelarna Härlanda och Örgryte har även gemensam kultursekreterare. Örgrytes skolledare bestämde sig för att inte söka första året, de bedömde att det var ett för stort arbete. Inför nästa sökombgång kom påtryckningar och nu har kulturskolan tillsammans med kulturombuden gjort ansökan för Skapande skola också i Örgryte.

Fanns skolornas elever med i planeringsarbetet i Härlanda?

– När ansökan för andra året var halvfärdig har den antagits av elevrådet på Kålltorpsskolan och Torpaskolan. Första året gjorde vi annorlunda, skolan gjorde en enkät inför att eleverna kunde välja ”Kulturspåret”. Enkäten hade frågor om vad eleverna ville arbeta med inom ”Kulturspåret”. När det gällde skolans övriga elever gick rektorn runt till några klasser och visade dem en halvfärdig ansökan. Vi berättade om innehållet och bad om deras synpunkter. Det är inte så lätt för elever att sätta sig in i ett stort projekt på det sättet, de har ju till exempel inte varit med på våra möten. Men vi har bara fått positiv respons från skolornas elever.

– Men jag tror att eleverna framför allt ska ha sitt inflytande när vi arbetar i projekten. Där ska vi vuxna ta vara på deras idéer och deras skapande. Vi ser estetiska lärprocesser som ett demokratiskt sätt att jobba, både när det gäller enskilda individers bestämmande över sitt skapande arbete och i samtal om gemensamma frågor, till exempel arbetets tema och arbetsprocessens innehåll. När eleverna har fått den erfarenheten kan vi kanske hitta några som också kan vara med och verkligen diskutera planerna för kommande projekt. Annars kan idén om elevernas inflytande mer bli ett gisslansförfarande.

Lärare: Marie Ulfsdotter, lärare i svenska och SO, år 6–9, kulisombud (kulturombud). Har arbetat som lärare i tjugo år.

– Vår performanceartist ska hjälpa oss att tänka i lite andra och nya banor. Och det första jag började nosa på var en filmserie, en möjlighet att samarbeta med en filmpedagog som är knuten till Härlanda stadsdelsförvaltning. Han är både skådespelare och filmare. Min utgångspunkt var det ”vidgade textbegreppet” i både svenska och SO, som ju handlar om allt från film, blogg, teater till mycket annat. Hon fortsätter:

– Jag är själv inte särskilt slängd i film och redigering. Men nu såg jag en möjlighet att mina elever i årskurs åtta skulle kunna göra film som en final på en längre tids arbete om olika genusperspektiv. Vi har arbetat med manliga och kvinnliga texter, olika språk och hur killar ser på tjejer genom en utställning som heter ”Killar”.

Marie Ulfsdotter planerade filmprojektet tillsammans med Johan Axell filmpedagogen. Inför starten plockade hon fram en hel del ”knastertorr” statistik från Statistiska centralbyrån om skillnaden mellan mäns och kvinnors villkor i samhället, det handlade om skillnader när det gällde betyg, mobbning, löner, kvinnlig och manlig brottslighet och annat.

– Det kan låta jättetråkigt. Men det blev väldigt bra och flera av grupperna utgick delvis från det här statistiska materialet. Det blev fyra filmer totalt i klassen och projektet tog omkring sexton timmar. Men det gick bra eftersom jag har eleverna i både svenska och SO, elva timmar per vecka. Ett sådant här projekt bygger nästan på att man kan flytta runt i schemat och göra längre arbetspass. Annars är ju högstadiesystemet så plöttrigt.

Projektet började med att filmpedagogen kom till klassen och berättade om dramaturgi, en berättelses kurva, hur man planerar en film i storbild och närbild, hur man kan arbeta med ljud. Vid det tillfället gjorde Marie Ulfsdotter också ett pass med intervjuteknik. Sedan släpptes eleverna rätt fria i klassens olika arbetsgrupper.

Eleverna kom fram till att de skulle göra fyra olika filmer, om kvinnlig och manlig kriminalitet, hur tjejer respektive killar mobbar, kvinnliga och manliga tidskrifter, skillnaden mellan kvinnors och mäns löner. De hade statistiken, letade efter mer fakta på nätet, de skrev manus och började filma. Marie Ulfsdotter fortsätter:

– Filmerna är mellan tio till femton minuter. Eleverna var väldigt intresserade, också de som annars tycker att det är halvkul i skolan. Bland annat några av killarna var jätteduktiga, så de fick ju verkligen lysa. Och det är också roligt.

Nu när filmerna är färdigredigerade konstaterar Marie Ulfsdotter att den här sortens arbetssätt tar väldigt lång

tid. Det är en lång process, från de första diskussionerna om idéer, genom planering, filmning, redigering och arbetet att lägga på musik.

– Men i slutändan får man ju fram en fullkomligt egenhändig produkt som eleverna har skapat själva. Och det är det som är så roligt, att jag som lärare står mer vid sidan om och lär mig själv av eleverna och allt de kan. Det där gör att det är väldigt roligt att arbeta på det här viset. Nu har vi visat filmerna på klassens föräldramöte, de ska också visas på skolans kulturdag i juni. Vi kommer att utvärdera klassens båda projekt i slutet av terminen. Men i stort tycker eleverna att filmprojektet har varit väldigt roligt.

Går det att se om eleverna genom det här filmprojektet får andra verktyg för sitt lärande?

– Ja, då återkommer jag till det vidgade textbegreppet. Svenska och SO är ju så mycket mer än att bara läsa texter i böcker. Och här fick jag ju en möjlighet att fånga upp eleverna med film, det är ju något som elever är så duktiga på. De kan redan dramaturgi, hur man bygger upp spänning, hur man klipper. Jag blev nog särskilt imponerad av att de kunde så mycket om hur man arbetar med ljud och lägger på musik. De har ju fått ihop riktigt bra filmer som jag kan använda mig av i min kommande undervisning.

Behöver du som lärare också lära dig hur man arbetar med film, för att kunna utveckla ett sådant här projekt fullt ut?

– Jag skulle egentligen behöva väldigt mycket mer kunskaper om hur man kan arbeta med film.

Efter filmprojektet drog Marie Ulfsdotter igång ytterligare ett projekt tillsammans med läraren i svenska och SO i en parallell åtta på Kålltorpsskolan. De samarbetar också med skolans bibliotekarie som även är dramapedagog, samt med performanceartisten som är Kulturskolans resurs på Kålltorpsskolan. Utgångspunkten för projektet är att elever i årskurs åtta ska arbeta med litteraturens klassiker. Det arbetet har pågått under terminen, men lärarna ville också hitta andra ingångar till klassikerna tillsammans med eleverna.

Projektets grundtext är en sagoverion av ”Romeo och Julia”. Lärarna har sedan fokuserat på två av dramats scener, balkongscenen och kyrkogårdsscenen. Eleverna arbetar i grupper och väljer att utveckla, dramatisera och gestalta en av scenerna. De har i stort sett fria händer och kan skriva egna repliker om de vill. Parallellt med det gestaltande arbetet får eleverna fördjupningsmoment om Shakespeare, de ska också se en filmversion av dramat.

– Några elever har valt att Romeo och Julia i stället är två Romeo. Några har valt en moderniserad form som

nästan har en hedersproblematik. Andra har arbetat mer med dramats klassiska form eller väljer att göra en film som nästan är slapstick. De flesta har valt kyrkogårdsscenen. I slutet av terminen ska eleverna spela upp sitt arbete för varandra i aulan med ganska lätt scenografi, vi tänker också försöka filma uppspelet. Efter det ska vi dessutom se "Romeo och Julia" på Göteborgs Operan tillsammans med alla elever.

Finns det en diskussion på skolan om estetik och lärande?

– Nej, det kan jag säga att det inte gör. Jag tror att det måste initieras uppifrån. Det optimala arbetslaget är ju en god blandning av olika ämneskunskaper. Men det kan vara svårt, på vår skola har vi till exempel bara en bildlärare. Jag tror också att det är jätteviktigt med fortbildning inom olika konstarter för skolans lärare.

Lärare: Camilla Nygren, idrottslärare, år 7–9. Har arbetat som idrottslärare i två år.

– Jag startade ett dansprojekt i tre klasser i samarbete med två av skolans lärare i svenska och Kulturskolan. Eleverna går i årskurs åtta och nio.

– Syftet för mig med projektet var att visa eleverna att dans kan vara så många olika saker. De har ju annars mer traditionella danser på idrottslektionerna, som schottis, foxtrot och bugg. Nu såg jag chansen att få in också kulturen i idrotten. Det är ett mindre projekt, man kan se det som ett test som vi sedan kan utveckla vidare.

Kulturpedagogen föreslog att eleverna också skulle se en dansföreställning, "Bolero" på Operan. Lärarna i svenska ville pröva att eleverna skrev poesi, med utgångspunkt i dansprojektet och de känslor som kom till uttryck i både "Bolero" och elevernas egna koreografier. Lärarna hade först en ambition att vara med på danspassen, men det gick inte att ordna schematekniskt.

Dansprojektet började med att en streetdansare kom till gymnastiksalen och gjorde en lektion med varje klass. De fick pröva att dansa street- och showdance. Efter det gjorde de två svenskälärarna studiebesök med alla elever bakom kulisserna på Operan, om hur man arbetar där.

Sedan blev det föreställning, "Bolero". Tre olika koreografer har gjort varsin koreografi, modern dans, till samma musik, klassisk musik. Camilla Nygren fortsätter:

– Efter det gjorde vi ett grupparbete på idrotten, två lektioner. Jag använde samma musik som i föreställningen de sett, eleverna arbetade i mindre grupper och prövade att göra egen koreografi till den musiken. Vi pratade först lite med eleverna om hur man kan förmedla känslor genom dans och arbeta med olika uttryck. Den här veckan ska de visa upp de danser de skapat för varandra, då kan de också ta med lite rekvisita om de vill.

– Det märks att de blev jätteinspirerade av "Bolero". De hade verkligen använt sin fantasi när det gällde vad man kan göra med kroppen. Jag är väldigt intresserad av dans, men jag har aldrig arbetat på det här sättet med eleverna. Jag blev så imponerad, jag trodde inte att deras arbete skulle bli så bra. Eleverna har gjort korta danser som till exempel handlar om födelse eller om en människas liv. En grupp rätt tuffa killar, som annars inte så gärna brukar dansa på idrotten, vill nu visa sin dans på skolans "Kulturdag". De tyckte projektet var jätteroligt.

Vad ger det här dansprojektet dig som pedagog?

– Jag tycker att det här blev över förväntan. Jag känner mig inspirerad att göra något liknande och nu har jag fått upp ögonen för modern dans. Den har ju inte regler som en del annan dans, det är så mycket som kan bli rätt. Och det ger ju möjligheter att följa kursplanen så bra, det här att eleverna ska träna sig på att kunna uttrycka sig, använda sin kreativitet. Jag tycker att det skulle vara kul att samarbeta med skolans andra lärare om ett nytt dansprojekt i höst. Det går ju att hitta trådar hit och dit mellan dans och många av skolans ämnen.

Vad betydde samarbetet med kulturpedagogen?

– Det var jättekul att få insyn i hennes sätt att arbeta. Det är absolut bra att få den sortens stöd, annars hade jag nog inte drivit igenom det här projektet.

Lärare: Alexander Hayman, musiklärare, år 6–9, har arbetat som musiklärare i sex år.

– Källtorpsskolan har sedan några år tillbaka ett "Idrotts-spår", elevens val, som omfattar 140 minuter per vecka. När vi i höstas startade "Kulturspåret" som Skapande skola-projekt var det som en sorts motvikt.

Omkring 45 elever i år 6 och 7 har valt "Kulturspåret" första året. De har valt att arbeta med något av respektive ensemblespel, sång, dans, drama, bild, textilslöjd, skrivande. Under hela hösten och delar av våren har grupperna arbetat ganska enskilt, samtidigt som deras mål har varit gemensamt, att uppföra en musikal med premiär i mitten av maj. Lärarna hade i förväg bestämt musikalens tema, något om medeltiden. På grund av problem med schemaläggning kunde inte skrivargruppen arbeta med läraren i svenska så länge som planerat.

– Dramagruppen skrev då ett manus som handlar om en sorts tidsresa från vår tid till medeltiden. Drama-eleverna spelar alla rollerna, i några masscener är barn från de andra grupperna också med. Textilgruppen har gått på museer för att se hur medeltidskläder var sydda. De har sytt kläder till alla rollerna. Jag höll i ensemblegruppen, vi hade också en sånggrupp. Handlingen bryts ibland

av musik och sång. Dansgruppen har ett dansnummer. Bildgruppen gjorde all dekor.

Innan terminen är slut ska lärarna utvärdera projektet. Och hela projektgruppen, lärare och elever, ska samlas och få se den föreställning de uppförde på video. Efter det ska också eleverna utvärdera projektet i en enkät.

Hur ser du på den gemensamma arbetsprocessen för fyrtiofem elever och sju lärare?

– Vi har varit med om väldigt mycket. Jag hoppas och tror att eleverna har vuxit och utvecklats på sina olika områden. Dramaeleverna har till exempel gjort en jätteprestation. Det har varit ett långt förberedelsearbete. Ibland har eleverna haft svårt att se vart det ska leda, svårt att se helheten. Vi satte ju ihop var sin del och det blev något större. Alexander Hayman fortsätter:

– Min ensemblegrupp har ju lärt sig att bli teatermusiker nu, det är en helt annan grej än orkesterspel. Här är de inte lika mycket i förgrunden. Man blir mer lyhörd som musiker, anpassar sig till det som händer på scen. Det är en viktig träning för alla som spelar, som musiker i band eller orkester behöver man lära sig att lyssna in andra.

Alexander Hayman och de andra lärarna i projektet ser redan nu vad de behöver ändra på till nästa föreställning skolan arbetar fram. Alla lärarna i ”Kulturspåret” hade inte samma antal timmar för projektet, det innebar att elever ibland fick gå över i andra grupper, vilket gjorde arbetet rörigt. Det var dels en kostnadsfråga, särskilt när det gällde dans- och dramapedagogerna som kom från Kulturskolan. Men det berodde också på komplicerad tidplanering för några av skolans lärare. Alexander Hayman skulle också vilja se att de praktiska förutsättningarna för samarbetet med Kulturskolans pedagoger kunde utvecklas.

– Många av lärarna i projektet finns på Kålltorpsskolan hela dagarna, det gör att vi möts ofta och kan prata ihop oss om arbetet. Det där var svårare med Kulturskolans pedagoger, de arbetar ju på många olika skolor samtidigt.

Skolledaren: Maria Ström, Kålltorpsskolan, Härlanda, Göteborg. Har varit skolledare på Kålltorpsskolan i fem år, tidigare bildlärare under nitton år.

Hur ser du på initiativet Skapande skola?

– Jag ser det som något jag kan luta mig mot när vi på skolan vill driva estetiska lärprocesser. Skapande skola kan fungera som ett stöd och uppmärksammar att det här arbetet betraktas som viktigt.

Hur kom du in i arbetet med Skapande skola?

– Vi har länge haft ett samarbete med kulturskolan när det gäller kultur på fritiden. Och vi har under flera år diskuterat att skapa en profil som betonar olika former

av estetiskt arbete i lärandet. Som en del av vår Skapande skola-satsning har vi startat ett kulturspår som elever i år sex och sju kan välja som elevens val, samt ytterligare en timme, totalt 140 minuter per vecka. Där arbetar eleverna med drama, dans, skrivande, bild, hantverk och olika typer av musik och sång. Arbetet i kulturspåret ska mynna ut i en musikal/musikproduktion i slutet av vårterminen. Det kommer i år att handla om historia, medeltid och nutid. Och nu vet vi också att omkring sextio elever kommer att välja det här spåret nästa läsår.

Är det viktigt hur lärarna på skolan blir informerade om Skapande skola innan Kålltorpsskolans olika projekt startar?

– Den lärdomen har vi efter flera utvärderingar av tidigare kulturprojekt att det inte går att kulturpedagoger bara dimper ner på skolan. Vi har inte preciserat hur vi ska informera lärarna inför nästa läsår. Men det där är viktigt nu när arbetet med Skapande skola-projekt är en satsning som skolan gör.

Hur ser Skapande skola-projekten ut på Kålltorpsskolan? Är ni nöjda med innehållet?

– Lärarna kan ha lite svårt med att de inte kan styra tiden som vanligt när de samarbetar med externa kulturpedagoger. Vi har fortfarande en schemaläggning som gör att det är svårt att frilägga tid just när kulturpedagogerna kan komma till skolan. Det handlar också om arbetslagens organisation, hur lärare tänker om tid och timplan och hur jag som skolledare planerar schemat. Där är vi litet konservativa. Det här är en långsiktig process att förändra schemat så att vi kan jobba mycket mer tematiskt.

Betyder det här att du som skolledare måste ta ett särskilt ansvar för att genomföra en förändring av hur skolan strukturerar tiden?

– Ja, jag behöver dels fortsätta uppmuntra arbetslagen att utveckla tematiskt arbete. Just nu gör vi en omorganisation av arbetslagen för att underlätta tematiska samarbeten mellan flera lärare i samma arbetslag. I år har jag också försökt förändra schemat i den här riktningen. Men jag märker också att lärare reagerar väldigt olika på de förändringar som jag ser som möjligheter. Det här gör att jag ibland undrar vad som är mest effektivt, att börja med att förändra strukturella förutsättningar eller att försöka förändra lärares inställning till andra arbetssätt?

Finns det en ordning här, tror du, eller kan man förändra flera saker på en gång?

– Ja, jag tror att man måste göra flera förändringar samtidigt. En del lärare hittar möjligheter för estetiskt arbete

hur schemat än ser ut. Andra måste ha en organiserad struktur för estetiskt arbete först, först då kan de börja jobba.

Finns det en diskussion i arbetslagen om, och hur, estetiska språk kan påverka lärandet?

– Sådana diskussioner finns mer bland vissa lärare än andra. Men frågan har aktualiserats på olika sätt och det finns lärare i de olika arbetslagen som driver den.

Vad är det som gör att du tror på det estetiska arbetets betydelse i lärandet?

– Jag vet att det har betydelse. Det skapar motivation, känslan är en väg in till kunskapen. Om man söker kunskap och arbetar med kroppen och olika känslor får kunskapen ett annat fäste. Det kan ge en djupare kunskap. Man får andra typer av kunskaper och färdigheter genom att arbeta estetiskt. Det passar ju inte heller alla barn att bara arbeta traditionellt, de måste agera i lärandet. Annars lär de sig inte.

Vad innehåller er ansökan för Skapande skola-projekt år två?

– Vi vill fortsätta att väva in Skapande skola-projekten i arbetslagens arbete, parallellt med att vi omorganiserar arbetslagen. Jag kommer också förändra schemat och noga presentera för lärarna hur schemat kan användas för att möjliggöra lärande på flera olika sätt. Inför nästa år har vi också tänkt att ”Kulturspåret”, elevens val, även ska omfatta år 8 och 9. Hon fortsätter:

– Vi kommer också nästa år arbeta fram en musikal som ”Kulturspåret” slutproduktion.

Hur utvärderar ni Skapande skola-projekten?

– Än så länge har vi frågat olika grupper av elever om Skapande skola-projekten inför arbetet med ansökan för nästa läsår. Vi har frågat vad de tycker om projekten, om det är något eleverna tycker att vi ska fortsätta satsa på. De elever som har valt ”Kulturspåret” är väldigt nöjda och nu vill många fler elever välja den profilen nästa termin. Arbetet med film har också gått bra, enligt eleverna.

När årets projekt är slutförda kommer vi också göra en utvärderande enkät med alla elever som varit involverade i Skapande skola.

Mackleanskolan, 7–9, Mackleanskolan har ca 500 elever. Samordnare: Ann-Charlotte Oredsson och Pia Hemzelius. Ann-Charlotte Oredsson är skolbibliotekarie på Mackleanskolan, har också en deltid på Skurups bibliotek. Pia Hemzelius är lärare i svenska och tyska.

Ansökan till Skapande skola första året utvecklades delvis ur ett tidigare läs- och skrivprojekt, 2007. Det innehöll författarbesök och ett samarbete med Skurups Folkhögskola, skrivarlinjen. Studenter på skrivarlinjen gjorde workshops med Mackleanskolans elever i årskurs nio, vid åtta tillfällen, tillsammans med skolans svensklärare. Eleverna skrev dikter, noveller och essäer. De texterna arbetade sedan eleverna vidare med tillsammans med dels en fotograf, dels några musiker, samt en bildkonstnär. Texterna skulle gestaltas i fotografi, bildarbete och/eller musik. I samma projekt arbetade eleverna också med en skådespelare som tränade dem att framföra sina texter.

I läs- och skrivprojektet organiserade Mackleanskolan också fortbildning för lärarna i svenska. En författare hade workshop vid flera tillfällen, i skrivande.

Inför ansökan till Skapande skola planerade man projekt som skulle ligga i ”Personligt val”, en typ av elevens val. Planeringen genomfördes framför allt av samordnaren Ann-Charlotte Oredsson och Pia Hemzelius, huvudlärare i svenska.

I samband med planeringen av skolans Skapande skola-projekt utökades samordnarens tjänst med tjugo procent, som skulle läggas helt på arbetet med projektet. Ann-Charlotte Oredsson ser den utökade arbetstiden som ett viktigt stöd. Men konstaterar samtidigt att den utökade tjänsten ändå inte räcker för det arbete hon måste lägga ner på projektet. Det handlar framför allt om tid för samordning, kontakt med kulturarbetare, samt kontakt med Alléskolan i Skurup, en kommunal friskola som ville vara med i Skapande skola-projektet. Men det krävs också tid för förankring hos Mackleanskolans lärare. Vissa lärare tycker att Skapande skola som projekt innebär att samordnaren lägger på dem extra arbete, som de egentligen inte har tid för.

Ann-Charlotte Oredsson:

– Vår tanke med Skapande skola-projektet är ju att det ska kunna vara en hjälp för skolans lärare. Det ska till och med kunna fungera som en fortbildning för dem. Men hittills är det egentligen lärarna i svenska som är mest intresserade på vår skola. Jag skulle önska att vi kunde samla alla skolans sextio lärare och projektets kulturar-

betare innan höstterminen börjar för att presentera och diskutera projektet. Men ett sådant möte kostar pengar och det har inte gått att genomföra än. Däremot har jag bjudit in både projektets kulturarbetare och författare för att de också ska mötas i projektet. Hon fortsätter:

– Under första året har projektet vuxit ytterligare utöver ansökan. Vi har påbörjat ett arbete med film i en av skolans arbetsenheter. Det är ett initiativ från lärarna och det ska vi nu utveckla, som en del av Skapande skola. Med stöd av kommunens kultursekreterare ska vi söka pengar för ett stort filmprojekt i hela kommunen.

Mackleanskolans Skapande skola-projekt under första året handlade dels om ett samarbete med musikern Douglas Holmquist, som berättar om hur han arbetat med att producera en CD med texter ur Isabelle Eberhardts dagbok. Isabelle Eberhardt betraktas som en tidig pionjär, hon konverterade till islam, var klädd som en man. Hennes texter tar upp frågor som rör främlingskap, utsatthet, genusaspekter. I projektet deltar också skolans musiklektare. Dels ett samarbete med fotografen Etienne Gamelon som har haft en heldags workshop med elever i en klass, årskurs åtta. De har arbetat med olika klädstilar, klätt ut sig, arbetat med ljussättning och har fotograferat varandra. Etienne Gamelon efterarbetar fotografierna, de kommer att ramas in och ställas ut på samhällets nya fritidsgård. På vernissagen kommer eleverna i åttan också gå ”catwalk”.

Andra insatser som har genomförts är besök av bildkonstnären och bildpedagogen, Tomas Holm som tillsammans med eleverna har omsatt sina skrivna texter i bild; besök av författare: Bob Hansson i årskurs nio, Mårten Sandén och Niklas Krog i årskurs sju. Författarna har en workshop och eleverna skriver texter vid ett tillfälle. De flesta lärarna förbereder besöket, samt fortsätter textskrivandet med eleverna efteråt; besök av teatergruppen Kapija. Alla elever i årskurs nio har sett deras föreställning ”Mitropa”, om en av skådespelarnas barndom i Serbien och Sverige.

Vad betyder det att ni har Skurups Folkhögskola i närheten?

– Det betyder mycket. Skrivarlinjen har varit en stor tillgång för vårt läs- och skrivprojekt 2007. Och de har alltid kommit till skolan och läst upp sina texter ur den antologi de skriver varje år. De flesta av folkhögskolans elever är i tjugo- tjugofemårsåldern och de kan fungera som förebilder för våra elever, just när det gäller hur man kan arbeta med kultur på olika sätt.

Ann-Charlotte Oredsson fortsätter:

– Det finns ju mycket kunskap på folkhögskolan som vi kan få ta del av. Både våra svensklärare och skolans elever har ju till exempel möjlighet att ta del av deras erfarenheter av arbete med skrivprocesser. Men vi har ju inte så mycket samarbete med folkhögskolans andra linjer som vi skulle önska. Men fortsätter vi nu arbetet med film skulle vi kunna ha samma samarbete med filmlinjens studenter, de skulle också kunna ha workshops med våra elever.

Mackleanskolan har också satt igång en webbaserad skoltidning i samband med Skapande skola. I utvecklingen av skoltidningen, som också är en satsning på lässvaga elever, samarbetar skolan med en grafisk designer och tecknare, Gustav Ström.

– Kulturverkstan, med skoltidningsredaktion, är en del av ”Personligt val” i årskurs 7–9 och det kommer ständigt nya elever som vill vara med. En av svensklärarna håller i arbetet, de arbetar med skoltidningen två gånger i veckan. Och nu är skoltidningsredaktionen också ett slags kulturforum. Det innebär att de eleverna också hjälper till praktiskt när vi får till exempel författarbesök. De sköter ljus och ljud, de släpper in eleverna och de skriver sedan om de olika kulturprojekten i skoltidningen.

Ann-Charlotte Oredsson har också, utanför Skapande skola, ett samarbete med Agneta Ehrenswärd på Unga Dramaten i Stockholm. Det innebär att Unga Dramaten kommer till Mackleanskolan med sina ungdomspjäser utan större kostnad. Skolan betalar bara Unga Dramatens resa och traktamenten. Samarbetet ger Unga Dramaten en möjlighet att komma i kontakt med vad ungdomar runt om i landet tänker, eleverna på Mackleanskolan är en av Unga Dramatens referensgrupper.

– Skurups kommun är en kommun med ganska låg utbildningsnivå. Många av Mackleanskolans elever har inte så många erfarenheter av kultur som elever i storstadsområden. Jag kan till exempel stöta på elever här som aldrig har varit i Malmö, fast det bara tar en halvtimme att åka dit härifrån. Och möjligheten att sätta igång Skapande skola-projekt har betytt mycket för kulturens status på vår skola.

Mackleanskolans Skapande skola-projekt har kopplats till skolans anslag för fortbildning.

– Vi vill ju att Skapande skola-projektet också ska ge en fördjupning för lärarna, nu prövar vi det när det gäller musik- och bildlärarna. Lärarna får själva föreslå vad de vill diskutera eller ha hjälp med av kulturarbetarna, i det här fallet musikern och bildkonstnären. Den satsningen bekostas av skolans fortbildningsanslag. Fortbildningen sker vid flera tillfällen. Jag tycker att det är väldigt bra att på det här sättet koppla ihop kulturprojekt för eleverna

med fortbildning för lärarna. Inför nästa års Skapande skola-projekt funderar vi på att skådespelarna, som ska arbeta med eleverna, också skulle kunna ha fortbildning med lärarna. Hon fortsätter:

– När jag till exempel tittar på bildämnet tycker jag att skolan använder sig alldeles för lite av det i lärandet, i samarbete med skolans olika ämnen. Jag tror att eleverna måste få fler redskap för att kunna hantera och analysera bilder, bilden har ju en väldigt viktig funktion i samhället.

Finns det en diskussion på Mackleanskolan om vad olika estetiska språk kan betyda i lärandet i skolans olika ämnen?

– Nej, inte vad jag vet, det förekommer nog väldigt lite pedagogiska diskussioner om det.

Har ni fått någon respons från eleverna om projektets olika delar?

– Bland annat när det gäller Bob Hanssons besök. Han arbetar nästan som en stå upp-komiker, det blir mycket skratt. Men han berättar också om sin svåra skolgång och hur han började skriva. Och det har faktiskt gett en del killar på skolan ett helt annat självförtroende. Och det tycks ha bidragit till att några killar har börjat skriva egna texter. Därför ska vi nu söka pengar för ett nytt läsfrämjande projekt.

– Och när eleverna i nian hade sett teaterföreställningen ”Mitropa” kom flera av dem in till mig på skolans mediatek och ville fortsätta prata om föreställningen. Det är en två timmar lång föreställning, jag trodde aldrig att eleverna skulle klara av att sitta stilla så länge. Men historien är väldigt gripande. Också skådespelarna tyckte att elevernas respons var fantastisk.

– Det är dessutom många elever som har sagt att de vill göra egen musik i datorprogrammet ”Q-base”. För att stödja det intresset har nu musikern Douglas Holmquist också fortbildning med skolans musiklärare i ”Q-base”.

Vad har ni fokuserat på i er ansökan för Skapande skola-projekt under nästa läsår, 2009/2010?

– Vi fortsätter med vårt övergripande tema ”Identitet”, för Skapande skola-projektet. Vi vill fördjupa de processer som vi har satt igång under året. Och de kulturarbetare vi arbetar med vill fortsätta vårt samarbete. Det kommer handla om att de kan komma vid fler tillfällen. Musikerna kan lära eleverna att skapa musik till sina egna texter, då kan de bland annat arbeta i datorprogrammet Q-base. Vi kommer också försöka samarbeta med den nya fritidsgården, som har två musikstudior. Samma musiker skulle kunna ha kurser på kvällstid för ungdomar, så kan projektet utvecklas ytterligare. Det blir också mer fortbildning för lärarna.

– När det gäller bild och fortsättningen på Tomas Holms arbete hoppas jag att han kan visa eleverna och berätta lite om hur han arbetar med sin konst. Men att han också ska arbeta med frågor som rör identitet tillsammans med eleverna. Han kommer arbeta med eleverna vid flera tillfällen.

– Vi börjar också samarbeta med fler kulturarbetare, vi vill särskilt få in fler kvinnor så att det blir en bättre balans. Nu kommer modedesignern Kristina Nilsson att göra ett projekt om mode och identitet. Och det är något som eleverna verkligen har nappat på.

Hur utvecklas samarbetet med kulturarbetarna? Har Mackleanskolan en tydlig beställning? Har kulturarbetarna färdiga projekt de erbjuder skolan? Hur ser ert möte ut?

– Vårt samarbete uppstår snarare när vi börjar prata med kulturarbetarna. Det är nästan alltid jag som tar kontakt med dem. Och det handlar ofta om personer som jag känner eller känner till sedan tidigare, eftersom jag tidigare har arbetat som kultursekreterare i Skurups kommun. Vi börjar ofta med att diskutera vad de skulle kunna göra och jag berättar hur svensklärarna och jag skulle vilja utveckla kulturen på skolan. Sedan brukar jag bjuda in dem på ett möte. Det handlar dels om att kulturarbetarna ska lära känna varandra och dels om att de ska känna att de kommer att arbeta i ett större sammanhang på skolan. Jag har också varit inne på att alla kulturarbetarna skulle kunna arbeta tillsammans.

Ann-Charlotte Oredsson har också inför nästa års Skapande skola-projekt bett om kulturarbetarnas synpunkter på projektet, om något borde förändras, vad som kan utvecklas.

Har ni en ambition att involvera fler lärare på skolan i nästa omgång av Skapande skola?

– Vi går ut aktivt och berättar om planeringen inför Skapande skola nästa läsår. Men sedan är det upp till lärarna själva. Och jag hoppas verkligen att vi får till stånd en dag i slutet av augusti när kulturarbetare och lärare kan träffas och prata mer om projekten. Jag har föreslagit vår rektor att vi ska vara på Svaneholms Slott och att kulturarbetarna ska ha möjlighet att visa upp och berätta något om hur de arbetar.

Du har arbetat som kultursekreterare, du har en utbildning i konstvetenskap och är utbildad bibliotekarie. Och du har många kontakter med och känner till kulturområdet. Hur kan en sådan här satsning bli hållbar på Mackleanskolan, även om du som samordnare och de kulturintresserade svensklärarna på skolan skulle sluta arbeta här?

– Ett sätt att skapa hållbarhet är att vi samarbetar med samma kulturarbetare. Och just det har en av våra kulturarbetare uttalat, han vill koncentrera sig på Mackleanskolan och inte arbeta med fler skolor. Men sedan är det inte helt enkelt med alla skolans lärare. Några av dem tycker att de här projekten kommer uppifrån, att det är något de inte vill göra. Men den här utvecklingen måste få ta sin tid också.

Parallellt med planeringen för Skapande skola-projekt för år två planerar Mackleanskolan också att söka andra bidrag för ett nytt läs- och skrivfrämjandeprojekt, hösten 2009. Ann-Charlotte Oredsson:

– Först tänkte vi att vi med projektet skulle rikta oss enbart till killar som är intresserade av dataspel. Och att de skulle få skapa sina egna avatarer. Men nu är flickorna med i samma projekt. Vi kommer att skapa en plattform där eleverna kan skriva och två av kulturarbetarna, Gustav Ström, grafisk designer och tecknare, och Niklas Krog, författare till fantasyberättelser, kommer att arbeta med de här eleverna hela höstterminen.

På plattformen kommer det att finnas en grundberättelse med några olika karaktärer, tanken är att eleverna ska kunna skriva en berättelse tillsammans genom en sorts ”kedjebrev”. Ann-Charlotte Oredsson fick idén när hon läste boken ”Chain mail”

– Det här läs- och skrivfrämjande projektet ska inte finansieras genom Skapande skola-bidrag. Men jag ser det så att det ändå blir integrerat i skolans Skapande skolasatsning. Det handlar om att få med de elever som är ointresserade av skolan, de som har fått diagnoser eller elever från andra språkområden, den grupp som kan ha svårt att tillgodogöra sig texter i skolan. De ska få arbeta på ett annat sätt och få mer hjälp. Vi använder lektionerna i bassvenska och engelska och kommer att börja med eleverna i årskurs sju.

Lärare: Pia Hemzelius, lärare i svenska och tyska och Ann-Christine Linde, lärare i svenska, specialpedagog. Pia Hemzelius skrev ansökan tillsammans med Ann-Charlotte Oredsson.

Pia Hemzelius, svenska och tyska, år 7–9. Har arbetat på skolan i tjugo år.

Skolan har sju paralleller i årskurs sju, åtta paralleller i årskurs åtta, åtta paralleller i årskurs nio. Pia Hemzelius har som svensklärare bland annat engagerat sig i författarbesöken. Förutom författarbesöken kom under hösten en mimkonstnär, Giorgos Flores, som arbetade med kroppsspråk tillsammans med eleverna. Han gjorde dels tre föreställningar för alla åttor i aulan, men hade också workshop i klassrummet med alla klasser, årskurs åtta.

Har du fått några reaktioner från eleverna efter författarbesöken?

– Jag tror att det betyder väldigt mycket för eleverna. De brukar vara så förväntansfulla, de tycker det är jätteroligt. Några kan ha fördomar om hur en författare är, de tänker sig en äldre gråhårig man med glasögon och kostym. Och då kommer till exempel Niklas Krog, som också är basketspelare. Och han berättar för eleverna hur han blev författare, trots att han inte trodde att han hade förmågan att skriva.

– Jag tror att de här författarbesöken har gjort att våra elever är mycket mer medvetna om texter och språk, jag kan märka det i deras texter. Efter föreställningen ”Mitropa” har också eleverna skrivit om pjäsen, de texterna ska vi skicka till skådespelarna. Nu finns det också planer på att göra en bok som samlar elevernas reflektioner och intryck av de olika kulturprojekten, det handlar om dikter och andra texter.

Hur ser du på de estetiska språkens ställning på Mackleanskolan?

– Vår rektor ger oss alltid sitt fulla stöd i det här arbetet, han tycker att den här sortens projekt är jättevärdefulla. Våra kollegor säger inte så mycket egentligen.

Frågar ni vad de tycker?

– Nej, det kanske är så att vi ibland lägger på våra kollegor uppgifter, som de inte är beredda att ta. Men om vi fick med oss fler lärare med olika ämnen skulle vi kunna göra Skapande skola lite större ändå.

Finns det en diskussion bland lärarna på Mackleanskolan om att arbeta med olika konstarter i lärandet?

– Nej, det finns det inte. Vi lärare är också så uppdelade. Man träffar så sällan alla sina kollegor. Man träffar nästan bara dem i sitt eget arbetslag. Än så länge är det nästan bara lärarna i svenska, bild och musik som arbetar med kulturprojekten.

Vad betyder möjligheten att söka ett bidrag för Skapande skola-projekt?

– Det betyder väldigt mycket. Vi skulle aldrig kunna göra något sådant här annars. Vi skulle aldrig ha pengar till författarbesök, teaterföreställningar eller att eleverna får arbeta tillsammans med en konstnär eller musiker.

Kan det betyda något för skolans utveckling?

– Det kan det absolut göra. Jag tror att det kan stärka sammanhållningen bland eleverna och också mellan elever och lärare. Projekten innebär att vi hittar på roliga saker tillsammans, att vi också pratar om viktiga saker tillsam-

mans. Det är också viktigt att eleverna får träffa andra vuxna personer som inte är lärare. Jag tror att många av våra elever har kreativa drömmar och idéer inom sig, men många av dem får inte någon riktig hjälp att locka fram det. Men om skolan visar att vi tycker att teater, foto, musik och allt vad det är, är en viktig del av skolans vardag, så tror jag att det kan få stor betydelse för dem.

Kommer ni att utvärdera de olika delarna i Skapande skola tillsammans med eleverna?

– Vi pratar med eleverna efter varje del, det gör deras andra lärare också. Men vi planerar ingen annan utvärdering.

När nu ansökan inför nästa års Skapande skola-projekt är inskickad konstaterar Pia Hemzelius att arbetet med projekten, särskilt arbetet med ansökan, tar mycket tid. Det är ett arbete som hon inte kan göra inom sin lärartjänst.

Lärare: Ann-Kristin Linde, lärare i svenska, arbetar också som speciallärare för elever med läs- och skrivsvårigheter. Har arbetat på Mackleanskolan i två år, lärare i mer än trettio år.

Arbetade inte med ansökan för Skapande skola-projekt för första året, men fanns med i diskussionerna om projekten.

– Jag började också fundera över vad jag skulle kunna göra med den årskurs åtta som jag har i svenska. Jag arbetar i Friskvårdsenheten, en av skolans fem profiler, och det började med att vi satt och planerade ett tema som heter ”Hälsa och ohälsa”. Vi tyckte det lät väldigt tråkigt och ville försöka utgå från ungdomars olika livsstilar. Vi tänkte att eleverna skulle kunna börja med att definiera olika ungdomskulturer, olika sätt att vara. Mina elever gjorde sedan ett arbete som vi först prövade att kalla subkulturer, men sedan kom vi på att projektet ska heta ”Attityd”. Och attityder visar man ju med sitt talade språk, med kroppsspråk, med kläder. Det handlar också om vilka förväntningar man har på sig, om man kan vara sig själv eller någon annan.

Eleverna inventerade de ungdomsstilar som finns. De gjorde också en inventering i skolan, vilka ungdomsstilar fanns det där? Det tydligaste var kläder och musikval. Men också hälsa och ohälsa, rökning, sprit, droger, och om man ska vara tjock eller smal. Ann-Kristin Linde fortsätter:

– Och det här betydde också att jag använde mobiltelefoner i undervisningen för första gången. Där fanns ju musiken. När vi pratade till exempel om hip-hopare plockade de fram den musiken i sina mobiler. Vi diskuterade mycket om vad de ville göra konkret i projektet.

Och de kom fram till att några ville göra film, några ville skriva texter i artikelform, några ville göra en cat-walk där de fick visa de olika ungdomsstilarna, för andra ungdomar och sina föräldrar.

Ann-Kristin Linde plockade också in en bok av en av världens mest uppmärksammade modeller, Paulina Parysckova ”Modellsommar”. Alla i klassen visste vem hon var, de läste boken, även killarna och skrev om den. Klassen besökte även Svaneholms Slott, där de träffade en museipedagog som berättade om klädstilar i ett historiskt perspektiv, hur man till exempel uttryckte makt genom kläder förr.

– Sedan kom vi på att de skulle arbeta tillsammans med en modedefotograf under en hel dag, på fritidsgården. Han heter Etienne Gamelon och har arbetat för de stora modehusen i Europa. Han kan inte svenska, så eleverna fick prata engelska under en hel dag. Eleverna arbetade i grupper, framför kameran, bakom kameran, med ljussättning och som stylist. De har tagit helt underbara bilder av sig själva i olika klädstilar, men några valde att bara vara sig själva.

Sedan var det dags för vernissage på fritidsgården. De hade tränat jättemycket på cat-walken, de hade strålkastare och musik som passade till de olika klädstilarna. Tre av tjejerna regisserade hela cat-walken. Samtidigt visade klassen sina filmer, sju korta filmer som också handlade om olika klädstilar, som de hade filmat på skolan. Ungar idag kan ju allt, de kan filma, mixa musik. Det såg väldigt proffsigt ut.

Elevernas lärare i engelska hakade på och eleverna fick ta med sig engelska texter till lektionerna och översätta dem, de fick också pröva att skriva egna musiktexter på engelska.

Vilken respons har du fått från eleverna?

– Eleverna återkommer väldigt ofta till det vi har gjort, jag har också gjort en utvärdering. En tjej skrev: ”Jag trodde aldrig att jag skulle få lov att göra något så roligt i skolan”. Projektet betydde mycket för eleverna. Många skrev att de skulle vilja arbeta mer på det här sättet, med sina egna idéer. Det väckte också mycket uppmärksamhet, efter utställningen och cat-walken var det en stor artikel i Ystad Allehanda. Andra elever undrade varför bara åttorna fick göra något så roligt och har pressat sina lärare. Nu kommer ett par klasser göra liknande projekt nästa läsår. Hon fortsätter:

– När utställningen var färdig producerade fotografen Etienne Gamelon en liten bok på tjugofem sidor. Där finns alla elevernas bilder och en kort text av varje elev om hur de upplevde arbetet. Det är en vacker liten bok, som vi kunde trycka i femtio exemplar.

Går det att se om ett sådant här projekt påverkar elevernas kunskapsutveckling?

– När eleverna har fått lov att arbeta med det som de kan, så kan de också uttrycka sig på ett helt annat sätt. De har arbetat med en värld som de känner till. Det står ju i läroplanen att undervisningen ska ta sin utgångspunkt i elevernas intressen. Jag har sällan känt att det har stämt så väl som i det här projektet. Sedan vill jag ju lyfta detta vidare. Jag vill ju att eleverna fortsätter fundera på hur vi hela tiden uttrycker saker genom hur vi klär oss och går, med sättet vi talar på. Det är väldigt viktigt. Hon fortsätter:

– De har varit på PRAO också under samma period. Jag gav dem en uppgift som de skulle diskutera på sin arbetsplats. De skulle fråga och diskutera: Vad är det för klädkod som gäller på den här arbetsplatsen? De kom tillbaka med massor av synpunkter.

Eleverna arbetade med att uttrycka samma sak, alltså klädstilar, i olika estetiska språk. Påverkar de olika uttrycksätten varandra i ett sådant projekt?

– Bara det att man börjar tala om att film också är ett språk, film är också en text. Och att man kan se på film, bilder, litteratur, kläder och se att det finns ett sammanhang runt detta. Det handlar om att lära sig se att de här olika konstarterna handlar om en helhet, att det inte är åtskilda delar. Och när eleverna arbetar med de här olika estetiska språken i samma tema berikar konstarterna varandra, det är jag helt övertygad om.

Fick du se sidor hos eleverna som du inte har sett förut?

– Oh, ja. Jag har ju arbetat mycket med teater, med film, med utställningar i min undervisning, jag har också arbetat med vuxna människor på komvux. Och anledningen till att jag har gjort det är nog att man plötsligen ser andra sidor. Och när elever plötsligt har fått visa andra sidor, där man är duktig, så händer det något med den människan. Då blir man plötsligt duktig på så otroligt mycket annat också.

Skolledare: Thomas Holmgren, skolledare sedan 1992, tidigare lärare i matematik, fysik, kemi på samma skola. Hur ser du på Skapande skola-projekten på Macklean-skolan?

– Jag har hela tiden varit förespråkare för att utöka kulturen på skolan så mycket som möjligt. När jag tog över 1992 hade skolan inget riktigt skolbibliotek, vi hade bara ett litet utrymme där det stod lite böcker. På den tiden gick lärare och elever ner till kommunbiblioteket. Men det är ju en helt annan sak om skolan har en bibliotekarie som är engagerad i skolverksamheten.

Hur ser du på olika former av estetiskt arbete i skolan?**Vad kan det betyda för elevernas lärande?**

– Eleverna får ju många gånger en kick av den sortens arbete. Det gör ju att eleverna får en helt annan insyn i hur man kan jobba med kultur. Kultur på skolan vidgar deras vyer. Vi har haft filmtema i många år på vår skola, numera har vi också en fördjupningskurs i film som alla har möjlighet att välja. Det här innebär också att våra elever kan använda sina filmkunskaper i andra skolämnen och redovisa olika arbeten i skolan som film.

Arbetar Mackleanskolans lärare med olika konstarter i lärandet?

– Det är nog väldigt olika. Några av lärarna är väldigt drivande och gör olika projekt, andra kanske bara hänger med för att de känner att de ska göra det. Skulle eldsjälarna försvinna skulle det nog dö ut.

Vill du som skollärdare att samtliga skolans lärare ska arbeta med kopplingar mellan olika konstarter och sina ämnen?

– Jag tror inte att man kan få alla lärare att bli intresserade av kultur. Skolan har ju också så många andra projekt och samarbeten på gång. Mackleanskolan har bland annat ett samarbete med en skola i Tyskland sedan flera år tillbaka.

Inför ansökan om Skapande skola-bidrag utökade Thomas Holmgren, samordnaren Ann-Charlotte Oredssons arbetstid på skolan med tjugoprocent.

– Vi har diskuterat ansökan tillsammans, men de inblandade lärarna är så erfarna och drivna att det de gör är kanonbra. Han fortsätter:

– Om jag jämför de tjugotre miljoner som vi får till skolan med storleken på bidraget för Skapande skola, så kan man tycka att det är litet. Men det är väldigt värdefullt ändå, vi får en uppskattning för det vi gör. Och lärarnas intresse växer.

Katarinaskolan, friskola i Uppsala kommun

Katarinaskolan, f– 9, friskola. Samordnare: Natasha Dahnberg, bildkonstnär, tidigare utbildad och verksam i Moskva. Numera en av Katarinaskolans bildlärare, år 7–9, arbetar halvtid. Gjorde arbetet med ansökan utanför arbetstid.

Natasha Dahnberg fick inte information om möjligheten att söka pengar för Skapande skola genom friskolan där hon arbetar, hon fick informationen genom ett mail från KRO, Konstnärernas riksorganisation.

– Kanske vore det bra om Kulturrådet också kunde skicka information om Skapande skola till ämneslärarna, inte enbart till skolledningen. Inför andra året har jag lagt tid på att kontakta andra lärare på skolan om vilka projekt de skulle vilja göra inom Skapande skola.

Natasha Dahnberg fortsätter:

– Under första året har jag lärt mig ganska mycket om hur skolan måste lägga upp planeringen när det gäller det här området och väva in projekten i undervisningen. Och inför andra året ska vi också försöka samarbeta mellan skolans olika ämnen. Skolans SO-lärare, även NO-läraren, arbetar till exempel mycket med miljöfrågor i årskurs nio och jag arbetar mycket med arkitektur med samma elever. Nu planerar vi att inom skolans Skapande skola-projekt gå på Arkitekturmuseet i Stockholm för att titta på industrialismens utveckling och ekologisk arkitektur, sedan ska vi diskutera miljöfrågor och arkitektur tillsammans. Det här projektet rör både samhällskunskap, historia och, inom bildundervisningen, arkitektur. Jag kommer åka till museet innan och lägga upp hela besöket.

På liknande sätt planerar skolan ett projekt för årskurs åtta som ska besöka Judiska museet i Stockholm. Besöket där kommer att anknyta till både religionshistoria och konsthistoria.

– Det kan röra allt från gamla testamentet, renässansen och modern tid, som vi kommer att spegla även i bildundervisningen. Lärarna lägger fram sina olika förslag, så bearbetar jag dem och sätter ihop ansökan.

För år 7 planerar man, bland annat, arbete om färger och deras betydelse tillsammans med en bildkonstnär. Dessutom arbete i olika trycktekniker, i samband med arbete inom SO. I det arbetet samarbetar eleverna också med professionell konstnär/grafiker.

I planeringen för Skapande skola-projekt nästa läsår har Katarinaskolan också sökt pengar för att göra en musikal. Skolan har under tidigare år gjort både en opera och en musikal. I arbetet med nästa musikal kommer man bland annat behöva professionell hjälp med sceno-

grafi och ljussättning. Elever och lärare kommer att börja med att skriva manus.

Natasha Dahnberg:

– Innan vi sökte bidrag för Skapande skola-projekt första året har jag under tre år gått runt med mina elever på alla konstgallerier som finns i Uppsala. Natasha Dahnbergs mål med den delen av sin undervisning är att lära eleverna att inte bara gå på museer utan också på konstgallerier, att de ska få träffa och samtala med både konstnärer och gallerister. Hon hoppas också att de ska bli vana vid att titta på konst och att konst ska vara något som verkligen finns i deras värld. Hon fortsätter:

– Jag kommer från Ryssland och min bild är att verk samma inom konst och kultur har låg status i det svenska samhället. I Ryssland fanns en helt annan tradition inom kulturen sedan Sovjettiden, då blev konsten, musiken och litteraturen en motståndsfrent. Människor läste förbjudna böcker, gick på förbjudna utställningar och konserter. Det gjorde att kultur fick en verkligt hög status. Även den kultur som var godkänd, tillåten, hade hög status på det sättet att konstnärernas arvoden var höga. De tjänade mer än till exempel ingenjörer. Hon fortsätter:

– När jag fick reda på möjligheten att söka pengar inom Skapande skola ville jag också bjuda in konstnärer till skolan, till exempel för föreläsningar och workshops. Om eleverna får möjlighet att höra konstnärer berätta om sitt konstnärskap kan de få helt andra perspektiv och nya kunskaper.

Katarinaskolans Skapande skola-projekt under första året är koncentrerade runt visuell konst, måleri, fotografi, videokonst, skulptur och arkitektur. Natasha Dahnberg utgick från delprojektens teman när hon bjöd in konstnärer, arkitekter, formgivare med flera, för samarbete.

Under första året har hon nu konstaterat att några inte var tillräckligt goda pedagoger. Inför nästa år plockar hon bara in samarbetspartners som har tillräcklig pedagogisk erfarenhet, från folkhögskolor, kurser eller liknande. Hon har också alltid ett samtal med var och en som ska arbeta i skolans projekt, där hon preciserar uppdraget och ställer tydliga krav på vad det ska innehålla. En annan erfarenhet är att klasser kan fungera väldigt olika, det kulturprojekt som går lätt att genomföra i en sjuva, kanske kräver en helt annan planering i en annan sjuva. Som samordnare har Natasha Dahnberg lärt sig att planeringen måste vara mycket flexibel. Projekten brukar börja med ett pass med kulturpedagogen. Sedan arbetar eleverna praktiskt med projektet, till exempel

med foto, film, bild på skolan med Natasha Dahnberg. Sedan kommer kulturpedagogen ibland tillbaka när materialet ska redigeras eller utvecklas vidare.

I första årets Skapande skola-projekt arbetar år sju med färglära och form i olika material tillsammans med olika konstnärer. Årskurs åtta har ett fotografiprojekt, de har nyligen haft besök av en fotokonstnär, Frank Watson. De ska nu gå ut och fotografera med utgångspunkt i egna idéer och sedan arbeta med bilderna i Photoshop tillsammans med Natasha Dahnberg, som också har stora kunskaper på området. De kommer också arbeta med grafisk form/lay-out. I samarbetet med fotoprojektets grafiska formgivare bad Natasha Dahnberg honom att ställa samman en enkel handledning för hur eleverna kan göra lay-out på presentationer av arbeten också i skolans andra ämnen. Natasha Dahnberg har också lagt in handledningen i lay-out på skolans intranät, en resurs för skolans alla lärare som har blivit mycket uppskattad.

Årskurs nio arbetar just nu i olika grupper med film/video, måleri eller arkitektur.

Vilken respons får du från eleverna?

– Vi ska snart ha utvecklingssamtal och det innebär att våra elever också skriver sina omdömen till lärarna. Och jag har fått jättemycket kul omdömen från många elever: ”Oj vad kul att allt det här folket kommer till skolan!” De tycker också att det är kul att de har en bildlärare som är riktig konstnär. Men de här eleverna har också hunnit bli vana att träffa människor inom kulturområdet. Jag vill ju att våra elever ska lära sig att förstå vilken viktig roll kulturen spelar i samhället, konst och kultur handlar om frågor som liv och död, fattig eller rik, om kärlek. Jag vill att de förstår att det är kulturen som gör en människa till en människa.

Elever på Katarinaskolan:

Johanna Danielsson, 8 G. Har valt fotoprojekt, abstrakta och konkreta teman.

– Vi ska vara ute och ta bilder, vi arbetar ensamma eller i grupp. Vi ska själva välja ett ämne som vi ska arbeta med från olika synvinklar och i olika väder. Jag och min kompis ska jobba med skuggor. Om man till exempel ska fotografera vänskap kan det vara lätt att ta en bild när två kompisar kramar varandra. Men vi ska försöka förmedla de känslorna genom att fotografera skuggorna. Vi fotograferar skuggorna av personer, hur de faller på marken. Det är intressant, för då kan man jobba litet med ljuset också.

– Tidigare när vi var yngre fick vi mer hjälp på traven. Men nu ska vi komma på egna idéer, ta vara på tiden, ta mer ansvar. Vi hade besök av en fotograf förra veckan.

Han hade hållit på att fotografera ända sedan han var ung, tror jag. Han visade en del bilder som inspiration. Vi har också haft besök av en grafisk formgivare som lär oss göra lay-out.

Brukar ni göra redovisningar i andra ämnen med hjälp av olika konstarter, alltså till exempel foto, film, måleri, teater?

– Nej, vi kan ha bilder med när vi gör en presentation, men det är mer overhead-bilder. Men vi har aldrig haft sådana här projekt i den vanliga undervisningen.

Kan ni elever påverka innehållet i det här projektet?

– Ja, vi kan ju välja mycket vad vi vill arbeta med. Natasha brukar föreslå att vi ska arbeta med idéer som vi tycker är roliga, men som samtidigt också är en utmaning.

Sara Ahlquist, 8 G. Har valt fotoprojekt, abstrakta och konkreta teman.

– Jag arbetar med en kompis, vårt tema är olika sidor av Uppsala. Vi ska försöka fotografera till exempel där det är fattigt eller där det är mycket affärer eller kaféer. Platser där det finns olika människor. Hittills har vi mest fotograferat i Centrum, men vi ska ut till Gottsunda (ett miljonprogramsområde) också.

Vad tycker du om innehållet i projektet?

– Jag tycker att det är väldigt bra. Vi får ju höra hur olika fotografer och konstnärer arbetar. Det gör att man kan komma på nya saker själv, som man kanske inte hade kommit på annars.

Förra gången var det en fotograf och han hade ju fotograferat väldigt mycket här i Uppsala. Jag tyckte det var ganska intressant, vi hade kommit på vårt tema innan, men vi fick verkligen idéer om hur vi kunde göra.

Har ni elever kunnat påverka Skapande skola-projektet?

– Jag tror inte det. Men det är en väldigt bra tanke om vi kunde vara med och påverka och styra lite vad vi gör i de här projekten. Det skulle också vara bra om man kunde passa in, till exempel arbete med film, i de andra ämnena. Vi fick göra någon film på SO någon gång, men annars brukar vi inte göra det.

Axel Lindström, år 9 F. Har valt videoproduktion.

– Vi fick välja mellan att fotografera, filma, måla och arbeta med arkitektur. Jag är med i en grupp som valde att filma, vi ska göra en musikvideo. Vi har gjort en bra planering och ska börja filma nu. Vi ska också klippa in en del stillbilder. Vi kommer att agera framför kameran också. Vi känner varandra väl, men man lär ju känna varandra ännu bättre

när man måste samarbeta. Ingen av oss har filmat tidigare, men vi har fått lära oss hur man filmar, kameravinklar och andra tips, av en filmare som kom till skolan. Sedan kommer Natasha hjälpa oss att redigera.

Vad tycker du om projektet?

– Jag tycker att det är jättebra. Annars, om vi inte får prova på sådant här, sitter vi bara och ritar. Och det har man ju gjort sedan man gick i förskolan. Vi har fått olika föreläsningar också. Det kom bland annat en som hade varit med och byggt upp ishotellet i Jukkasjärvi. Hon berättade hur det gick till, hur de hade bildat en massa rum av is. Och hur de gjorde för att isen inte skulle smälta. Hon berättade också hur de byggde upp kyrkan och förklarade hur den kunde stå upp. Det var jätteintressant, jättehäftigt. Jag hade inte fattat att man kunde göra så mycket med is och snö bara.

Har ni elever inflytande över innehållet i de här projekten?

– Nej, det tror jag inte, inte vad jag har hört. Men jag tror att det skulle vara jättebra, för då blir man ju mer engagerad om man får vara med själv och planera vad man ska göra.

Hedvig Wärend-Rylander, Linda Eklund, år 9. Har valt videoproduktion.

Hedvig:

– Vi har valt att göra film, en musikvideo, vi ska göra Pink's låt "So What?" Tidigare har det kommit en finsk dokumentärregissör. Hon visade en av sina filmer och berättade hur man lägger upp ett bra manus och vad man ska tänka på när man filmar, till exempel kameravinklar. Jag tycker att det var jätteintressant och bra, man lärde sig mycket.

Linda:

– Vi pratade om detaljer, om hur kameravinklar kan fungera för att skapa vissa känslor. Människor ser ju jättemycket större och mer skräckinjagande ut när man filmar dem underifrån. Sådant där tänker man ju inte på, det hade varit helt omöjligt för oss att göra ett bra arbete om vi inte hade fått veta sådana saker.

Hedvig:

– Vi ska båda två klä ut oss och agera framför kameran, men vi ska också använda Barbiedockor. Vi kommer att göra musikvideon i många korta scener som vi redigerar.

Kan ni redigera film?

– Vi lär oss, säger båda två och skrattar. Vi kan inte nu, men man lär sig väldigt mycket av ett sådant här projekt. Det är ett bra sätt att lära sig på.

Linda:

– Nu har vi filmprojekt och förra året hade vi bildprojekt om ett tema och fick lära oss photoshop. Det är ju jättebra att kunna. Och så hör vi våra kompisar på andra skolor, de säger att de sitter och ritar på bildlektionerna och tycker att det är hur tråkigt som helst.

Hedvig:

– I höstas hade vi också ett projekt när vi arbetade med offentlig konst. Jag gjorde en miniatyrbänk, en soffa, i lera som jag fotograferade. Jag bestämde att den skulle stå vid Svandammen, så jag fotograferade Svandammen också. Sedan arbetade jag i Photoshop och monterade in min soffa i fotot på Svandammen. Det var också ett Skapande skola-projekt.

Vad tycker ni om den här sortens projekt, att ni får arbeta i olika konstformer?

Linda:

– Det är faktiskt ett väldigt bra sätt att få eleverna intresserade. Det känns ju mycket större också, det känns ju som att det man gör blir viktigt. När det kommer folk utifrån, som den här filmregissören, och berättar och förklarar hur man gör film. Då lyfts alltihop till en annan nivå.

Det finns ju skolor som kopplar den här sortens arbete till lärandet i skolans andra ämnen? Hur ser ni på det?

Hedvig:

– Man lär sig ju faktiskt mycket bättre om man använder båda hjärnhalvorna. Så jag tror att det är jättebra om man jobbar så här ännu mer. Det är ju så för många att de blir skoltrötta, men om man lägger in sådana här projekt i fler ämnen tror jag att skolan blir roligare. Man vinner på det i längden, tror jag, även om det kan kosta mer pengar.

Linda:

– Hur ofta är det inte vi går till språklektioner och mattelektioner och tycker att det är jättetråkigt. Nu har vi gått halva vårterminen och det känns som att bara den här terminen har pågått i flera år. Nästan alla lektioner är likadana, upp med boken, läs i grammatiken. Lärarna borde verkligen anstränga sig att variera undervisningen på många olika sätt.

Har ni kunnat påverka upplägget av Katarinaskolans Skapande skola-projekt?

Linda:

– Nej, det har vi inte. Men, det är ju jätteviktigt att eleverna får vara med och bestämma, då lär man sig ju mer.

Hedvig:

– Det är ju många i vår klass som har valt att göra olika saker i projektet. Alla är ju så olika, det är kanske bra att man får bestämma lite mer själv. Om undervisningen blir lite mer anpassad efter olika människor, blir det lättare att göra bra ifrån sig.

**Skolledare: Björn Hjalmarsson, Katarinaskolan, f– 9,
Hur ser du på Skapande skola-projekten på Katarinaskolan?**

– Jag tycker att de verkar väldigt intressanta. Framför allt tänker jag då på just att eleverna får kontakt med verk samma kulturutövare i olika genrer. Det är väldigt värdefullt. Jag var till exempel med en gång när en konstnär berättade för eleverna om sitt arbete, om sina kreativa processer. Jag tror att sådana samtal kan fungera som en ögonöppnare för eleverna, de hör att man kan tänka större, vidare och friare än de kanske är vana vid. De förstår att man kan tänka och associera i andra banor om vad konst kan vara. Och jag tror att det där hänger ihop med elevernas eget skapande arbete i projekten.

Har estetiska läroprocesser en tydlig plats i undervisningen på Katarinaskolan?

– Inte på ett tillräckligt systematiskt sätt, skulle jag säga. Man har arbetat med en hel del kulturella projekt genom åren. Man har satt upp Shakespeares ”Stormen” i ett stort projekt. Och gjort ytterligare ett stort projekt om antiken, med texter av Horatius. Skolans andra bildlärare har samarbetat med andra ämnen tidigare, eleverna har gjort serier om olika moment i historia och religionskunskap. Det var jättespännande. Han fortsätter:

– Men det jag grubblar på nu är hur vi kan hitta sätt att få det där att bli en del av skolans ordinarie funktionssätt. Så att det inte blir något man hittar på ibland när man är extra inspirerad. Jag kommer att lägga in en del frågor kring det här nu när vi planerar nästa läsår. Jag undrar om vi till exempel kan planera extra bildlärartid, som lärare i andra ämnen kan disponera i samarbetsprojekt. Då skulle en bildlärare kunna vara en extra resurs och gå runt några veckor i taget i olika klasser. Jag har arbetat med ett sådant upplägg, också när det gäller musik och slöjd, på skolor där jag har varit rektor tidigare. Och det gav väldigt goda erfarenheter.

Kan ett initiativ som Skapande skola vara betydelsefullt för Katarinaskolan?

– Ja det tror jag. Nu handlar det ju om att få upp hela kollegiets ögon för att kultur och estetiska läroprocesser tillför kvalitet i lärandet. Att man får ett bredare spektrum för hur man närmar sig olika kunskapsområden.

Och det är klart att får vi då en extra resurs som Skapande skola, under en period, så kan man ju använda den så att fler lärare inser att det här är något som bidrar till att skolan når målen. Vi har ju ett uppdrag som handlar om att elever ska kunna lära saker på många olika sätt. Och det hade kanske inte varit så lätt att visa det så kraftfullt utan det här bidraget. I bästa fall kanske vi kan driva en del av det här vidare på egen hand.

Hur utvecklar ni strategierna för Skapande skola-projekten för andra året?

– Under första året finns ju projekten inom bildämnet. Nu försöker vi utveckla projekten till samarbeten mellan skolans olika ämnen. Vår tanke är att nästa års Skapande skola-projekt ska underlätta samarbeten mellan olika lärare. Det är också så än så länge att några lärare på skolan är intresserade, andra är inte det.

Björn Hjalmarsson konstaterar att Natasha Dahnbergs arbete med första årets ansökan var betydelsefullt för skolan. Att det är lika betydelsefullt att hon är verksam som konstnär och har många idéer om hur skolan kan utveckla estetiskt arbete. Också det att hon har så många kontakter inom kulturområdet och har stor erfarenhet av hur man lägger upp en ansökan. Många skolor har inte tillgång till samma kunskaper.

Vilket ansvar har då du som skolledare för att utveckla skolans arbete när det gäller estetik och lärande?

– Det enklaste är ju att stödja en lärare som Natasha Dahnberg. Det är den första nivån. Sedan handlar det om att uppmärksamma skolans övriga lärare. Det handlar också om hur skolan kan arbeta med värderingsfrågor, alltså bland annat om hur våra elever kan växa upp till generösa människor som är beredda att lära av andra och dela med sig till andra. Sådant lär man sig genom erfarenhet, genom diskussioner, men inte minst också genom estetiska bearbetningar av känslor, tankar och värderingar. Och vi ska arbeta systematiskt med det under temadagar och i projekt med viss regelbundenhet. Jag hoppas att vi kan ta med oss erfarenheter från Skapande skola-projekten till det arbetet.

Han fortsätter:

– På sikt måste lärarna blir klara över att vi har vissa mål vi ska nå på värdebearbetningsområdet och nu har den diskussionen redan börjat här. Lärarna ser att deras elever är utsatta för ett väldigt värderingstryck, man ska vara stor och tuff och bäst, vinna alla idoltävlingar och annat. Vår kultur är väldigt individ- och segrarorienterad. Och det tänkandet får ju också väldigt starka estetiska uttryck, till exempel i medier och dataspel. Vi hoppas att eleverna också ska kunna tänka i andra banor. Men frågan är hur vi ska nå fram till dem.

– Därför tror jag att skolor också måste ha estetiska och alla möjliga infallsvinklar på hur vi problematiserar det här området, som både lärare och elever kan ha stor glädje av för att nå skolans mål. Och här på skolan ska de estetiska ämnena ha samma tyngd och vikt som andra ämnen. Och jag tror inte att det är så vanligt på många skolor

Har skolans elever inflytande över projektens innehåll?

– Det är en viktig aspekt. Men det kan vara svårt för elever som är tretton–fjorton år att arbeta med ansökan om ett

projekt som kanske kommer igång om ett halvår. Det är lättare att få med elever i inflytandeprocesser om projekt som ligger i en för dem överblickbar tidsrymd. Samtidigt är det inte oviktigt att elever också tar en del ansvar för att skolan utvecklas för kommande elever. Vi har också haft en ganska stark tidspress för vår ansökan både första och nu andra året. Och även om inte eleverna har varit involverade i arbetet med ansökan, är det ju deras respons på första årets projekt som gör att vi söker för Skapande skola igen.

Samordnare Marianne Sörenson, rektor på Kulturskolan sedan sju år tillbaka, tidigare biträdande rektor på gymnasieskolan.

I Hällefors kommun finns sedan sexton år tillbaka en långsiktig strategi när det gäller kultur och estetiska arbetsprocesser för barn och unga i samhället. Kulturskolan byggdes upp i samband med att stålverket lades ner, samhället för-lorade då tusen arbetstillfällen på bara ett par år.

Marianne Sörenson:

– Stålverkets nedläggning orsakade en väldig kris i samhället. Stålverket var den bild många i samhället hade av vilken väg deras barn skulle ta i livet. Politikerna diskuterade då olika möjliga vägar för samhällets utveckling.

Man fattade beslutet att börja med barnen och kom fram till att alla barn som växte upp i Hällefors skulle ges möjlighet att uttrycka sig genom kultur, olika estetiska uttryck, i förskola, skola och kulturskola. Den långsiktiga tanken var att föräldrarna, genom barnen, skulle se att deras barn kunde arbeta i olika konstarter på ett sätt som de, deras föräldrar, själva inte hade kunnat drömma om när de var barn. Detta, tänkte politikerna, skulle kunna ge framtidstro. I Hällefors fanns det andra möjligheter, andra utgångspunkter. Hon fortsätter:

– En av utgångspunkterna var musiktraditionen i samhället, förkroppsligad i Bruksorkestern. Samhället har också en folkhögskola som utbildade amatörteaterledare. Ytterligare ett spår som diskuterades var bild. Kulturen skulle vara med och förändra samhället.

Samtidigt gjorde kommunen en omorganisation. Nu skulle nämnderna för barnomsorg, skola, kultur och fritid ha en gemensam strategi. Och alla barn skulle få prova på dans, spela klassorkester och arbeta med rytmer för utbildad musikalärare, arbeta med bild för utbildad bildlärare, samt spela teater, under ett år vardera under de allra första åren i skolan. Den här satsningen går under namnet "Obligatoriet".

– Om en del av de här barnen sedan tycker att det estetiska arbetet är spännande ska de ha chanser att fortsätta, dels inom billig frivillig verksamhet på eftermiddagar och kvällar, dels inom skolan på den tid som numera kallas elevens val: "årskurs 3–9, i olika konstarter. Ungefär en tredjedel av alla elever i årskurs 6–9, åttio elever, väljer "Skapande" som elevens val. Obligatoriet innebär också att de barn som sedan inte vill välja "Skapande" som elevens val, kan göra ett mer medvetet val tack vare sina estetiska erfarenheter under de första åren i skolan.

Den kommunala musikskolan organiserades alltså om till kulturskola och fick uppdraget att organisera det estetiska arbetet för barn och unga. Numera har kulturskolan ansvaret för all undervisning i bild och musik i hela grundskolan, samt för de estetiska kurserna för gymnasieskolan. Det innebär att det för eleverna blir en röd tråd i hela upplägget från de allra minsta och upp i gymnasieskolan. Man har numera också en fritidsklubb, som drivs av kulturpedagoger på kulturskolan. Dessutom kulturverksamhet, Lilla Kvarn, för ungdomar på kvällstid, de gör också en show varje år. Verksamheten innehåller bland annat foto, film, bild, dans, musik. Det här drivs utan kostnad för barn och unga. Men kulturskolan har också kursverksamhet för barn och unga, kostnaden för de kurserna är låg. Marianne Sörenson:

– Nu gör vi också för andra året en satsning i förskolorna. Vi har tre olika inriktningar som vandrar runt mellan förskolorna, musik/sång, rörelse/dans, samt berättande som också arbetar med dramatisering och bild. Vi tror att arbetet inom de här olika spåren kan innebära en kompetensutveckling också för personalen.

Marianne Sörenson har varit rektor på Kulturskolan i sju år, tidigare var hon biträdande rektor på gymnasieskolan. Hon har varit med så länge att hon kan se skillnaden när det gäller barns möjligheter, efter satsningen på kultur för arton år sedan. Tidigare fanns det egentligen enbart ett rikt föreningsliv inom idrott för barn och unga på fritiden.

– Numera kan det hända att elever från någon av skolorna kommer till Kulturskolan och säger att de ska redovisa ett projekt, till exempel i SO eller historia, som de arbetar med i skolan. Nu vill de göra en film som redovisning och de har redan en färdig idé. Och de har ju erfarenhet av att arbeta med film på Kulturskolan. Nu vill de låna våra filmkameror.

– Och det är ju det där vi vill åt, att de blir självgående och kan arbeta inom olika konstformer. Att de blir inspirerade, har idéer och vet hur de kan genomföra dem.

Kulturskolan har strax under sexton hela tjänster, musik olika instrument, bild, dans, teater, foto, film, samt några mer allmänna kulturpedagoger, som främst arbetar med fritidsklubbarna.

Kulturskolans pedagoger är organiserade i olika arbetslag som arbetar för samtliga rektorsområden i Hällefors kommuns skolor, i förskolor, grundskolor och gymnasieskola.

Marianne Sörenson:

– Genom vår Skapande skola-ansökan såg vi en möjlighet att komplettera den uppbyggnad för skapande arbete som Hällefors redan har. Vi ville kunna ta in professionella filmare, fotografer och verksamma inom andra konstarter, som är mer specialiserade inom sina områden än våra kulturpedagoger. Vår tanke var att alla elever i år 6–9 skulle tycka det var intressant att höra en föreläsning om hur de tänker i sitt arbete, hur de lägger upp det professionellt. Vi ber också kulturarbetarna att göra en särskild workshop om dokumentär film, respektive foto för de elever som valt ”Skapande” i elevens val. De fick pröva kameravinklar, ljussättning, ljud med mera. Jag tror att det gav eleverna mycket att tänka på också när de gör sina egna filmer och fotoprojekt. Hon fortsätter:

– Det här blev väldigt lyckat. Det var många av våra elever som gick fram efter föreläsningen och ville ställa olika frågor, de ville veta mer. De här besöken gav också eleverna många tankar om vad de skulle kunna tänka sig att jobba med i framtiden. Det är viktigt att våra elever får vidga sina perspektiv. Under våren planerar vi att bjuda in professionella som arbetar med ljud för till exempel film, radio och tv, samt scenografi, men det är rätt svårt att få in det i skolans schemaläggning, nationella prov och annat.

Under första året ska alla elever i år 6–9, också få se en dansföreställning, ”ID-handlingar”, som tar upp olika aspekter på identitet.

Vilken arbetsinsats har Skapande skola-projekten krävt av dig?

– Hällefors kommun fick fyrtiofyratusen kronor. Det är inte jättemycket i förhållande till hur mycket arbetstid jag har lagt ner på att planera projektet. Jag skulle tro att jag kommer att ha jobbat heltid minst två veckor med Skapande skola-projekten. Och den tiden finns egentligen inte. Jag måste ta den från min ordinarie tjänst, det är lite hårt för att få en sådan begränsad summa. Arbetet består dels av att skriva ansökan, ta alla kontakter, förankra projektidéerna på skolorna hos rektorer, lärare och elever och med kulturarbetare, ordna alla lokaler, allt måste ju fungera. Marianne Sörenson fortsätter:

– Det är så mycket arbete med en sådan här ansökan så även om förvaltningschefer och rektorer är intresserade så tror jag att många drar sig för det arbetet. Jag tror inte att det hade blivit någon ansökan från Hällefors om jag inte hade tagit på mig det arbetet. I små kommuner finns det inte heller tjänstemän som har arbetstid för sådana här uppgifter.

Har eleverna i Hällefors haft något inflytande över projektens innehåll?

– Vi har pratat med de grupper av elever som valt ”Skapande”, som elevens val. Vi har diskuterat det vi gjort under första året. Och vi har försökt fånga upp deras intressen och önskemål som underlag för ansökan. Jag tycker att det blev en bra diskussion. Vi har också gått den formella vägen via skolornas elevråd, men då är det svårt att veta hur många elever man egentligen når. Men att sedan ge eleverna möjligheter att förstå och välja det de inte känner till är svårare. Hon fortsätter:

– När vi på Kulturskolan gör olika utvärderingar med våra elever framgår det att eleverna märker att grundskolans lärare inte alltid är positiva till det kulturpedagogiska arbete som Kulturskolan driver. Eleverna känner skillnaden mellan skolans och Kulturskolans förhållningssätt. Och det där bör vi vuxna ta åt oss och fundera över. Vi har ju ett gemensamt uppdrag som handlar om barnen. Marianne Sörenson:

– Men det finns också elever som inte är intresserade av den här sortens kulturprojekt. I en bruksort som Hällefors finns det de som inte tycker att kultur är manligt. Därför blir en aspekt av det här arbetet också ett sätt att stärka tjejerna och de killar som kan vara intresserade. Vårt uppdrag handlar om att göra kultur tillgänglig för alla, det är en jätteviktig del i projektet som handlar om demokrati. Hon fortsätter:

– Och här är jag kritisk till att Skapande skola bara gäller år 7–9. Jag tror egentligen att det är fel. Bland det viktigaste vi har gjort i Hällefors är vårt arbete i förskolorna. Nu har vi också kulturprojekt, sång, rörelse och ramsor, redan för spädbarn tillsammans med familjecentralen i kommunen. Ska vi ändra någonting, få in kulturen i samhället, måste man börja tidigt. Kulturen måste ligga i barnens grundförståelse av tillvaron.

Hur vill ni utveckla Skapande skola-projekten för nästa läsår?

– Vi har diskuterat i flera år hur vi skulle kunna utveckla skolans pedagogik tillsammans med kultur och skapande i olika konstformer. Det handlar också om att utveckla samverkan mellan skolorna och Kulturskolan. Vi får ofta synpunkten från skolor att våra kulturpedagoger tvärtom borde vara med i skolans arbetslag. Men det går inte ihop tidsmässigt. Deras tjänster blir inte tillräckligt stora, de måste ju kunna försörja sig. Hon fortsätter:

– Vi kommer från olika verkligheter och pratar faktiskt inte ens samma språk. Ofta kan det vara ganska lätt att få igång samarbete med en enskild intresserad lärare. Men när jag vill utveckla samarbetet i större skala, kan det vara svårt att hitta samma vilja. Marianne Sörenson fortsätter:

– Egentligen skulle jag vilja att Skapande skola-satsningen skulle kunna stödja den utvecklingen. Just nu planerar vi en ny skola och diskuterar hur den ska se ut för att vi ska kunna utveckla nya arbetsformer. Och vår Skapande skola-ansökan för nästa år handlar om att flera lärare, dels svenska-lärare, dels NO-lärare, nu säger att de vill samarbeta mer med Kulturskolans pedagoger. Vi vill ägna nästa års Skapande skola-bidrag åt att utveckla det arbetet. Med projekt som utgår från gemensamma diskussioner.

Klockarhagsskolan, 6–9, i Hällefors

Lärare: Lena Hjalmarsson, lärare i svenska, år 6–9.

Fredrik Fogelqvist, matematik, fysik och teknik, år 6–9.

Hur fick ni reda på att det skulle sökas pengar för projekt inom Skapande skola för nästa läsår?

Lena Hjalmarsson:

– Jag fick ett mail av Marianne Sörenson, för en tid sedan. Jag fick mailet på onsdagen och vi behövde svara redan på fredagen samma vecka. Så vi svensklärare satte oss lite snabbt och pratade om vad vi ville ha. Marianne frågade bland annat i mailet om man skulle kunna få in teater i undervisningen, med hjälp av kulturpedagoger utifrån, eller om vi hade andra idéer.

Lena Hjalmarsson fortsätter:

– Vi lärare fortsatte fundera över vad vi skulle önska. Vi tänkte att vi kanske missar någonting, som kan vara jättekul, för vi har aldrig gjort det. Dockteater håller vi på en del med själva, men vi tänkte att det kanske skulle vara kul att få hjälp med att göra en enkel teater. Vi tyckte också att det skulle vara jättekul om våra elever fick se en vanlig teater som de kunde förstå. Kanske ”Romeo och Julia” eller ”Hamlet”, som vi kunde arbeta med innan. Och också göra ett uppföljande arbete på med diskussioner. Man kunde ju också se en filmatisering.

– Det viktiga är ju att vi hinner förbereda den kultur som eleverna ska få se. Lärarna började också fundera på projekt som iscensätter ett scenario, till exempel krig. Eleverna delas in i olika grupper och tanken är att de ska få möjligheter att leva sig in i och bättre förstå krig eller andra scenarios, genom att få roller och agera på olika sätt. De önskade sig också författarbesök.

Fredrik Fogelqvist:

– Jag hörde talas om Skapande skola på en arbetslagsträff. Jag har också haft ett samtal med Marianne Sörenson om olika idéer jag har. Kulturskolans lärare har ju en annan pedagogik än skolan. Det kan till exempel handla om hur man förklarar vad perspektiv är eller vad tredimensionellt är, hur man får ner tre dimensioner till två. Jag skulle vilja

pröva att samarbeta med bildlärare, till exempel när jag undervisar i matematik. Jag vill arbeta mer med att lära eleverna att rita och se, det är ju mycket det matematik handlar om. Om elever lär sig ”se” matematiken förenklar det inlärningen.

Fredrik Fogelqvist fortsätter:

– Jag har praktiska moment i min undervisning redan nu. Vi går till exempel ut och arbetar med olika perspektiv, som höjden på en penna och höjden på en flaggstång. Vi ritar cirklar i sanden, då eleverna själva får vara radien. Och vi letar efter cirklar och andra geometriska figurer i elevernas vardag. Men just när det gäller ritandet brister det och jag skulle gärna undervisa tillsammans med en bildlärare. Jag skulle också vilja göra en gemensam strategi och planering för undervisningen. Då vill jag att vi utgår från att matematiken kommer in i bilden, lika mycket som bilden kommer in i matematiken.

Och fysik? Vill du samarbeta med kulturpedagoger i det ämnet också?

– Ja i fysiken kan jag se kopplingar till musiken som jag skulle vilja undersöka. Framför allt när det gäller ljud, akustik, frekvenser. Redan idag gör jag enkla demonstrationer av hur ljudet på en sträng bestäms av hur den är spänd, till exempel. Men det skulle kunna visas mycket tydligare om eleverna fick prova själva. Om de fick sitta med en gitarr, eller något annat stränginstrument, och pröva på riktigt. Då skulle de betrakta instrumentet också som ett fysikaliskt objekt.

Har du pratat med Kulturskolans bild- och musikpedagoger om dina idéer, de ju är rätt konkreta?

– Nej, men jag har sagt att jag gärna vill samarbeta med dem i någon form. De kanske också har idéer. De verkar också intresserade på Kulturskolan, men sedan kommer det inte längre.

Om ni får Skapande skola-bidrag för år två, kommer du då försöka få igång ett sådant samarbete som du beskriver i dina ämnen?

– Ja, det kommer jag göra om det finns mer resurser än skolan har nu.

Lena Hjalmarsson:

– Vi lärare på skolan har ju idéer och Kulturskolans lärare har också idéer. Men vi har våra lektioner och de har sina lektioner. Det går inte att få ihop, det är besparingar och annat. Det gör att man inte har funderat på möjliga samarbeten. Men i svenska kan man ju vara med på nästan vad som helst. Mina elever skulle kunna vara med på

undersökningar om musik och fysik, eller bild och matematik, och skriva faktauppsatser.

Pågår det samtal på er skola om de olika estetiska språken, om och hur de kan påverka och fördjupa lärandeprocesser?

Fredrik Fogelqvist:

– Nej, det gör det väl inte.

Lena Hjalmarsson:

– När jag började för sex år sedan hade jag en vision om att skolan skulle ha ett bibliotek. Och det var vi ju fått igenom. Men i dagsläget är det ju bara nedskärningar. Men samtidigt är det många av skolans lärare som är öppna för nya idéer. Jag tror också att vi skulle kunna utnyttja varandras kompetens mer, det kan till exempel gälla grammatik i olika språk, eller retorik. Det gäller ju att eleverna får det bästa av olika lärares kunskaper.

Fredrik Fogelqvist:

– Vi NO-lärare har bett om gemensam tid på schemat för ämnesövergripande projekt, då vi kan koppla NO till något annat ämne. Det skulle också kunna ge möjligheter för att få in Kulturskolan i ett samarbete.

Elever på Klockarhagsskolan:

Thirza Poot, 8 C, Sarah Ullbrand 7 B. De har båda valt ”Skapande” som elevens val.

Varför har ni valt ”Skapande”?

Sarah Ullbrand:

– Jag tyckte att det verkade kul när jag gick i sexan. Jag har haft teater, film, musik och bild.

Thirza Poot:

– Jag tyckte också att det verkade kul. Så jag har valt det i flera terminer, jag har hållit på med musik, bild och film.

Finns det kopplingar mellan skapande/elevens val och annan undervisning? Kan man till exempel redovisa arbeten med film?

Sarah Ullbrand:

– Då skulle man nog lära sig lite lättare. För det fastnar ju mycket bättre om man kollar på en film än om man läser.

Thirza Poot:

– Man skulle väl kunna göra det. Men det är ingen som gör det. Skolan och elevens val är liksom två olika saker. Jag håller på med film i ”Skapande”, typ stop motionfilm/animation med fotografier av riktiga människor och se-

dan klipper vi ihop det till en lite hackig film. Det handlar om två danser, sedan har vi gjort musik till.

Sarah Ullbrand:

– Jag håller på med musik. Jag sjunger och en kompis spelar gitarr. Vi har också haft besök av en fotograf och några filmare. Man lärde sig ju lite, hur man filmar från olika vinklar, hur man skriver manus, till exempel.

Thirza Poot:

– Dels var det föreläsningar om film och fotografi, sedan kunde man gå runt på olika stationer. Så nu vet jag lite mer om vad man måste tänka på när man skriver manus, hur man filmar och hur man redigerar. Det var också så när fotografen berättade. Jag började tänka efter om det där var jobb jag skulle vilja göra när jag har gått ut skolan.

Nu när ni har haft några föreläsningar och besök av kulturarbetare, vad tycker ni att Hällefors skulle satsa på som nästa års Skapande skola-projekt?

Thirza Poot:

– Jag har inte tänkt på det. Men vi brukar göra utvärderingar efter varje termin i ”Skapande”. Vad man tycker är bra eller dåligt och om man själv har några idéer.

Jesper Haikola, 8 D och Ida Aggeborn, 7 A.

Varför har ni valt ”Skapande”, som elevens val?

Jesper:

– Jag ville lära mig mer om bild, Photoshop och sådant. Jag valde ”Skapande” i sexan och sjuan också. I sjuan gjorde vi en film.

Ida Aggeborn:

– Jag har musik som ”Skapande”. Vi har skrivit en låt och gjort musik till också. Det är kul.

Just den sjunger jag, annars brukar jag spela trummor. Nu håller vi på att spela in den, då spelar jag trummor också. I sexan gjorde vi en musikal i ”Skapande”. Och när jag gick i fyran gick jag på Valhalla, Kulturskolans fritidsklubb, då brukade vi göra filmer.

Vad tyckte ni om Skapande skola-projekten, ni hade föreläsningar och workshops om film och fotografi?

– Det var intressant, kul att höra dem berätta om sina arbeten. Det var ganska inspirerande och häftigt. Det är häftigt att man kan ha sådana yrken

Jesper:

– Jo, det var intressant, faktiskt. Men det är inget jag vill satsa på direkt.

Är det viktigt för er att ha den här sortens kulturprojekt i skolan?

Ida:

– Ja, visst. Det är ju bra att man får lära sig andra saker än själva skolämnena.

Tanken är att elever ska ha inflytande över Skapande skola-projektets innehåll. Hur tycker ni att den här sortens kulturprojekt skulle kunna utvecklas under nästa läsår?

Jesper:

– Jag tycker att det är bra som det är, fast det vore ju kul att göra en film ibland.

Ida:

– Det är ju viktigt att man inte bara får sitta och skriva i skolan, utan även göra något. Och då skulle det ju vara roligt om det är något sådant här.

Hur lär man sig bäst, om vi talar om skolämnen?

Jesper:

– Ju roligare det är desto mer lär man sig ju. Man behöver ju skifta och göra olika saker, så det inte blir så enformigt.

Ni har ”Skapande” en och en halv timme per vecka.

Räcker det?

Ida:

– Jag skulle gärna vilja att det var mer.

Skolledare: Helena Persson, rektor, Klockarhagsskolan, 6–9. Helena Persson har varit rektor på skolan i tre år, tidigare var hon lärare i matematik och NO i tre år.

Hur ser du på Skapande skola-projektet i Hällefors?

– Jag trodde nog att det skulle vara lite annorlunda än vad det har blivit. Både Marianne Sörenson och jag diskuterade vad det skulle kunna innehålla. Vi på skolan hade velat ha ett större inflytande över projektets innehåll. Men jag vet också att det var väldigt lite tid och Marianne Sörenson hann ju inte förankra första årets ansökan hos lärarna heller.

– Jag fick egentligen bara rubriker, som ”Att vara fotograf”, och det var egentligen allt jag kunde säga till lärarna. Det gjorde att lärarna hade svårt att förbereda klasserna på vad besöket skulle handla om.

Det var ju både föreläsningar för alla elever i samtliga klasser och dessutom workshops om att arbeta med fotografi, respektive dokumentärfilm med de omkring åttio elever som har valt ”Skapande” som elevens val. Har du pratat med eleverna om vad de tyckte?

– Nej, jag har inte pratat med eleverna. Men jag har pratat med arbetslagsledarna och de tyckte inte att det verkade vara rätt målgrupp, alltså rätt ålder, för föreläsningarna. Men nu har vi också haft besök av dansare som gjorde en föreställning om identitet. Där såg jag skillnaden, vi fick i god tid ett förberedelsematerial av Marianne Sörenson om vad föreställningen skulle handla om. Det är viktigt att lärarna kan förbereda sådana här besök.

Har du arbetat med ansökan inför nästa års Skapande skola-satsning?

– Nej, Marianne har diskuterat den direkt med lärarna. Men det blev en miss, lärarna fick för lite tid, bara två dagar, att fundera. Och det här är ett problem vi har, vi är ju två olika organisationer. En sådan här fråga, om hur lärarna vill samarbeta med Kulturskolan till exempel inom Skapande skola, kräver ju att vi funderar och diskuterar i de olika arbetslagen. Hon fortsätter:

– Det finns många idéer om samarbeten mellan till exempel musik eller bild och skolans andra ämnen. Men möjligheten för våra lärare att samarbeta med Kulturskolan i olika ämnen och i längre projekt är begränsad. Det beror på att lärarna på Kulturskolan är så uppbokade av arbete ute på olika skolor. Våra NO-lärare har föreslagit att vi skulle kunna använda en tredjedel av deras undervisning för samarbete med Kulturskolan, om till exempel fysik och musik. Jag tycker att det är toppen! Men i måndags fick jag ett fastspikat schema för Kulturskolans arbete nästa läsår, där det inte finns några möjligheter för sådana samarbeten. Jag tycker att det är jättetråkigt, det finns inte tillräcklig flexibilitet.

Helena Persson konstaterar att det inte heller finns någon tid då Kulturskolans pedagoger och grundskolornas lärare kan planera tillsammans.

Helena Persson:

– Trots de här svårigheterna finns det en stor vilja till samarbete både på skolor och på Kulturskolan. Hon fortsätter:

– Kulturskolans pedagoger är jättebra, men de arbetar hela tiden i enstaka lektionspass och sedan ska de vidare till nästa klass, nästa skola.

– Jag har fyra av Kulturskolans pedagoger i bild och musik som kommer och arbetar på vår skola. Jag uppfattar det så att de gärna skulle vilja vara mer involverade i vår verksamhet och samarbeta med våra ämneslärare. Men som deras schema är upplagt går inte det.

På Klockarhagsskolan ligger samarbetet med Kulturskolan dels i undervisningen i musik, respektive bild, dels i undervisningen inom ”Skapande” som elevens val. Nu finns det lärare både inom svenska, engelska, NO och franska som vill samarbeta med Kulturskolans musikpe-

dagoger. Läraren i franska driver till exempel ett samarbete med en skola i Frankrike och behöver hjälp med att göra musik och texter.

Hur ser du som skolledare på de estetiska språkens möjliga betydelse i barns och ungas lärande i skolan?

– De estetiska språken har jättestor betydelse och det är det många lärare här som också tycker. Men vi grundskolerektorer måste ha vissa möjligheter att kunna påverka Kulturskolans verksamhet. Det är inte heller bra att Kulturskolans pedagoger fungerar som en helt egen grupp i skolans verksamhet.

Nu planeras en ny skola i Hällefors. Klockarhagsskolan ska byggas om och två av kommunens f–5-skolor ska flytta dit. Den nya skolan blir alltså en f–9-skola.

– I den skolan kommer kulturpedagogerna få en helt annan möjlighet att skapa ett spår mellan årskurserna i hela skolan. De kan till exempel arbeta med alla åldrar i samma projekt. Då kommer vi på högstadiet ha fyra enheter, med arbetslag som arbetar tillsammans. Vi grundskolerektorer vill att kulturpedagogerna ska vara med i arbetslagen, Kulturskolans rektor vill att de kommer någon gång i månaden och arbetar i längre pass.

DOKUMENTATION FRÅN FORSKARSAMTAL

Birgitta E Gustafsson, universitetsadjunkt, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet. Hennes doktorsavhandling "Att sätta sig själv på spel. Om språk och motspråk i pedagogisk praktik" undersöker bland annat lärares olika strategier i mötet med konstnärliga språk, bland annat teater.

Monica Lindgren, forskare vid Högskolan för Scen och Musik, Göteborgs universitet. Hennes doktorsavhandling "Att skapa ordning för det estetiska i skolan" är en kritisk granskning av det estetiska fältet i grundskolan och de diskurser kring det estetiska som blir synliga där. Hennes forskning nu rör lärande inom det estetiska området, i grundskolan och lärarutbildningen.

Gunilla Dahlberg, professor i pedagogik, Institutionen för didaktik och pedagogik, Stockholms universitet. Har sedan åttiotalet bedrivit forskning som rör etiska och estetiska dimensioner i lärandet, särskilt i förhållande till förskolepedagogik. Gunilla Dahlberg samarbetar i sin forskning sedan många år med forskare, verksamma i Reggio Emilia. Några titlar: "Från kvalitet till meningsskapande", "Ethics and politics in early childhood".

Johan Söderman, lektor i barndoms- och ungdomsvetenskap, Institutionen "Barn, unga, samhälle", Lärarutbildningen, Malmö Högskola. Hans doktorsavhandling "Rap(p) i käften" handlar om hiphopens tvåestetiska, konstnärliga och pedagogiska strategier. Johan Söderman diskuterar där bland annat hiphopens starka inslag av folkbildning.

Samtalsledare och text: **Amelie Tham**, kulturjournalist.

Begrepp som kultur och skola, konstarter, estetik, estetiska lärprocesser återkommer ständigt i Skapande skola-satsningen och alla andra processer i skolan som rör estetiska språk, lärande och samarbete mellan skolor och kulturinstitutioner. Hur ser ni på de här begreppen?

Johan Söderman:

– Konsten, eller olika konstarter, har som syfte att förändra någonting, att vara en opposition i samhället, kanske också att vara de svagas röst. I Italien kan Berlusconi via sin mediamakt få sextio procent att rösta på honom. Det är en ganska obehaglig samhällsutveckling. Så kul-

turen har en jätteviktig roll i dagens mediasamhälle. Och konst och kultur i skolan har en viktig uppgift att visa på skillnaden mellan det som bara är ett kommersiellt, estetiskt hantverk och den estetik som vill förändra världen. Johan Söderman fortsätter:

– Men jag kan tänka mig att begreppet kultur och skola har en inbyggd konflikt. Det finns kanske något oförenligt mellan skolans pedagogik och det estetiska. Pedagoger och konstnärer, eller kulturpedagoger, talar ofta olika språk. Det finns också ibland en elitism bland konstnärliga utövare. Och den måste faktiskt bort om man ska få det att fungera på en skola.

Monica Lindgren:

– Jag tycker inte att man kan, eller ens ska, sträva efter en entydig, allomfattande definition på vad kultur i skolan eller estetiska lärprocesser är. Jag tror att varje skola och lärarna där, tillsammans med kulturpedagoger, själva ska definiera de begreppen utifrån sina egna förutsättningar och sin egen lokala skolkultur. Men den processen, att komma fram till hur man vill jobba med det här området, kräver att lärare, kulturpedagoger och elever planerar arbetet tillsammans. Det kräver också kunskap om det estetiska fältet. Varje skola måste veta vad man gör och varför. Monica Lindgren fortsätter:

– Det finns så många starka föreställningar, diskurser, om kulturens roll i skolan, som att kultur ska vara roligt och har barn bara roligt så har vi nått vårt mål. Hur vet vi att alla barn har roligt? Och tycker alla barn att all estetisk verksamhet är roligt – oavsett vad och hur man arbetar? Just detta med den lustfyllda estetiken blir ofta en legitimitetsgrund på många skolor. Men jag menar att vi måste förstå och legitimera barns och ungas estetiska lärande även från ett konstnärligt och pedagogiskt perspektiv. Det finns ytterligare en diskurs som handlar om barn med olika former av särskilda behov. På många skolor finns det starka föreställningar om att det i första hand är de barnen som gynnas av det estetiska. Jag är väldigt kritisk till både den här generaliseringen och kategoriseringen av barn. Den innebär faktiskt också att kulturen och det estetiska inte ses som ett värde för alla barn.

Birgitta Gustafsson:

– Begreppet estetik betraktas av många som otroligt svårt att förstå, kultur kanske uppfattas som något enklare. Jag menar att en del lärare sätt är fångade i att det finns ett rätt sätt att förstå, att det skulle finnas ett facit för hur

konstnärliga språk ska förstås. Och det skapar ofta osäkerhet inför en litterär text, en teaterföreställning eller en konstbild. Hon fortsätter:

– Jag ser lärare som en viktig länk för vad till exempel ett kulturmöte, som mellan teater och skola, ska leda till för eleverna. I mötet med teater som konstform finns det inget givet mönster för hur läraren, tillsammans med sina elever, ska möta och tolka den. Det kan skapa osäkerhet och lärare utvecklar olika strategier i den situationen.

Birgitta E Gustafsson lyfter fram tre olika typer av strategier. Det finns de lärare som tillåter sig att vara i det osäkra och vågar göra sådant som de inte brukar göra, de lärarna blir medskapande. Andra reducerar möjligheterna i teaterbesöket och gör inget särskilt arbete med eleverna före eller efter föreställningen. Man stannar i stället kvar i det som är bekant och tryggt. Den tredje strategin är att lärare helt enkelt flyr undan från det som provocerar och förstärker gränsdragningen mot det främmande som teatern representerar. Det är lärare som kan säga att: ”Det var fel teater” eller ”Barnen förstod inte symboliken” eller ”Jag vill ha en riktig teater så jag och mina elever kan få gå iväg och skratta”. Hon fortsätter:

– Jag menar att det finns både uttalade och outtalade regler för vad det innebär att vara lärare. Det är inbäddat i verksamheten, sitter i väggarna och skapar en ordning som samtidigt kan hindra. Och lärarnas olika attityder och strategier får självklart konsekvenser för vad mötet med teatern kan ge barnen. Elever får med vissa lärare kanske inte ens möjligheter att tala om vad de upplevde.

Gunilla Dahlberg:

– Det vi har försökt att göra, på den institution där jag arbetar, är att utveckla forskning som utgår från idén om estetiken och etiken som ett grundläggande värde i våra liv. Vi menar att den estetiska och etiska dimensionen måste finnas i barns och ungdomars vardag. Men på många skolor och förskolor ser och förstår man inte riktigt värdet i den här dimensionen. Men värdet blir synligt om man, som vi gör i vår forskning, följer barns arbete genom nära observation och dokumentation. Då ser man hur barn hela tiden använder estetikens språk för att skapa förbindelser i sitt tänkande om världen och för att utveckla sin kreativitet. Hon fortsätter:

– Men det jag tror att skolor, skolledare och lärare kan tycka är jobbigt är att det djupgående estetiska arbetet också är subversivt, omstörtande, och strider mot skolans traditionella kunskapsbegrepp och ordning. Det estetiska arbetet behöver ett öppet rum och lärarna behöver acceptera att vara i det arbetet i osäkerhet.

Birgitta E Gustafsson:

– Det är också viktigt att man som konstnärlig institution även har en kunskap om skolan och skolans kontext. Och att man intresserar sig för vilken komplex situation som lärare också befinner sig i. I min forskning har jag bland annat studerat mötet mellan Regionteater Blekinge/Kronoberg och skolan. Jag följde hur teatern byggde upp två föreställningar från kollationering till premiär. Som jag upplevde det var de koncentrerade på det konstnärliga arbetet, de hade en hög ambition med vad de ville och hur de med respekt skulle möta det kompetenta barnet. Birgitta E Gustafsson fortsätter:

– Men jag saknade att de inte utvecklade själva mötet med skolan. Jag tycker att de bortsåg från att det här också var en skolteaterföreställning och alltså en del av skolans verksamhet, oavsett om teatern vill det eller inte. Det måste skapas en arena där teater och skola faktiskt möts. Det handlar om ett meningsskapande möte för eleverna och det har båda institutionerna ett ansvar för.

Vad händer inom lärare som får erfarenhet av estetiska arbetsprocesser?

Gunilla Dahlberg:

– Jag tror att många lärare, precis som eleverna, också själva kommer in i lärande och kreativitet. Den här sortens arbetsprocesser skapar en intensitet och vitalitet i relationerna och läraren blir också den som får lära. Men ett av de stora problemen är att lärare som börjar arbeta så här också måste börja prioritera bort något annat. Annars räcker inte deras tid. Ett annat problem är att många som vill arbeta i olika estetiska språk ganska ofta drar igång för omfattande och svåra projekt. Gunilla Dahlberg fortsätter:

– Börja i det lilla, brukar jag säga, för det är det som kan bli det stora. Om projekt blir för omfattande uppstår inte något djupgående och expansivt lärande, man rör sig bara på ytan. Jag tror verkligen att både lärare och barn måste börja med att först lära sig de olika estetiska språken, för att senare uppnå djupare resultat.

Monica Lindgren:

– Det där är något som jag absolut vill instämna i. I min forskning har jag sett att det är väldigt vanligt att elever inte får tillräckligt med tid för att utveckla sitt arbete. Också det att många lärare och kulturpedagoger försöker få med så många olika konstarter som möjligt, i stället för att starta med ett uttryck och gå lite mer på djupet.

– Men i ett av de forskningsprojekt jag arbetat med uppstod verkligen en högre grad av medvetenhet om det estetiska området bland lärarna. Genom en målmedveten fortbildning, praktisk erfarenhet och samarbete med

kulturpedagoger ökade deras erfarenheter och kunskaper inom olika konstarter. De fick egna erfarenheter av till exempel dans och det stärkte deras självförtroende. Lärare måste ha egna erfarenheter av arbete inom de konstarter som barnen ska arbeta med. Hon fortsätter:

– En annan sak som betyder mycket är lärarnas teoretiska förståelse av det estetiska fältet. Att mötas och diskutera erfarenheter och kunskap i olika typer av nätverk gör att lärarna får ett språk, ord och begrepp, för sina erfarenheter inom det estetiska fältet.

Vilken plats kan svenska elever ta i skolan? Då menar jag också med alla sina estetiska erfarenheter, från livet utanför skolan?

Monica Lindgren:

– Det ser naturligtvis olika ut. Men jag tycker att elevernas perspektiv är otroligt eftersatt och frånvarande i det mesta jag ser i mitt arbete. Många skolor, många lärare tar framför allt inte reda på vad eleverna kan. Man måste ju börja med vad eleverna kan, vilken kulturvärld de lever i. Om man inte gör det kommer eleverna inte till sin rätt, de kommer inte till tals. Och då finns det en stor risk att eleverna upplever en del kulturprojekt som meningslösa.

I arbetet med dokumentationen av Skapande skola blir det än en gång tydligt att barn och unga i svenska skolor har väldigt olika möjligheter att arbeta på djupet med estetiska språk. Det beror ofta helt både på skola och lärare. Men vad händer då inom barn och unga i djupa estetiska lärandeprocesser?

Johan Söderman:

– Jag har en bakgrund som högstadielärare i musik och svenska. Jag har också under min egen skoltid spelat mycket i olika rockband. Jag minns att jag alltid längtade till replokalen, tiden i skolan gick så fruktansvärt långsamt. När jag sedan kom ut från lärarutbildningen trodde jag verkligen att jag skulle kunna förmedla någonting till eleverna. Men jag upptäckte att det var svårt, man måste egentligen möta varje individ och se vad han eller hon bär på.

– Det här var i slutet av nittiotalet, den perioden då Petter började skriva raptexter på svenska. Jag hade en grupp elever, med invandrarbakgrund, som var svaga i svenska och omotiverade i undervisningen. Plötsligt kom de till lektionerna med Petters texter som de hade skrivit ut från nätet. De ville veta vad flera av orden i Petters texter betydde, de frågade mig och började slå upp orden i synonymordböcker. Plötsligt hade många av mina elever ett helt otroligt intresse för det svenska språket. Och det berodde inte på mig. Det blev så tydligt att barn och unga

inte är estetiska nybörjare, de kommer till skolan fyllda av alla sina estetiska erfarenheter.

Några av eleverna började också skriva egna raptexter, en av dem var Behrang Miri, som under senare år har fått mycket uppmärksamhet för sitt arbete, rapskrivande, tillsammans med barn och ungdomar i Rosengård. Eleverna drog in rapen som estetiskt hantverk till Johan Södermans lektioner, där möttes plötsligt det som brukar kallas informellt lärande, utanför skolan, med skolans konstruktion av lärande. De här erfarenheterna ledde till att Johan Söderman började forska om hiphop och olika aspekter av lärande.

Behrang Miri sökte sig bort från kommersiell hiphop och började utforska alternativ hiphop, underground. Det handlade om språkexperiment, en förändring av tänkandet. Han beskriver det själv så här:

”Jag ville göra abstrakt rap. Du vet metaforer, mycket djupt och folk förstår det förmodligen inte, men för oss var det enormt kul att göra det, och det stimulerade våra hjärnor att utvidga våra horisonter. Läsa SO och historia, leta efter metaforer och använda dem i texterna. Det här gjorde att jag fick högsta betyg i nästan alla ämnen. Jag blev plötsligt skitbra i skolan.”

Johan Söderman fortsätter:

– Det som också hände var att Behrang Miri började använda sin nya erfarenhet av rapens estetiska språk, rapens konstruktion, i annat lärande. Berang Miri hade låga betyg i många ämnen både i sjuan och åttan. Men nu kom han på ett sätt att memorera skolkunskaper, med samma teknik som han hade lärt sig bygga upp raptexter. Rapen bygger på rim som är lätta att memorera. Berang Miri började skriva ner texter i andra ämnen inför prov, svåra saker som fysik och kemi, efter rapens mönster. Det gjorde att han också fick in flera fullträffar på prov.

Gunilla Dahlberg:

– Vi skriver nu om ett treårigt forskningsprojekt med barn från fyra till sju års ålder. I projektet undersöker vi barns relation till naturen och hur de tänker om naturen, om naturvetenskap. Deras tänkande om naturen liknar faktiskt kaosforskningens teorier. Det vi ser är att barnen hela tiden skapar förbindelser mellan olika element. Och att de därigenom hela tiden skapar nya kreativa processer. Just det är det så lätt att vi vuxna tappar bort, både i förskolan och skolan. Det är arbetsprocesser som verkligen förutsätter att de vuxna hela tiden är goda lyssnare. Och med god lyssnare menar vi att man lyssnar och hör med alla sina sinnen. Annars ser man inte vad barnen gör eller vilka strategier barn har för att utveckla sina tankar, sitt lärande och sin kreativitet. Gunilla Dahlberg fortsätter:

– Barnen i vårt projekt samarbetar hela tiden med en

bildpedagog, en atelierista, som ständigt går in med nya utmaningar. Det är de återkommande utmaningarna som gör att barnen får igång sin energi, en typ av motor, som sätter igång deras egen lust att lära. Ofta ville barnen inte sluta lära sig nya saker. De ställde hela tiden nya frågor till området de arbetade med. Det här handlar också om att barn, i den här sortens lärande, kan vara fantastiska pedagoger för varandra. Det uppstår alltså ett kooperativt lärande som jag menar rymmer både en etisk och estetisk dimension.

Hur avgörande är fortbildning för att lärare, skollärdare och kulturpedagoger ska kunna utveckla arbetet inom det estetiska fältet i skolan?

Birgitta E Gustafsson:

– Ett vanligt sätt att tänka på lärande och utveckling är att lägga till mer av det kunnande man redan har. Det är ofta den enklaste vägen. Men det lärande som jag tycker att vi pratar för lite om är det gränsöverskridande lärandet som handlar om att lärare måste utmanas i syfte att också ompröva en existerande föreställning. De måste utsätta sig för de konfrontationer och provokationer som kan rymmas i det främmande, komplexa och mångtydiga. Det handlar helt enkelt om att ha mod att ompröva en tidigare förståelse och tanke. Att överskrida gränsen för hur jag som lärare tidigare har tänkt och agerat. Att våga tänka i nya banor, inte minst när det gäller existentiella, moraliska och etiska frågor. Och konsten iscensätter ju frågor om våra liv, vår tid och vår historia. Min avhandling heter ”Att sätta sig själv på spel”. Och jag menar att det kan vara en dramatisk upplevelse för människor att på djupet ompröva värderingar och ställningstaganden..

Efter mötet med Birgitta E Gustafssons forskning gick Regionteatern Blekinge/Kronoberg in i ett omfattande samarbete med lärarutbildningen vid Växjö Universitet. Kursen innehåller föreläsningar, litteratur, två föreläsningar och samtal med skådespelarna om det upplevda.

Birgitta E Gustafsson fortsätter:

– Syftet är inte att ge blivande lärare ett facit för hur man rätt ska förstå en teaterföreläsning. Det handlar snarare om att lärarstudenterna får möjlighet och erfarenhet av att själva bli drabbade och att berätta om egna konstnärliga upplevelser, för att sedan som lärare ha mod att tala om konstnärliga upplevelser med sina elever.

– Jag menar att arbete som rör kultur i skolan också kräver att lärare har mod att tillåta mer av det oförutsägbara i klassrummet, så som det är att möta ett konstnärligt språk. Man kan ju aldrig veta vad det väcker för känslor, tankar eller frågor. Det krävs också mod att tillsammans med sina elever förundras inför det oförklarliga. Lärare behöver ständigt utveckla sin egen självförståelse

och omvärldsförståelse. Som lärare måste man veta var man själv står, i olika frågor.

Monica Lindgren:

– I ett kultur och skola-projekt i Värmland, som vi utvärderat, hoppade flera skolor av i ett tidigt skede, de orkade inte, hade inte tid. Men de skolor som fullföljde projektet lyckades mycket bra. Och vi såg att en anledning till det var att projektet var väl genomtänkt, med en samordnare, ett nätverk för både kulturpedagoger, kulturinstitutioner och skolor. Och dessutom fortbildning och teoristudier för lärarna, i samarbete med Karlstads Universitet. Däremot hade projektet ingen fortbildning för kulturpedagogerna. Monica Lindgren fortsätter:

– Men många inom kulturfären som vill samarbeta med skolan behöver också fortbildning. Det många kulturpedagoger inte kan och känner sig osäkra inför det är ju att förstå skolans uppdrag och vad lärande är, från ett skolperspektiv. Det är där det brister och krockar. Jag har haft kontakt med länsdanskonsulenterna och danspedagoger i regionen Västra Götaland. De konstaterar att de talar ett annat språk än lärare, att de måste förstå skolans perspektiv. Den gruppen arbetar nu för att ta fram en handledning, om vad man som danspedagog behöver tänka på i samarbete med skolor.

Kultur och estetiskt arbete finns inte med i många skolors kvalitetsredovisning. Borde det vara ett krav?

Monica Lindgren:

– Jag har inte ställts inför frågan tidigare, jag har inte mött det någonstans heller. Det är väldigt intressant. Men att värdera arbete inom det estetiska området kräver kunskap om hur och vad som ska värderas och bedömas, en kunskap som inte alltid finns på varje skola. Jag tror det är nödvändigt att formulera, det är så mycket görande i skolans verksamhet. Men det formuleras väldigt lite både i tal och skrift. Det är inte heller så lätt att formulera sig om man inte har ord och begrepp, man måste ha ett språk för det som görs. Och det kräver kunskap om det estetiska området.

Johan Söderman:

– Man skulle ju kunna tänka sig att de kommuner eller skolor som får Skapande skola-bidrag också får en rad punkter, en sorts matris för utvärdering av kultur och estetiskt arbete till skolornas kvalitetsredovisning.

Birgitta E Gustafsson:

– Jag har inte heller stött på den tanken tidigare, men det låter viktigt och intressant. Lärande i det andra, mer traditionella paradigmet är ju så dominant. I grund och botten handlar det ju om: Vad vill vi med skola och ut-

bildning? Det finns en osäkerhet när vi talar om lärande och undervisning som rör sig inom ett gränsöverskridande paradig. Ska då skolan syssla med sådant som är så osäkert och så svårt att sätta betyg på? Men skolan måste ta sig an den flerstämmighet, mångfald och osäkerhet som också speglar den tid vi lever i. Och vi måste ha en skola som förbereder elever för livet och framtiden. Skolan måste också syssla med att hjälpa elever att förstå sig själva, sin samtid och sin placering i den. Det här är en stor och politisk fråga.

Gunilla Dahlberg:

– I och med att vi arbetar på djupare plan med estetiska och etiska dimensioner måste vi ju också värdera och bedöma de erfarenheterna. Med den utgångspunkten tycker jag att det vore bra om det här arbetet fanns med i skolors kvalitetsredovisning. Samtidigt vill jag utmana ett förenklat kvalitetstänkande, som inte är så ovanligt. Jag skulle önska att värderingen av estetiskt arbete i förskolors och skolors kvalitetsredovisningar verkligen byggde på pedagogers noggranna dokumentationer av det pedagogiska arbetet. Men helst skulle jag önska att de estetiska språken och sinnliga kunskaperna används vid utveck-

landet av barns och ungdomars lärande mer generellt, det vill säga inom både matematik och svenska. Det är fortfarande en lång väg kvar innan vi kan visa hur den här sortens arbete ger ett fördjupat och vidgat lärande. Det är långsamma processer när man vill skapa förändring i pedagogiska verksamheter. Gunilla Dahlberg fortsätter:

– Jag tror också, i relation till den forskning som vi står nära, att det skulle vara ett historiskt misstag, om vi inte börjar ta frågorna om den estetiska dimensionen i lärandet på allvar. Brian Massumi, kanadensisk filosof och forskare, konstaterar att väldigt mycket av omvärlden idag uttrycks i olika former av intensiv estetik. Han talar, inspirerad av den franske filosofen Gilles Deleuze, om ”affekt” i hela entertainment- och edutainmentindustrin. Om inte vi tillsammans med barn och ungdomar börjar förstå det ”affektiva språket” och kan hitta andra ingångar till det språket än ren entertainment så tror jag att vi är farligt ute. Vi måste börja använda de estetiska språken, men utifrån ett etiskt och solidariskt lärandeperspektiv och ett fördjupat lärande. Så att det inte bara blir kommersialism, marknadsestetik, utan också fördjupad, estetisk kommunikation.